

Περιεχόμενα

6.1 Κανόνες παραγώγισης.....	5
6.1.1 Παραγωγή αθροίσματος.....	5
Παρατήρηση 1.....	5
Παραδείγματα.....	5
6.1.2 Παραγωγή διαφοράς.....	5
Παρατήρηση 2.....	5
6.1.3 Παραγωγή γινομένου.....	5
Παρατήρηση 3.....	5
Ειδική περίπτωση.....	6
Παραδείγματα.....	6
6.1.4 Παραγωγή πηλίκου.....	6
Παραδείγματα.....	6
6.1.5 Παράγωγος σύνθετων συναρτήσεων.....	7
Εφαρμογή 1 Εύρεση $f'(x)$	8
Εφαρμογή 2 Παράγωγος άρτιων, περιττών και περιοδικών συναρτήσεων.....	8
Εφαρμογή 3 Σύνθεση συναρτήσεων και παράγωγος.....	9
6.2 Εξίσωση εφαπτομένης.....	10
Εφαρμογή 4 Εύρεση γωνίας της εφαπτομένης.....	10
Εφαρμογή 5 Εύρεση εξίσωσης της εφαπτομένης.....	10
Εφαρμογή 6 Εύρεση εξίσωσης της εφαπτομένης.....	10
Εφαρμογή 7 Εύρεση εξίσωσης της εφαπτομένης.....	10
Εφαρμογή 8 Υπολογισμός παραμέτρων.....	11
Εφαρμογή 9 Εύρεση εξίσωσης της εφαπτομένης.....	11
Εφαρμογή 10 Εύρεση του σημείου επαφής.....	11
6.3 Ακρότατα συναρτήσεων.....	12
6.3.1 Πρώτο κριτήριο.....	12
Παρατηρήσεις.....	12
6.3.2 Δεύτερο κριτήριο.....	13
Παρατηρήσεις.....	13
6.3.3 Κριτήριο μονοτονίας.....	13
Παρατηρήσεις.....	13
Εφαρμογή 11 Εύρεση των διαστημάτων μονοτονίας.....	13
Εφαρμογή 12 Εύρεση των διαστημάτων μονοτονίας.....	14
Εφαρμογή 13 Εύρεση των διαστημάτων μονοτονίας.....	14
Εφαρμογή 14 Εύρεση των διαστημάτων μονοτονίας.....	14
Εφαρμογή 15 Μελέτη της μονοτονίας.....	15
Εφαρμογή 16 Μελέτη της μονοτονίας.....	15
Εφαρμογή 17 Μελέτη της μονοτονίας.....	15
Εφαρμογή 18 Επίλυση εξίσωσης.....	16
Εφαρμογή 19 Εύρεση παραμέτρου.....	16
Εφαρμογή 20 Μελέτη της μονοτονίας.....	16
Εφαρμογή 21 Μελέτη της μονοτονίας.....	16
Εφαρμογή 22 Μελέτη της μονοτονίας.....	17
Εφαρμογή 23 Μελέτη της μονοτονίας.....	17
Εφαρμογή 24 Απόδειξη ανισότητας.....	17
Εφαρμογή 25 Μελέτη της μονοτονίας.....	18
Εφαρμογή 26 Μελέτη της μονοτονίας.....	18
Εφαρμογή 27 Μελέτη της μονοτονίας.....	18
Εφαρμογή 28 Μελέτη της μονοτονίας.....	18
Εφαρμογή 29 Μελέτη της μονοτονίας.....	19
Εφαρμογή 30 Μελέτη της μονοτονίας.....	19
Εφαρμογή 31 Μελέτη της μονοτονίας.....	19
Εφαρμογή 32 Εύρεση των ακρότατων.....	20

Εφαρμογή 33 Εύρεση των ακρότατων	20
Εφαρμογή 34 Εύρεση των ακρότατων	20
Εφαρμογή 35 Εύρεση των ακρότατων	21
Εφαρμογή 36 Εύρεση των ακρότατων	21
Εφαρμογή 37 Απόδειξη ανισότητας.....	22
Εφαρμογή 38 Μελέτη της μονοτονίας	22
Εφαρμογή 39 Μελέτη της μονοτονίας	22
Εφαρμογή 40 Διαστήματα μονοτονίας.....	23
Εφαρμογή 41 Διαστήματα μονοτονίας.....	23
Εφαρμογή 42 Διαστήματα μονοτονίας.....	23
Εφαρμογή 43 Μελέτη μονοτονίας.....	23
Εφαρμογή 44 Απόδειξη ανισότητας.....	24
Εφαρμογή 45 Απόδειξη ανισότητας.....	24
Εφαρμογή 46 Μελέτη της μονοτονίας	24
Εφαρμογή 47 Εύρεση παραμέτρου	25
Εφαρμογή 48 Μελέτη της μονοτονίας	25
Εφαρμογή 49 Απόδειξη ανισότητας.....	25
Εφαρμογή 50 Εύρεση των ακρότατων	26
Εφαρμογή 51 Εύρεση των ακρότατων	26
Εφαρμογή 52 Εύρεση των ακρότατων	26
Εφαρμογή 53 Μεγιστοποίηση εσόδων.....	27
Εφαρμογή 54 Μεγιστοποίηση κέρδους.....	27
Εφαρμογή 55 Ορθογώνιο μεγίστου εμβαδού	28
Εφαρμογή 55 Ορθογώνιο σταθερού εμβαδού	28
Εφαρμογή 56 Εγγραφή κώνου σε σφαίρα.....	28
6.4 Κυρτές συναρτήσεις – σημεία καμψής.....	29
6.4.1 Ειδική περίπτωση	29
6.4.2 Γεωμετρική ερμηνεία	29
Εφαρμογή 57 Μελέτη της κυρτότητας.....	30
Εφαρμογή 58 Μελέτη της κυρτότητας.....	30
Εφαρμογή 59 Μελέτη της κυρτότητας.....	30
Εφαρμογή 60 Εύρεση παραμέτρων.....	31
Εφαρμογή 61 Εφαπτομένη	31
Εφαρμογή 62 Σύνθεση συναρτήσεων και κυρτότητα	31
Εφαρμογή 63 Συνευθειακά σημεία καμψής	32
Εφαρμογή 64 Εύρεση των σημείων καμψής	32
Εφαρμογή 65 Εύρεση των σημείων καμψής	33
Εφαρμογή 66 Εύρεση των σημείων καμψής	33
Εφαρμογή 67 Εύρεση των σημείων καμψής	33
6.5 Απροσδιόριστες μορφές	34
6.5.1 Παρατηρήσεις.....	35
Εφαρμογή 68 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	35
Εφαρμογή 69 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	35
Εφαρμογή 70 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	36
Εφαρμογή 71 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	36
Εφαρμογή 72 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	37
Εφαρμογή 73 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	37
Εφαρμογή 74 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	37
Εφαρμογή 75 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	37
Εφαρμογή 76 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	38
Εφαρμογή 77 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	38
Εφαρμογή 78 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	39
Εφαρμογή 79 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} και 3 ^{ης} μορφής	39
Εφαρμογή 80 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	39
Εφαρμογή 81 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	39

Εφαρμογή 82 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	40
Εφαρμογή 83 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} και 3 ^{ης} μορφής.....	40
Εφαρμογή 84 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} και 3 ^{ης} μορφής.....	41
Εφαρμογή 85 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} , 3 ^{ης} και 4 ^{ης} μορφής.....	41
Εφαρμογή 86 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} , 3 ^{ης} και 4 ^{ης} μορφής.....	42
Εφαρμογή 87 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} και 2 ^{ης} μορφής.....	43
Εφαρμογή 88 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	44
Εφαρμογή 89 Απροσδιοριστία 1 ^{ης} μορφής.....	44
6.6 Ασύμπτωτες.....	45
Εφαρμογή 90 Οριζόντια ασύμπτωτη.....	45
Εφαρμογή 91 Πλάγια ασύμπτωτη.....	45
Εφαρμογή 92 Πλάγια ασύμπτωτη.....	46
6.6.1 Παρατηρήσεις.....	46
Εφαρμογή 93 Κατακόρυφες ασύμπτωτες.....	46
Εφαρμογή 94 Οριζόντια ασύμπτωτη.....	47
Εφαρμογή 95 Κατακόρυφη και οριζόντια ασύμπτωτη.....	47
Εφαρμογή 96 Κατακόρυφη και πλάγια ασύμπτωτη.....	48
Εφαρμογή 97 Εύρεση παραμέτρων.....	48
6.6.2 Παρατήρηση.....	48
6.6.3 Μελέτη περιπτώσεων.....	48
Εφαρμογή 98 Πλάγια ασύμπτωτη.....	49
6.7 Θεώρημα του Fermat.....	49
6.7.1 Παρατηρήσεις.....	49
Εφαρμογή 99.....	50
Εφαρμογή 100.....	50
Εφαρμογή 101.....	51
6.8 Θεώρημα του Rolle.....	51
6.8.1 Πόρισμα.....	51
6.8.2 Παρατηρήσεις.....	52
Εφαρμογή 102.....	53
Εφαρμογή 103.....	53
Εφαρμογή 104.....	53
Εφαρμογή 105.....	54
Εφαρμογή 106.....	54
Εφαρμογή 107.....	54
Εφαρμογή 108.....	55
Θεώρημα.....	55
Εφαρμογή 109.....	55
Εφαρμογή 110.....	55
Εφαρμογή 111.....	56
Εφαρμογή 112.....	56
Εφαρμογή 113.....	56
Μέθοδος εργασίας 1.....	57
Μέθοδος εργασίας 2.....	57
Μέθοδος εργασίας 3.....	57
Εφαρμογή 114.....	57
Εφαρμογή 115.....	57
Εφαρμογή 116.....	57
Εφαρμογή 117.....	58
Εφαρμογή 118.....	58
Εφαρμογή 119.....	58
Εφαρμογή 120.....	59
Εφαρμογή 121.....	59
Εφαρμογή 122.....	60
Εφαρμογή 123.....	60

Εφαρμογή 124	61
Εφαρμογή 125	61
Εφαρμογή 126	62
Εφαρμογή 127	62
Εφαρμογή 128	63
Εφαρμογή 129	63
6.9 Θεώρημα μέσης τιμής του διαφορικού λογισμού	63
6.9.1 Γεωμετρική ερμηνεία	64
6.9.2 Παρατηρήσεις	64
Εφαρμογή 130	65
Εφαρμογή 131	65
Εφαρμογή 132	65
Εφαρμογή 133	66
Εφαρμογή 134	66
Εφαρμογή 135	66
6.10 Άλυτες ασκήσεις	67
Άσκηση 1 Μελέτη της μονοτονίας	67
Άσκηση 2 Διαστήματα κοιλότητας και σημεία καμπής	67
Άσκηση 3 Παραγωγή σύνθετων συναρτήσεων	67
Άσκηση 4 Παραγωγή σύνθετων συναρτήσεων	67
Άσκηση 5 Παράγωγος με αναδρομικό τύπο	67
Άσκηση 6 Παράγωγος άρτιας συνάρτησης	67
Άσκηση 7 Εύρεση πρώτης παραγώγου	67
Άσκηση 8 Παράγωγος αριθμός συνάρτησης	67
Άσκηση 9 Εύρεση πρώτης παραγώγου	68
Άσκηση 10 Εξισώσεις εφαπτομένων	69
Άσκηση 11 Εξίσωση εφαπτομένης	69
Άσκηση 12 Εξίσωση εφαπτομένης	69
Άσκηση 13 Εξίσωση εφαπτομένης	69
Άσκηση 14 Μεγιστοποίηση εμβαδού και περιμέτρου	69
Άσκηση 15 Ελαχιστοποίησης υποτείνουσας	69
Άσκηση 16 Εγγραφή κυλίνδρου σε σφαίρα	69
Άσκηση 17 Εγγραφή κυλίνδρου σε κώνο	69
Άσκηση 18 Εγγραφή ορθού κώνου σε σφαίρα	69
Άσκηση 19 Εγγραφή ορθογωνίου σε τρίγωνο	69
Άσκηση 20 Ελαχιστοποίηση εμβαδού	70
Άσκηση 21 Εγγραφή τετραγώνου σε τετράγωνο	70
Άσκηση 22 Τοπικά ακρότατα	70
Άσκηση 23 Ελαχιστοποίησης αποστάσεων	70
Άσκηση 24 Σημεία καμπής και διαστήματα κοιλότητας	70
Άσκηση 25 Πλευρικές παράγωγοι	70
Άσκηση 26 Πλευρικές παράγωγοι	70
Άσκηση 27 Παράγωγος και απόλυτη τιμή	70
Άσκηση 28 Εύρεση ορίων	71
Άσκηση 29 Πλευρικές παράγωγοι	71
Άσκηση 30 Πλευρικές παράγωγοι	71
Άσκηση 31 Πλευρικές παράγωγοι	71
Άσκηση 32 Πλευρικές παράγωγοι	71
Άσκηση 33 Ασύμπτωτες	71
Άσκηση 34 Εύρεση παραμέτρων και όρια	72
Άσκηση 35 Εύρεση παραμέτρων και ασύμπτωτες	72
Άσκηση 36 Θεώρημα Rolle	72
Άσκηση 37 Θεωρήματα Rolle και μέσης τιμής	72

6.1 Κανόνες παραγώγισης

6.1.1 Παραγώγιση αθροίσματος

$\forall x \in D(f) \cap D(g)$ για το οποίο υπάρχουν οι $f'(x), g'(x)$ ισχύει ότι $[f(x) + g(x)]' = f'(x) + g'(x)$ Επαγωγικά, αποδεικνύεται ότι για πεπερασμένο πλήθος προσθετέων ισχύει ότι $[f_1(x) + f_2(x) + \dots + f_k(x)]' = f_1'(x) + f_2'(x) + \dots + f_k'(x)$

Παρατήρηση 1

Αν οι συναρτήσεις f, g δεν είναι παραγωγίσιμες στη θέση x_0 , είναι πιθανόν η συνάρτηση $f + g$ να είναι παραγωγίσιμη στη θέση x_0

Πράγματι, οι $f(x) = \begin{cases} \sqrt{x}, & x \geq 0 \\ 0, & x < 0 \end{cases}$, $g(x) = \begin{cases} x - \sqrt{x}, & x \geq 0 \\ x, & x < 0 \end{cases}$ δεν είναι παραγωγίσιμες στη θέση $x_0 = 0$, ενώ η $h(x) = f(x) + g(x) = x$ είναι παραγωγίσιμη στη θέση $x_0 = 0$

Παραδείγματα

- $(x^4 + 5x^2 + 3)' = (x^4)' + (5x^2)' + (3)' = 4x^3 + 10x + 0 = 4x^3 + 10x = 2x(2x^2 + 5)$
- $(1 + \sin x)' = 1' + (\sin x)' = 0 + \cos x = \cos x$
- $(x^3 + \cos x)' = (x^3)' + (\cos x)' = 3x^2 - \sin x$
- $\left(\frac{1}{5}x^5 + \frac{1}{3}x^3 + 1\right)' = \left(\frac{1}{5}x^5\right)' + \left(\frac{1}{3}x^3\right)' + 1' = \frac{1}{5}(x^5)' + \frac{1}{3}(x^3)' + 1' = x^4 + x^2$

6.1.2 Παραγώγιση διαφοράς

$\forall x \in D(f) \cap D(g)$ για το οποίο υπάρχουν οι $f'(x), g'(x)$ ισχύει ότι $[f(x) - g(x)]' = f'(x) - g'(x)$

Παρατήρηση 2

Αν οι συναρτήσεις f, g δεν είναι παραγωγίσιμες στη θέση x_0 , είναι πιθανόν η συναρτήσεις $f - g, g - f$ να είναι παραγωγίσιμες στη θέση x_0

6.1.3 Παραγώγιση γινομένου

$\forall x \in D(f) \cap D(g)$ για το οποίο υπάρχουν οι $f'(x), g'(x)$ ισχύει ότι $[f(x) \cdot g(x)]' = f'(x)g(x) + f(x)g'(x)$

Γενικεύοντας, ισχύει $[(fgh)(x)]' = f'(x)g(x)h(x) + f(x)g'(x)h(x) + f(x)g(x)h'(x)$

Παρατήρηση 3

Αν οι συναρτήσεις f, g δεν είναι παραγωγίσιμες στη θέση x_0 , είναι πιθανόν η συνάρτηση fg να είναι παραγωγίσιμη στη θέση x_0

Πράγματι, οι $f(x) = \begin{cases} \frac{1}{x}, & x \neq 0 \\ 1, & x = 0 \end{cases}$ και $g(x) = \begin{cases} x, & x \neq 0 \\ 1, & x = 0 \end{cases}$ δεν είναι παραγωγίσιμες στην

θέση $x_0 = 0$, ενώ η συνάρτηση $h(x) = f(x) \cdot g(x) = x$ είναι παραγωγίσιμη στη θέση $x_0 = 0$

Ειδική περίπτωση

Αν $c \in \mathbb{R}$ και η συνάρτηση f είναι παραγωγίσιμη ισχύει ότι $(cf)'(x) = cf'(x)$

Παραδείγματα

- $\left[x^2 \cdot \sin x \right]' = (x^2)' \sin x + x^2 (\sin x)' = 2x \sin x + x^2 \cos x$
- $(e^x \cdot \ln x)' = (e^x)' \ln x + e^x (\ln x)' = e^x \cdot \ln x + \frac{e^x}{x} = e^x \left(\ln x + \frac{1}{x} \right)$
- $(x^2 \cdot e^x \cdot \ln x)' = (x^2)' e^x \ln x + x^2 (e^x)' \ln x + x^2 e^x (\ln x)' = 2xe^x \ln x + x^2 e^x \ln x + xe^x = xe^x (2 \ln x + x \ln x + 1)$
- $(e^x \cos x)' = (e^x)' \cos x + e^x (\cos x)' = e^x \cos x - e^x \sin x = e^x (\cos x - \sin x)$
- $(2x \sin x - (x^2 - 2) \cos x)' = (2x \sin x)' - [(x^2 - 2) \cos x]' = 2(x \sin x)' - [(x^2 - 2)' \cos x + (x^2 - 2)(\cos x)'] = 2(x' \sin x + x \cos x) - [2x \cos x + (x^2 - 2)(-\sin x)] = 2(\sin x + x \cos x) - 2x \cos x + x^2 \sin x - 2 \sin x = x^2 \sin x$
- $\left(x^3 \cdot \log x - \frac{1}{3} x^3 \right)' = (x^3 \cdot \log x)' - \left(\frac{1}{3} x^3 \right)' = (x^3)' \log x + x^3 (\log x)' - \frac{1}{3} (x^3)' = 3x^2 \log x + x^3 \left(\frac{\ln x}{\ln 10} \right)' - x^2 = 3x^2 \log x + x^3 \frac{1}{x \ln 10} - x^2 = 3x^2 \log x + \frac{x^2}{\ln 10} - x^2 = x^2 \left(3 \log x + \frac{1}{\ln 10} - 1 \right)$

6.1.4 Παραγωγή της ημίλογου

$\forall x \in D(f) \cap D(g)$ για το οποίο υπάρχουν οι $f'(x), g'(x)$ και $g(x) \neq 0$

ισχύει ότι $\left(\frac{f}{g} \right)'(x) = \frac{f'(x)g(x) - f(x)g'(x)}{g^2(x)}$

Παραδείγματα

- $(\tan x)' = \left(\frac{\sin x}{\cos x} \right)' = \frac{(\sin x)' \cos x - \sin x (\cos x)'}{\cos^2 x} = \frac{\cos x \cdot \cos x + \sin x \cdot \sin x}{\cos^2 x} = \frac{1}{\cos^2 x}$

- $(\sigma\phi x)' = \left(\frac{\cos x}{\sin x}\right)' = \frac{(\cos x)' \sin x - \cos x (\sin x)'}{\sin^2 x} = \frac{-\sin x \cdot \sin x - \cos x \cdot \cos x}{\sin^2 x} = \frac{-1}{\sin^2 x}$
- $\left(\frac{1}{x}\right)' = \frac{1'x - 1x'}{x^2} = \frac{-1}{x^2}$
- $\left(\frac{5}{x}\right)' = \frac{5'x - 5x'}{x^2} = \frac{-5}{x^2}$
- $(\log x)' = \left(\frac{\ln x}{\ln 10}\right)' = \frac{(\ln x)' \ln 10 - \ln x (\ln 10)'}{\ln^2 10} = \frac{\frac{1}{x} \ln 10 - 0}{\ln^2 10} = \frac{1}{x \cdot \ln 10}$
- $\left(\frac{e^x}{x^2}\right)' = \frac{(e^x)' x^2 - e^x (x^2)'}{x^4} = \frac{e^x x^2 - e^x 2x}{x^4} = \frac{e^x x - 2e^x}{x^3} = \frac{e^x (x-2)}{x^3}$
- $\left(\frac{e^x}{2^x}\right)' = \frac{(e^x)' 2^x - e^x (2^x)'}{(2^x)^2} = \frac{e^x 2^x - e^x 2^x \ln 2}{(2^x)^2} = \frac{e^x - e^x \ln 2}{2^x} = \frac{e^x (1 - \ln 2)}{2^x}$
- $\left(\frac{\sin x}{x} + \frac{x}{\sin x}\right)' = \frac{x \cdot \cos x - \sin x}{x^2} + \frac{\sin x - x \cdot \cos x}{\sin^2 x}$

6.1.5 Παράγωγος σύνθετων συναρτήσεων

- $\left[\sin e^x\right]' = (e^x)' \cos e^x = e^x \cos e^x$
- $\left[(x^2 + 1)^5\right]' = 5(x^2 + 1)^4 (x^2 + 1)' = 10x(x^2 + 1)^4$
- $\left[\cos(3x + 2)\right]' = -\sin(3x + 2) \cdot (3x + 2)' = -3\sin(3x + 2)$
- $\left[\cos\left(\frac{3x}{2}\right)\right]' = -\sin\left(\frac{3x}{2}\right) \cdot \left(\frac{3x}{2}\right)' = -\frac{3}{2} \sin\left(\frac{3x}{2}\right)$
- $\left[\sin(3x)\right]' = (3x)' \cos(3x) = 3\cos(3x)$
- $\left[\sin(x^2 + 1)\right]' = (x^2 + 1)' \cos(x^2 + 1) = 2x \cdot \cos(x^2 + 1)$
- $\left[\sin(\cos x)\right]' = \cos(\cos x) \cdot (\cos x)' = -\sin x \cdot \cos(\cos x)$
- $\left[(x^2 + 1)^3\right]' = 3(x^2 + 1)^2 (x^2 + 1)' = 6x(x^2 + 1)^2$
- $\left[e^{x^2}\right]' = e^{x^2} (x^2)' = 2xe^{x^2}$
- $\left[\log(x^2 + 1)\right]' = \left[\frac{\ln(x^2 + 1)}{\ln 10}\right]' = \frac{1}{\ln 10} [\ln(x^2 + 1)]' = \frac{1}{\ln 10} \cdot \frac{(x^2 + 1)'}{(x^2 + 1)} = \frac{2x}{(x^2 + 1) \cdot \ln 10}$

$$\begin{aligned}
& \bullet \left(\sqrt{x^2+1} \right)' = \frac{1}{2\sqrt{x^2+1}} (x^2+1)' = \frac{2x}{2\sqrt{x^2+1}} = \frac{x}{\sqrt{x^2+1}} \\
& \bullet \left[\cos^2(3x) + \sin^2(2x) \right]' = \left[\cos^2(3x) \right]' + \left[\sin^2(2x) \right]' = \\
& \quad 2\cos(3x) \left[\cos(3x) \right]' + 2\sin(2x) \left[\sin(2x) \right]' = \\
& \quad -2\cos(3x) \cdot \sin(3x) \cdot (3x)' + 2\sin(2x) \cdot \cos(2x) \cdot (2x)' = \\
& \quad -6\cos(3x) \cdot \sin(3x) + 4\sin(2x) \cdot \cos(2x) \\
& \bullet \\
& \left[\sin^2\left(3x + \frac{\pi}{4}\right) \right]' = 2\sin\left(3x + \frac{\pi}{4}\right) \cdot \left[\sin\left(3x + \frac{\pi}{4}\right) \right]' = 2\sin\left(3x + \frac{\pi}{4}\right) \cdot \cos\left(3x + \frac{\pi}{4}\right) \cdot \left(3x + \frac{\pi}{4}\right)' = \\
& 6\sin\left(3x + \frac{\pi}{4}\right) \cdot \cos\left(3x + \frac{\pi}{4}\right)
\end{aligned}$$

Εφαρμογή 1 Εύρεση $f'(x)$

Αν $f(x) = (x^2 + 1)^x$, να υπολογισθεί η $f'(x)$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ και $x^2 + 1 = e^{\ln(x^2+1)} \Leftrightarrow (x^2 + 1)^x = \left[e^{\ln(x^2+1)} \right]^x \Leftrightarrow (x^2 + 1)^x = e^{x \cdot \ln(x^2+1)}$

Είναι $f(x) = (x^2 + 1)^x = e^{x \cdot \ln(x^2+1)}$

Άρα $f'(x) = \left[e^{x \cdot \ln(x^2+1)} \right]' = e^{x \cdot \ln(x^2+1)} \left[x \cdot \ln(x^2 + 1) \right]' =$

$$(x^2 + 1)^x \left[x' \cdot \ln(x^2 + 1) + x \cdot \ln'(x^2 + 1) \right] = (x^2 + 1)^x \left[\ln(x^2 + 1) + x \cdot \frac{(x^2 + 1)'}{x^2 + 1} \right] =$$

$$(x^2 + 1)^x \left[\ln(x^2 + 1) + \frac{2x^2}{x^2 + 1} \right]$$

Εφαρμογή 2 Παράγωγος άρτιων, περιττών και περιοδικών συναρτήσεων

Έστω συνάρτηση $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ παραγωγίσιμη στο πεδίο ορισμού της. Δείξτε ότι: (α) Αν η f είναι άρτια, τότε η f' είναι περιττή.

(β) Αν η f είναι περιττή, τότε η f' είναι άρτια.

(γ) Αν η f είναι περιοδική, τότε η f' είναι περιοδική, ίδιας περιόδου.

Απόδειξη

$$(\alpha) f \text{ άρτια} \Leftrightarrow \begin{cases} 1. \forall x \in \mathbb{R} \Rightarrow -x \in \mathbb{R} \\ 2. f(x) = f(-x) \quad \forall x \in \mathbb{R} \end{cases}$$

$$\forall x \in \mathbb{R} \text{ ισχύει ότι } f(x) = f(-x) \Leftrightarrow f'(x) = [f(-x)]' = f'(-x) \cdot (-x)' = -f'(-x) \quad (3)$$

Από (1), (3) έπεται ότι η f' είναι περιττή.

$$(\beta) f \text{ περιττή} \Leftrightarrow \begin{cases} 1. \forall x \in \mathbb{R} \Rightarrow -x \in \mathbb{R} \\ 2. f(x) = -f(-x) \quad \forall x \in \mathbb{R} \end{cases}$$

$$\forall x \in \mathbb{R} \text{ ισχύει ότι } f(x) = -f(-x) \Leftrightarrow f'(x) = [-f(-x)]' = -f'(-x) \cdot (-x)' = f'(-x) \quad (3)$$

Από (1), (3) έπεται ότι η f' είναι άρτια.

$$(\gamma) f \text{ περιοδική περιόδου } T \Leftrightarrow \begin{cases} 1. \forall x \in \mathbb{R} \Rightarrow x + T \in \mathbb{R} \\ 2. f(x) = f(x + T) \quad \forall x \in \mathbb{R} \end{cases}$$

$\forall x \in \mathbb{R}$ ισχύει ότι:

$$f(x) = f(x + T) \Leftrightarrow f'(x) = [f(x + T)]' = f'(x + T) \cdot (x + T)' = f'(x + T) \quad (3)$$

Από (1), (3) έπεται ότι η f' είναι περιοδική περιόδου T

Εφαρμογή 3 Σύνθεση συναρτήσεων και παράγωγος

Ισχύει ότι $x = e^{\ln x}$ διότι $\ln x = \ln(e^{\ln x}) = \ln x \cdot \ln e = \ln x \cdot 1 = \ln x$

- Είναι $x^x = (e^{\ln x})^x = e^{x \cdot \ln x}$

$$\text{Άρα, } (x^x)' = (e^{x \cdot \ln x})' = e^{x \cdot \ln x} (x \cdot \ln x)' = x^x \left(1 \cdot \ln x + x \cdot \frac{1}{x} \right) = x^x (1 + \ln x)$$

- Είναι $5^{\sin x} = e^{\ln 5^{\sin x}} = e^{\sin x \cdot \ln 5}$

$$\text{Άρα, } (5^{\sin x})' = (e^{\sin x \cdot \ln 5})' = e^{\sin x \cdot \ln 5} (\sin x \cdot \ln 5)' = 5^{\sin x} \cdot \cos x \cdot \ln 5$$

- Είναι $(\ln x)^x = e^{\ln(\ln x)^x} = e^{x \cdot \ln(\ln x)}$

$$\begin{aligned} \text{Άρα, } [(\ln x)^x]' &= [e^{x \cdot \ln(\ln x)}]' = e^{x \cdot \ln(\ln x)} [x \cdot \ln(\ln x)]' = \\ (\ln x)^x \left[\ln(\ln x) + x \cdot \frac{1}{\ln x} \cdot \frac{1}{x} \right] &= (\ln x)^x \left[\ln(\ln x) + \frac{1}{\ln x} \right] \end{aligned}$$

- Είναι $(x^2 + 1)^{x^2} = e^{\ln(x^2 + 1)^{x^2}} = e^{x^2 \ln(x^2 + 1)}$

$$\begin{aligned} \text{Άρα, } [(x^2 + 1)^{x^2}]' &= [e^{x^2 \ln(x^2 + 1)}]' = e^{x^2 \ln(x^2 + 1)} [x^2 \ln(x^2 + 1)]' = \\ (x^2 + 1)^{x^2} \left[2x \ln(x^2 + 1) + \frac{x^2 \cdot 2x}{x^2 + 1} \right] &= (x^2 + 1)^{x^2} 2x \left[\ln(x^2 + 1) + \frac{x^2}{x^2 + 1} \right] \end{aligned}$$

- Είναι $\left(1 + \frac{1}{x}\right)^x = e^{\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)^x} = e^{x \cdot \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)}$

$$\text{Άρα, } \left[\left(1 + \frac{1}{x}\right)^x\right]' = \left[e^{x \cdot \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)}\right]' = e^{x \cdot \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)} \left[x \cdot \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)\right]' =$$

$$\begin{aligned} \left(1 + \frac{1}{x}\right)^x \left[\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right) + x \frac{1}{1 + \frac{1}{x}} \left(1 + \frac{1}{x}\right)' \right] &= \left(1 + \frac{1}{x}\right)^x \left[\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right) + x \frac{1}{1 + \frac{1}{x}} \frac{-1}{x^2} \right] \\ &= \left(1 + \frac{1}{x}\right)^x \left[\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right) - \frac{1}{1 + \frac{1}{x}} \right] \end{aligned}$$

6.2 Εξίσωση εφαπτομένης

Εφαρμογή 4 Εύρεση γωνίας της εφαπτομένης

Να βρεθεί η γωνία που σχηματίζει με τον άξονα xx' , η εφαπτομένη στο σημείο $M(\alpha, \beta)$ της γραφικής παράστασης της $f(x) = \frac{a^2}{x}$

Είναι $f'(x) = \frac{-a^2}{x^2}$ και $f'(a) = \frac{-a^2}{a^2} = -1$. Αν $\hat{\omega}$ είναι η ζητούμενη γωνία, τότε $\tan \hat{\omega} = f'(a) = -1$ άρα, $\hat{\omega} = \frac{3\pi}{4} = 135^\circ$

Εφαρμογή 5 Εύρεση εξίσωσης της εφαπτομένης

Ποια είναι η εξίσωση της εφαπτομένης της γραφικής παράστασης της $f(x) = \sin x + \cos x$ στο σημείο της που έχει τετμημένη $x_0 = \frac{\pi}{6}$;

Είναι $f'(x) = \frac{-1}{\sin^2 x} + \frac{1}{\cos^2 x}$ και $f'\left(\frac{\pi}{6}\right) = \frac{-8}{3}$ και $f\left(\frac{\pi}{6}\right) = \frac{4\sqrt{3}}{3}$

Άρα, η εξίσωση της εφαπτομένης στο σημείο $M\left(\frac{\pi}{6}, f\left(\frac{\pi}{6}\right)\right) = M\left(\frac{\pi}{6}, \frac{4\sqrt{3}}{3}\right)$ είναι

$$y - f\left(\frac{\pi}{6}\right) = f'\left(\frac{\pi}{6}\right)\left(x - \frac{\pi}{6}\right) \Leftrightarrow y - \frac{4\sqrt{3}}{3} = \frac{-8}{3}\left(x - \frac{\pi}{6}\right)$$

Εφαρμογή 6 Εύρεση εξίσωσης της εφαπτομένης

Να βρεθεί η εξίσωση της εφαπτομένης της γραφικής παράστασης της $f(x) = 2x^2 + x + 3$ στο σημείο $M(0, 3)$

Είναι $f'(x) = 4x + 1$ και $f'(0) = 4 \cdot 0 + 1 = 1$. Η εξίσωση της εφαπτομένης της γραφικής παράστασης στο σημείο $M(0, 3)$ είναι $y - f(0) = f'(0)(x - 0) \Leftrightarrow y - 3 = 1x \Leftrightarrow y = x + 3$

Εφαρμογή 7 Εύρεση εξίσωσης της εφαπτομένης

Να βρεθεί η εξίσωση της εφαπτομένης της γραφικής παράστασης της $f(x) = \frac{1}{3}x^3 - \frac{5}{2}x^2 + 7x - 1$ στο σημείο $M\left(1, \frac{23}{6}\right)$. Ακολουθώς βρείτε σε ποιο σημείο

τέμνει η εφαπτομένη τον άξονα xx'

Είναι $f'(x) = x^2 - 5x + 7$ και $f'(1) = 3$

Η εξίσωση της εφαπτομένης της γραφικής παράστασης στο σημείο $M\left(1, \frac{23}{6}\right)$ είναι

$$y - \frac{23}{6} = 3(x - 1) \Leftrightarrow y = 3x + \frac{5}{6} \quad \text{Η εφαπτομένη τέμνει τον άξονα } xx' \text{ στο σημείο}$$

$$A(x_A, 0) \text{ όπου } 0 = 3x_A + \frac{5}{6} \Leftrightarrow -\frac{5}{6} = 3x_A \Leftrightarrow x_A = -\frac{5}{18} \quad \text{Άρα, είναι } A\left(-\frac{5}{18}, 0\right)$$

Εφαρμογή 8 Υπολογισμός παραμέτρων

Να προσδιορισθούν οι $\alpha, \beta \in \mathbb{R}$ ώστε το σημείο $A(2, -10)$ να ανήκει στη γραφική παράσταση της $f(x) = ax^3 + \beta x^2 + 9x - 12$ και η εφαπτομένη στο σημείο A να έχει συντελεστή διεύθυνσης -3

Αφού το $A(2, -10)$ ανήκει στη γραφική παράσταση, ισχύει ότι $-10 = \alpha \cdot 2^3 + \beta \cdot 2^2 + 9 \cdot 2 - 12 \Leftrightarrow -4 = 2\alpha + \beta \quad (1)$

Είναι $f'(x) = 3ax^2 + 2\beta x + 9$ και $f'(2) = 12\alpha + 4\beta + 9$

Ισχύει ότι $f'(2) = -3 \Leftrightarrow 12\alpha + 4\beta + 9 = -3 \Leftrightarrow 3\alpha + \beta = -3 \quad (2)$

Από (1), (2) προκύπτει ότι $\alpha = 1, \beta = -6$

Εφαρμογή 9 Εύρεση εξίσωσης της εφαπτομένης

Να βρεθεί η εξίσωση της εφαπτομένης της γραφικής παράστασης της $f(x) = \sqrt{x+3} + x - 3$ στο σημείο της που έχει τετμημένη $x_0 = -3$

$$\text{Είναι } D(f) = [-3, +\infty), \quad f(x_0) = f(-3) = -6, \quad f'(x) = \frac{1}{2\sqrt{x+3}} + 1$$

Για τον υπολογισμό του $f'(-3)$, θα γίνει χρήση του ορισμού, οπότε

$$f'(-3) = \lim_{x \rightarrow -3} \frac{f(x) - f(-3)}{x - (-3)} = \lim_{x \rightarrow -3} \frac{\sqrt{x+3} + x - 3 + 6}{x + 3} = \lim_{x \rightarrow -3} \frac{\sqrt{x+3} + (x+3)}{x+3} =$$

$$\lim_{x \rightarrow -3^+} \frac{1}{\sqrt{x+3}} + \lim_{x \rightarrow -3^+} 1 = (+\infty) + 1 = +\infty \quad \text{Άρα, η εξίσωση της εφαπτομένης της γραφικής}$$

παράστασης στο σημείο $A(-3, -6)$ είναι $x = -3$

$$\text{Επεξήγηση } x \rightarrow -3^+ \Leftrightarrow x > -3 \Leftrightarrow x + 3 > 0 \Leftrightarrow \sqrt{x+3} > 0 \Leftrightarrow \frac{1}{\sqrt{x+3}} \xrightarrow{x \rightarrow -3^+} +\infty$$

Εφαρμογή 10 Εύρεση του σημείου επαφής

Να βρεθεί το σημείο της γραφικής παράστασης της $f(x) = x^2 + 3x + \beta$ στο οποίο η εφαπτομένη της είναι:

(α) Παράλληλη προς τον άξονα xx'

(β) Παράλληλη προς την ευθεία $y = 2x - 3$

(γ) Παράλληλη προς την ευθεία $y = x$

Είναι $f'(x) = 2x + 3$ και $f'(x_0) = 2x_0 + 3$

(α) Έστω $M(x_0, y_0)$ το ζητούμενο σημείο. Για να είναι η εφαπτομένη στο σημείο αυτό παράλληλη προς τον άξονα xx' , πρέπει

$$f'(x_0) = 0 \Leftrightarrow 2x_0 + 3 = 0 \Leftrightarrow x_0 = \frac{-3}{2}$$

$$\text{Είναι } f(x_0) = f\left(\frac{-3}{2}\right) = \left(\frac{-3}{2}\right)^2 + 3\left(\frac{-3}{2}\right) + \beta = \frac{-9}{4} + \beta$$

$$\text{Άρα, το ζητούμενο σημείο είναι το } M\left(\frac{-3}{2}, \frac{-9}{4} + \beta\right)$$

(β) Η ευθεία $y = 2x - 3$ έχει συντελεστή διεύθυνσης 2. Αν $M(x_0, y_0)$ το ζητούμενο σημείο, πρέπει $f'(x_0) = 2 \Leftrightarrow 2x_0 + 3 = 2 \Leftrightarrow x_0 = \frac{-1}{2}$

$$\text{Είναι } f(x_0) = f\left(\frac{-1}{2}\right) = \left(\frac{-1}{2}\right)^2 + 3\left(\frac{-1}{2}\right) + \beta = \frac{-5}{4} + \beta$$

$$\text{Άρα, το ζητούμενο σημείο είναι το } M\left(\frac{-1}{2}, \frac{-5}{4} + \beta\right)$$

$$(γ) \text{ Ομοίως, πρέπει } f'(x_0) = 1 \Leftrightarrow 2x_0 + 3 = 1 \Leftrightarrow x_0 = -1$$

$$\text{Είναι } f(x_0) = f(-1) = (-1)^2 + 3(-1) + \beta = -2 + \beta$$

$$\text{Άρα, το ζητούμενο σημείο είναι το } M(-1, -2 + \beta)$$

6.3 Ακρότατα συναρτήσεων

6.3.1 Πρώτο κριτήριο

Έστω συνάρτηση f παραγωγίσιμη σε ένα διάστημα (a, β) και $x_0 \in (a, \beta)$ με $f'(x_0) = 0$. Η f παρουσιάζει τοπικό:

- μέγιστο στο x_0 , όταν $f'(x_0) \geq 0 \ \forall x \in (a, x_0]$ και $f'(x_0) \leq 0 \ \forall x \in [x_0, \beta)$
- ελάχιστο στο x_0 , όταν $f'(x_0) \leq 0 \ \forall x \in (a, x_0]$ και $f'(x_0) \geq 0 \ \forall x \in [x_0, \beta)$

Παρατηρήσεις

1 Το προηγούμενο θεώρημα ισχύει και όταν $a = -\infty$ ή $\beta = -\infty$

2 Σύμφωνα με αυτό το κριτήριο, η f παρουσιάζει τοπικό ακρότατο σε ένα σημείο $x_0 \in (a, \beta)$ όταν η f' μηδενίζεται στο x_0 αλλάζοντας πρόσημο. (Από + σε - έχω τοπικό μέγιστο. Από - σε + έχω τοπικό ελάχιστο.)

3 Αν η f δεν είναι παραγωγίσιμη στο $x_0 \in (a, \beta)$ αλλά είναι συνεχής στο x_0 , τότε παρουσιάζει τοπικό ακρότατο στο x_0 , αν η f' αλλάζει πρόσημο στο σημείο αυτό. Π.χ. η συνάρτηση $f, f(x) = |x|$ στο σημείο $x_0 = 0$

4 Έστω μία συνεχής συνάρτηση $f : [a, \beta] \rightarrow \mathbb{R}$

• Αν η f είναι γνησίως αύξουσα, τότε παρουσιάζει τοπικό μέγιστο στο σημείο β και τοπικό ελάχιστο στο σημείο a

• Αν η f είναι γνησίως φθίνουσα, τότε παρουσιάζει τοπικό μέγιστο στο σημείο a και τοπικό ελάχιστο στο σημείο β

5 Από τα παραπάνω συνάγεται πως για να βρω τα τοπικά ακρότατα μίας συνάρτησης, πρέπει πρώτα να τη μελετήσω ως προς τη μονοτονία.

6.3.2 Δεύτερο κριτήριο

Έστω συνάρτηση f δυο φορές παραγωγίσιμη στο διάστημα (a, β) και $x_0 \in (a, \beta)$ με $f'(x_0) = 0$

- Όταν $f''(x_0) > 0$ τότε η f παρουσιάζει τοπικό ελάχιστο στο x_0
- Όταν $f''(x_0) < 0$ τότε η f παρουσιάζει τοπικό μέγιστο στο x_0

Παρατηρήσεις

1 Όταν $f''(x_0) = 0$, τότε εξετάζω με το 1^ο κριτήριο αν η f παρουσιάζει τοπικό ακρότατο στο x_0

2 Συνήθως αυτό το κριτήριο χρησιμοποιείται όταν είναι δύσκολη η εύρεση του πρόσημου της f'

6.3.3 Κριτήριο μονοτονίας

Έστω f μία συνεχής συνάρτηση στο διάστημα $[a, \beta]$

- Όταν $f'(x) > 0 \quad \forall x \in (a, \beta) \Rightarrow f$ γνησίως αύξουσα στο $[a, \beta]$
- Όταν $f'(x) < 0 \quad \forall x \in (a, \beta) \Rightarrow f$ γνησίως φθίνουσα στο $[a, \beta]$

Παρατηρήσεις

1 Σύμφωνα με το παραπάνω κριτήριο, η μονοτονία μίας συνάρτησης εξαρτάται από το πρόσημο της παραγώγου της και εξετάζετε πάντα σε διάστημα ή διαστήματα.

2 Το κριτήριο ισχύει και για διάστημα της μορφής $[a, \beta)$ ή $(a, \beta]$ ή (a, β)

3 Αν η συνάρτηση f είναι αύξουσα και παραγωγίσιμη στο (a, β) , τότε ισχύει ότι $f'(x) \geq 0 \quad \forall x \in (a, \beta)$

Πράγματι, αφού η f είναι αύξουσα στο (a, β) , προκύπτει ότι $\forall x, x_0 \in (a, \beta)$ με

$$x \neq x_0 \text{ ισχύει ότι } \lambda(x) = \frac{f(x) - f(x_0)}{x - x_0} \geq 0, \text{ οπότε } \lim_{x \rightarrow x_0} \lambda(x) \geq 0, \text{ δηλαδή } f'(x_0) \geq 0$$

Το αντίστροφο της πρότασης αυτής γενικά δεν ισχύει. Δηλαδή είναι δυνατό να ισχύει $f'(x) \geq 0$ και όμως η συνάρτηση f να μην είναι γνησίως αύξουσα στο (a, β) . Ανάλογη πρόταση ισχύει και για φθίνουσα συνάρτηση.

4 Αν η f είναι συνεχής και γνησίως αύξουσα στο (a, β) , τότε έχει ως σύνολο τιμών το διάστημα (κ, λ) , όπου $\kappa = \lim_{x \rightarrow a^+} f(x)$ και $\lambda = \lim_{x \rightarrow \beta^-} f(x)$

Αν όμως η f είναι συνεχής και γνησίως φθίνουσα στο (a, β) , τότε έχει σύνολο τιμών το διάστημα (λ, κ)

Εφαρμογή 11 Εύρεση των διαστημάτων μονοτονίας

Να βρεθούν τα διαστήματα μονοτονίας και να μελετηθεί ως προς τα ακρότατα η $f(x) = -x^2 + 2x - 1$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$. Η f ως πολυωνυμική παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$

Είναι $f'(x) = -2(x-1)$ και $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 1$ θέση πιθανού ακρότατου.

x	$-\infty$		1		$+\infty$
f'		+	0	-	
f		$\nearrow$		$\searrow$	

Ολικό maximum

Η f παρουσιάζει ολικό μέγιστο στη θέση $(1, f(1)) = (1, 0)$

Εφαρμογή 12 Εύρεση των διαστημάτων μονοτονίας

Να βρεθούν τα διαστήματα μονοτονίας και να μελετηθεί ως προς τα ακρότατα η $f(x) = x^3 - 6x^2 + 9x - 1$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$. Η f ως πολωνυμική παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$

Είναι $f'(x) = 3(x-1)(x-3)$, $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 1$ ή $x = 3$ θέσεις πιθανών ακρότατων.

x	$-\infty$		1		3		$+\infty$
f'		+	0	-	0	+	
f		$\nearrow$		$\searrow$		$\nearrow$	

Τοπ. max   Τοπ. min

Η f παρουσιάζει τοπικό μέγιστο στη θέση $(1, f(1))$ και τοπικό ελάχιστο στη θέση $(3, f(3))$

Εφαρμογή 13 Εύρεση των διαστημάτων μονοτονίας

Να βρεθούν τα διαστήματα μονοτονίας και να μελετηθεί ως προς τα ακρότατα η $f(x) = -x^4 + 4x^2 - 3$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$. Η f ως πολωνυμική παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$

Είναι $f'(x) = -4x(x - \sqrt{2})(x + \sqrt{2})$, $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 0$ ή $x = \sqrt{2}$ ή $x = -\sqrt{2}$ θέσεις πιθανών ακρότατων.

x	$-\infty$		$-\sqrt{2}$		0		$\sqrt{2}$		$+\infty$
f'		+	0	-	0	+	0	-	
f		$\nearrow$		$\searrow$		$\nearrow$		$\searrow$	

Τοπ. max   Τοπ. min   Τοπ. max

Η f παρουσιάζει τοπικό μέγιστο στις θέσεις $(-\sqrt{2}, f(-\sqrt{2}))$ και $(\sqrt{2}, f(\sqrt{2}))$ Έχει τοπικό ελάχιστο στη θέση $(0, -3)$

Εφαρμογή 14 Εύρεση των διαστημάτων μονοτονίας

Να βρεθούν τα διαστήματα μονοτονίας και να μελετηθεί ως προς τα ακρότατα η $f(x) = (x-1)^2(x+2)^3$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$. Η f ως πολωνυμική είναι παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$

Είναι $f'(x) = (x+2)^2(x-1)(5x+1)$ και $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 1$ η $x = -2$ η $x = -\frac{1}{5}$
θέσεις πιθανών ακρότατων.

x	$-\infty$	-2	$-\frac{1}{5}$	1	$+\infty$			
f'		$-$	0	$+$	0	$-$	0	$+$
f		$\searrow$		$\nearrow$		$\searrow$		$\nearrow$
			Τοπ. min		Τοπ. max		Τοπ. min	

Η f παρουσιάζει τοπικό μέγιστο στη θέση $\left(-\frac{1}{5}, f\left(-\frac{1}{5}\right)\right)$ και τοπικά ελάχιστα στις θέσεις $(-2, f(-2))$ και $(1, f(1))$

Εφαρμογή 15 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = \frac{x^2}{x+1}$

Είναι $D(f) = \mathbb{R} - \{-1\}$. Η f ως ρητή παραγωγίσιμη στο $D(f)$

Είναι $f'(x) = \frac{x(x+2)}{(x+1)^2}$ Η $f'(x)$ έχει ίδιο πρόσημο με το $x(x+2)$

x	$-\infty$	-2	-1	0	$+\infty$	
f'		$+$	0	$-$	0	$+$
f		$\nearrow$	$\searrow$	$\searrow$	$\nearrow$	
	$\lim_{x \rightarrow -\infty} f(x) = -\infty$		Π		$\lim_{x \rightarrow +\infty} f(x) = +\infty$	
		Τοπ. max		Τοπ. min		
		$(-2, -4)$		$(0, 0)$		

Εφαρμογή 16 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = \frac{x+3}{2x-1}$

Είναι $D(f) = \mathbb{R} - \left\{\frac{1}{2}\right\}$. Η f , ως ρητή είναι παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με

$f'(x) = \frac{-7}{(2x-1)^2}$, $f'(x) < 0 \quad \forall x \in D(f)$, άρα είναι γνησίως φθίνουσα στο $D(f)$

Εφαρμογή 17 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = \frac{1}{x} + \frac{1}{x^2}$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}^*$ Η f είναι παραγωγίσιμη στο $D(f)$, $f'(x) = \frac{-x-2}{x^3}$ Η f' έχει το ίδιο πρόσημο με το γινόμενο $x(-x-2)$

x	$-\infty$	-2	0	$+\infty$
f'		$-$	0	$+$
f		$\searrow$	$\nearrow$	$\searrow$
	$\lim_{x \rightarrow -\infty} f(x) = 0$			$\lim_{x \rightarrow +\infty} f(x) = 0$
		Τοπ. min	Τοπ. max	

Εφαρμογή 18 Επίλυση εξίσωσης

Να λυθεί η $3x^4 + x + 2 \ln x = 4$

Θεωρώ τη συνάρτηση $f(x) = 3x^4 + x + 2 \ln x - 4$ με $D(f) = (0, +\infty)$

Η f είναι παραγωγίσιμη στο πεδίο ορισμού της με $f'(x) = 12x^3 + 1 + \frac{2}{x}$

Είναι $f'(x) > 0 \quad \forall x \in D(f)$ άρα, η f είναι γνησίως αύξουσα στο $D(f)$

Όταν $x = 1$ τότε $f(1) = 0$ Η $x = 1$ είναι η μοναδική λύση της $3x^4 + x + 2 \ln x = 4$

Εφαρμογή 19 Εύρεση παραμέτρου

Για ποιες τιμές του $\lambda \in \mathbb{R}$ είναι γνησίως φθίνουσα η $f(x) = \frac{1 + \lambda x^2}{1 + x}$ στο πεδίο ορισμού της; Είναι $D(f) = \mathbb{R} - \{-1\}$. Η f είναι παραγωγίσιμη στο πεδίο ορισμού της,

$$f'(x) = \frac{\lambda x^2 + 2\lambda x - 1}{(1+x)^2}$$

Η f' έχει το ίδιο πρόσημο με την παράσταση $P(x) = \lambda x^2 + 2\lambda x - 1$

- Όταν $\lambda = 0$ τότε $P(x) = -1 < 0$
- Όταν $\lambda \neq 0$ τότε για το τριώνυμο $P(x)$ πρέπει να είναι

$$\left\{ \begin{array}{l} \Delta \leq 0 \\ \alpha = \lambda < 0 \end{array} \right\} \Leftrightarrow \left\{ \begin{array}{l} 4\lambda(1+\lambda) \leq 0 \\ \lambda < 0 \end{array} \right\} \Leftrightarrow -1 \leq \lambda < 0$$

Άρα, όταν $-1 \leq \lambda < 0$ η f είναι γνησίως φθίνουσα στο πεδίο ορισμού της.

Εφαρμογή 20 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = x - \ln x$

Είναι $D(f) = (0, +\infty)$. Η f είναι παραγωγίσιμη στο $D(f)$ και $f'(x) = \frac{x-1}{x}$

Η f' έχει το ίδιο πρόσημο με την παράσταση $x-1$, άρα η f γνησίως φθίνουσα στο $(0, 1]$ και γνησίως αύξουσα στο $[1, +\infty)$

Εφαρμογή 21 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = e^x - x + 1$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$. Η f είναι παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = e^x - 1$

x	$-\infty$	0	$+\infty$
f'	$-$	0	$+$
f			

Ολικό minimum
(0, 1)

Επεξηγήσεις

$$f'(x) = 0 \Leftrightarrow e^x = 1 \Leftrightarrow e^x = e^0 \Leftrightarrow x = 0$$

$$f'(x) > 0 \Leftrightarrow e^x > 1 \Leftrightarrow e^x > e^0 \Leftrightarrow x > 0$$

$$f'(x) < 0 \Leftrightarrow e^x < 1 \Leftrightarrow e^x < e^0 \Leftrightarrow x < 0$$

Εφαρμογή 22 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = x \cdot e^{\frac{1}{x}}$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}^*$. Η f είναι παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = \frac{x-1}{x} e^{\frac{1}{x}}$. Η f' έχει το ίδιο πρόσημο με την παράσταση $x(x-1)$, άρα η f είναι γνησίως αύξουσα στο $(-\infty, 0) \cup [1, +\infty)$ και γνησίως φθίνουσα στο $(0, 1]$

Εφαρμογή 23 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = x^x$

Είναι $D(f) = (0, +\infty)$. Η f είναι παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = x^x (1 + \ln x)$. Η f' έχει το ίδιο πρόσημο με την παράσταση $1 + \ln x$

x	$-\infty$	e^{-1}	$+\infty$
f'	$-$	0	$+$
f			

Ολικό minimum

Επεξηγήσεις

$$1 + \ln x = 0 \Leftrightarrow \ln x = -1 \Leftrightarrow \ln x = \ln e^{-1} \Leftrightarrow x = e^{-1} = \frac{1}{e}$$

$$1 + \ln x > 0 \Leftrightarrow \ln x > -1 \Leftrightarrow \ln x > \ln e^{-1} \Leftrightarrow x > e^{-1} = \frac{1}{e}$$

$$1 + \ln x < 0 \Leftrightarrow \ln x < -1 \Leftrightarrow \ln x < \ln e^{-1} \Leftrightarrow x < e^{-1} = \frac{1}{e}$$

Εφαρμογή 24 Απόδειξη ανισότητας

Να δειχθεί ότι $\forall x \in \left(0, \frac{\pi}{2}\right)$ είναι $x \cdot \sin x + \cos x > 1$

Έστω συνάρτηση $f(x) = x \cdot \sin x + \cos x - 1$. Είναι $D(f) = \mathbb{R}$

Είναι $f(x) > 0 \quad \forall x \in \left(0, \frac{\pi}{2}\right)$. Η f είναι παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$ με $f'(x) = x \cos x$

Είναι $f'(x) > 0 \quad \forall x \in \left(0, \frac{\pi}{2}\right)$, άρα η f είναι γνησίως αύξουσα στο $\left(0, \frac{\pi}{2}\right)$, οπότε

$$\forall x \in \left(0, \frac{\pi}{2}\right) \text{ ισχύει ότι } x > 0 \Rightarrow f(x) > f(0) = 0$$

Εφαρμογή 25 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = \frac{1-|x|}{1+|x|}$

$$\text{Είναι } D(f) = \mathbb{R}, \quad f(x) = \begin{cases} \frac{1-x}{1+x}, & x \geq 0 \\ \frac{1+x}{1-x}, & x < 0 \end{cases}, \quad f'(x) = \begin{cases} \frac{-2}{(1+x)^2}, & x > 0 \\ \frac{2}{(1-x)^2}, & x < 0 \end{cases}$$

Δεν υπάρχει το $f'(0)$ διότι $f'_s(0) = -2 \neq 2 = f'_a(0)$

$\forall x > 0$ είναι $f'(x) < 0$, άρα η f είναι γνησίως φθίνουσα στο $[0, +\infty)$

$\forall x < 0$ είναι $f'(x) > 0$, άρα η f είναι γνησίως αύξουσα στο $(-\infty, 0]$

Εφαρμογή 26 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = x^3 - 3x + 2$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ και η f παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = 3(x-1)(x+1)$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = \pm 1$ θέσεις πιθανών ακρότατων.

x	$-\infty$		-1		1		$+\infty$
f'		+	0	-	0	+	
f		$\nearrow$		$\searrow$		$\nearrow$	
			Τοπ. max (-1, 4)		Τοπ. min (1, 0)		

Εφαρμογή 27 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = 9x - x^3$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$. Η f είναι παραγωγίσιμη στο $D(f)$ και $f'(x) = 9 - 3x^2$

Είναι $D(f') = \mathbb{R}$. Η f' είναι παραγωγίσιμη στο $D(f')$ και $f''(x) = -6x$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = \pm\sqrt{3}$ θέσεις πιθανών ακρότατων.

• Είναι $f''(\sqrt{3}) = -6\sqrt{3} < 0$, άρα η f παρουσιάζει τοπικό μέγιστο στη θέση $x_0 = \sqrt{3}$,
ίσο με $f(\sqrt{3}) = 6\sqrt{3}$

• Είναι $f''(-\sqrt{3}) = 6\sqrt{3} > 0$, άρα η f παρουσιάζει τοπικό ελάχιστο στη θέση
 $x_0 = -\sqrt{3}$, ίσο με $f(-\sqrt{3}) = -6\sqrt{3}$

Εφαρμογή 28 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = x^4 - 8x^2 + 5$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ Η f είναι παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = 4x(x-2)(x+2)$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 0$ ή $x = 2$ θέσεις πιθανών ακρότατων.

x	$-\infty$	-2	0	2	$+\infty$	
f'		$-$	0	$-$	0	$+$
f		$\searrow$	$\nearrow$	$\searrow$	$\nearrow$	
		Τοπ. min $(-2, -11)$	Τοπ. max $(0, 5)$	Τοπ. min $(2, -11)$		

Εφαρμογή 29 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = \frac{x^2}{x-1}$

Είναι $D(f) = \mathbb{R} - \{1\}$ και η f παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = \frac{x(x-2)}{(x-1)^2}$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 0$ ή $x = 2$ θέσεις πιθανών ακρότατων.

Θέση πιθανού ακρότατου είναι και η θέση $x_0 = 1$

x	$-\infty$	0	1	2	$+\infty$
f'		$+$	0	$-$	$+$
f		$\nearrow$	$\searrow$	$\searrow$	$\nearrow$
		Τοπ. max (0, 0)	Π	Τοπ. min (2, 4)	

Εφαρμογή 30 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς την μονοτονία η $f(x) = x \cdot e^x$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ και η f παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = e^x(x+1)$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = -1$ θέση πιθανού ακρότατου.

x	$-\infty$	-1	$+\infty$
f'		$-$	$+$
f		$\searrow$	$\nearrow$
		Ολικό minimum $\left(-1, \frac{-1}{e}\right)$	

Εφαρμογή 31 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς την μονοτονία η $f(x) = x \cdot \ln x$

Είναι $D(f) = (0, +\infty)$ και η f παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = 1 + \ln x$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = \frac{1}{e}$ θέση πιθανού ακρότατου.

x	$-\infty$	e^{-1}	$+\infty$
f'		0	
f			

$\searrow$ $\nearrow$
 Ολικό minimum
 $(e^{-1}, -e^{-1})$

Εφαρμογή 32 Εύρεση των ακρότατων

Ποια τα ακρότατα της $f(x) = ax^2 + \beta x + \gamma$, $\alpha, \beta, \gamma \in \mathbb{R}$ και $\alpha \neq 0$; Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ και η f είναι δυο φορές παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$ με $f'(x) = 2\alpha x + \beta$ και $f''(x) = 2\alpha$. Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = \frac{-\beta}{2\alpha}$ θέση πιθανού ακρότατου.

- Όταν $\alpha > 0$ τότε $f''\left(\frac{-\beta}{2\alpha}\right) = 2\alpha > 0$, άρα η f παρουσιάζει ελάχιστο στη θέση $x_0 = \frac{-\beta}{2\alpha}$, ίσο με $f\left(\frac{-\beta}{2\alpha}\right) = \frac{-\Delta}{4\alpha}$
- Όταν $\alpha < 0$ τότε $f''\left(\frac{-\beta}{2\alpha}\right) = 2\alpha < 0$, άρα η f παρουσιάζει μέγιστο στη θέση $x_0 = \frac{-\beta}{2\alpha}$, ίσο με $f\left(\frac{-\beta}{2\alpha}\right) = \frac{-\Delta}{4\alpha}$

Εφαρμογή 33 Εύρεση των ακρότατων

Να βρεθούν τα ακρότατα της $f: (1, +\infty) \rightarrow \mathbb{R}$ με $f(x) = \frac{x}{\ln x}$. Να συγκριθούν οι αριθμοί e^x και x^e όταν $x > 0$.
 Είναι $D(f) = (1, +\infty)$ και η f παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = \frac{\ln x - 1}{\ln^2 x}$.
 Η f' έχει το ίδιο πρόσημο με την παράσταση $(\ln x - 1)$

x	$-\infty$	e	$+\infty$
f'		0	
f			

$\searrow$ $\nearrow$
 Ολικό minimum

Η f παρουσιάζει ολικό ελάχιστο στο σημείο (e, e)

Επεξηγήσεις

$$\forall x > 1 \Rightarrow f(x) \geq e \Rightarrow \frac{x}{\ln x} \geq e \Rightarrow x \geq e \ln x \Rightarrow x \geq \ln x^e \Rightarrow \ln e^x \geq \ln x^e \Rightarrow e^x \geq x^e$$

$$\forall x \in (0, 1) \Rightarrow 0 < x < 1 \Rightarrow e^x > e^0 = 1 \geq x^e, \text{ άρα } \forall x > 0 \text{ είναι } e^x \geq x^e$$

Εφαρμογή 34 Εύρεση των ακρότατων

Να βρεθούν τα ακρότατα της $f(x) = \sqrt{3x - x^2}$

Είναι $D(f)=[0, 3]$ Η f είναι ορισμένη και συνεχής στο διάστημα $[0, 3]$ και

παραγωγίσιμη στο διάστημα $(0, 3)$ με $f'(x)=\frac{3-2x}{2\sqrt{3x-x^2}}$

Η f' έχει το ίδιο πρόσημο με την παράσταση $3-2x$

Η f παρουσιάζει ολικό μέγιστο $f\left(\frac{3}{2}\right)=\frac{3}{2}$ και ολικό ελάχιστο $f(0)=f(3)=0$

x	0	$\frac{3}{2}$	3
f'		+	-
f		↗	↘

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} f(x)=0=\lim_{x \rightarrow 3} f(x)$

Εφαρμογή 35 Εύρεση των ακρότατων

Να βρεθούν τα ακρότατα της $f(x)=1-\sqrt[3]{(x-1)^2}$

Είναι $D(g)=\mathbb{R}$ Η f παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}-\{1\}$ με $f'(x)=\frac{-2(x-1)}{3\sqrt[3]{(x-1)^4}}$

Η f συνεχής στη θέση $x_0=1$ Η f' έχει το ίδιο πρόσημο με την παράσταση $-2(x-1)$

x	$-\infty$	1	$+\infty$
f'		+	-
f		↗	↘

Ολικό maximum
 $(1, f(1))=(1, 1)$

Παρατήρηση

Αν η f δεν είναι παραγωγίσιμη στο $x_0 \in (a, \beta)$ ενώ είναι συνεχής στο x_0 , τότε παρουσιάζει τοπικό ακρότατο στο x_0 όταν η f' αλλάζει πρόσημο στο x_0

Εφαρμογή 36 Εύρεση των ακρότατων

Να βρεθούν τα ακρότατα της $f(x)=\frac{\ln x}{x}$

Είναι $D(f)=(0, +\infty)$ Η f παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x)=\frac{1-\ln x}{x^2}$

Είναι $f'(x)=0 \Leftrightarrow x=e$ θέση πιθανού ακρότατου.

x	0	e	$+\infty$
f'		+	-
f		↗	↘

Ολικό maximum
 $(e, f(e))=(e, e^{-1})$

Σημείωση Είναι $\lim_{x \rightarrow 0^+} f(x)=-\infty$ και $\lim_{x \rightarrow +\infty} f(x)=0$

Εφαρμογή 37 Απόδειξη ανισότητας

Να δειχθεί ότι $e^x \geq 1+x \quad \forall x \in \mathbb{R}$ Αρκεί να δειχθεί ότι $e^x - x \geq 1 \quad \forall x \in \mathbb{R}$
 Έστω συνάρτηση $f(x) = e^x - x$ με $D(f) = \mathbb{R}$, παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$ με $f'(x) = e^x - 1$ Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 0$ θέση πιθανού ακρότατου.
 $\forall x \in \mathbb{R}$ είναι $f(x) \geq 1 \Leftrightarrow e^x - x \geq 1$

x	$-\infty$	0	$+\infty$
f'		0	
		-	+
f			
		$\searrow$	$\nearrow$

Ολικό minimum
(0, 1)

Εφαρμογή 38 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = x \cdot \ln x$
 Είναι $D(f) = (0, +\infty)$ και η f παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = 1 + \ln x$
 Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow \ln x = -1 \Leftrightarrow \ln x = \ln \frac{1}{e} \Leftrightarrow x = \frac{1}{e}$ θέση πιθανού ακρότατου.

x	0	e^{-1}	$+\infty$
f'		0	
		-	+
f			
		$\searrow$	$\nearrow$

Ολικό minimum
($e^{-1}, f(e^{-1})$) = ($e^{-1}, -e^{-1}$)

Επεξήγηση $1 + \ln x > 0 \Leftrightarrow \ln x > -1 \Leftrightarrow \ln x > \ln e^{-1} \Leftrightarrow x > e^{-1}$

Εφαρμογή 39 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = \begin{cases} \sqrt{x}, & x \geq 0 \\ \sqrt{-x}, & x < 0 \end{cases}$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ και η f παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}^*$ με $f'(x) = \begin{cases} \frac{1}{2\sqrt{x}}, & x > 0 \\ \frac{1}{2\sqrt{-x}}, & x < 0 \end{cases}$

Δεν υπάρχει το $f'(0)$ Η θέση $x_0 = 0$ είναι θέση πιθανού ακρότατου. Η f είναι συνεχής στη θέση $x_0 = 0$ Πράγματι $\lim_{x \rightarrow 0^+} f(x) = \lim_{x \rightarrow 0^+} \sqrt{x} = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow 0^-} \sqrt{-x} = 0$,
 άρα $\lim_{x \rightarrow 0} f(x) = 0 = f(0)$

x	$-\infty$	0	$+\infty$
f'		Π	
		-	+
f			
		$\searrow$	$\nearrow$

Ολικό minimum
(0, $f(0)$) = (0, 0)

Εφαρμογή 40 Διαστήματα μονοτονίας

Να βρεθούν τα διαστήματα μονοτονίας της $f(x) = \frac{x^2}{2} - x + 6$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ Η f ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$ με $f'(x) = x - 1$ Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 1$ θέση πιθανού ακρότατου.

x	$-\infty$		1		$+\infty$
f'		$-$	0	$+$	
f		$\searrow$		$\nearrow$	

Ολικό minimum
 $(1, f(1))$

Εφαρμογή 41 Διαστήματα μονοτονίας

Να βρεθούν τα διαστήματα μονοτονίας της $f(x) = x^4 - 8x^2 + 17$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ Η f ως πολυωνυμική είναι παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$ με $f'(x) = 4x^3 - 16x = 4x(x-2)(x+2)$ Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 0$ ή $x = \pm 2$ θέσεις πιθανών ακρότατων.

x	$-\infty$		-2		0		2		$+\infty$
f'		$-$	0	$+$	0	$-$	0	$+$	
f		$\searrow$		$\nearrow$		$\searrow$		$\nearrow$	

Τοπ. min $(-2, f(-2))$ Τοπ. max $(0, f(0))$ Τοπ. min $(2, f(2))$

Εφαρμογή 42 Διαστήματα μονοτονίας

Να βρεθούν τα διαστήματα μονοτονίας της $f(x) = \ln x - x$

Είναι $D(f) = (0, +\infty)$ Η f είναι παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = \frac{1-x}{x}$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 1$ θέση πιθανού ακρότατου.

x	0		1		$+\infty$
f'		$+$	0	$-$	
f		$\nearrow$		$\searrow$	

Ολικό maximum
 $(1, f(1)) = (1, -1)$

Εφαρμογή 43 Μελέτη μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = (x-2)^5 (x+1)^4$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ και f παραγωγίσιμη με $f'(x) = (x-2)^4 (x+1)^2 (x+1)(9x-3)$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 2$ ή $x = -1$ ή $x = \frac{1}{3}$ θέσεις πιθανών ακρότατων.

x	$-\infty$	-1	$\frac{1}{3}$	2	$+\infty$	
f'		$+$	0	$-$	0	$+$
f		$\nearrow$		$\searrow$		$\nearrow$
		Τοπικό max $(-1, f(-1))$		Τοπικό min $\left(\frac{1}{3}, f\left(\frac{1}{3}\right)\right)$		

Εφαρμογή 44 Απόδειξη ανισότητας

Ναδειχθεί ότι $x - \frac{x^2}{2} + \frac{x^3}{3} - \frac{x^4}{4} < \ln(x+1)$, $\forall x > 0$

Έστω συνάρτηση $f(x) = x - \frac{x^2}{2} + \frac{x^3}{3} - \frac{x^4}{4} - \ln(x+1)$ με $D(f) = (0, +\infty)$

Είναι $f'(x) = \frac{-x^4}{x+1}$ και επειδή $f'(x) < 0$ η f είναι γνησίως φθίνουσα.

Άρα, $f(x) < f(0) \Rightarrow f(x) < 0$

Εφαρμογή 45 Απόδειξη ανισότητας

Ναδειχθεί ότι $(1+x)^a > 1+ax$, $\forall x > 0$

Έστω συνάρτηση $f(x) = (1+x)^a - 1 - ax$, $D(f) = (0, +\infty)$

Η f παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = a[(1+x)^{a-1} - 1]$

Η f' δε μηδενίζεται ποτέ. $\forall x > 0$ είναι $f'(x) > 0$, άρα η f γνησίως αύξουσα στο $(0, +\infty)$

Είναι $f(x) > f(0) \Leftrightarrow (1+x)^a - 1 - ax > 0 \Leftrightarrow (1+x)^a > 1+ax$, $\forall x \in (0, +\infty)$

x	0	$+\infty$
f'		$+$
f		$\nearrow$

Εφαρμογή 46 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = \ln(x^2 - 9)$

Είναι $D(f) = (-\infty, -3) \cup (3, +\infty)$ και $f'(x) = \frac{2x}{(x-3)(x+3)}$

Είναι $f'(x) \neq 0 \quad \forall x \in (-\infty, -3) \cup (3, +\infty)$, άρα δεν υπάρχουν πιθανά ακρότατα.

x	0	-3	3	$+\infty$
f'	-	-----	+	
f	$+\infty$ ↘ $-\infty$		$-\infty$ ↗ $+\infty$	

Εφαρμογή 47 Εύρεση παραμέτρου

Να βρεθεί ο $a \in \mathbb{R}$ ώστε η $f(x) = x^2 + ax + \frac{1}{x} + \frac{17}{4}$ να έχει ακρότατο το 0 στη θέση $x_0 = \frac{-1}{2}$. Είναι $D(f) = \mathbb{R}^*$, $f'(x) = 2x + a - \frac{1}{x^2}$ και $f'\left(\frac{-1}{2}\right) = 0 \Leftrightarrow a = 5$ για

πιθανό ακρότατο στη θέση $x_0 = \frac{-1}{2}$. Είναι $f'(x) = 2 \frac{\left(x + \frac{1}{2}\right)(x^2 + 2x - 2)}{x^2}$

x	$-\infty$	$-1-\sqrt{2}$	$\frac{-1}{2}$	$1+\sqrt{2}$	$+\infty$
f'	-	0	+	0	-
f	↘		↗		↘

↗

↘

↗

Τοπικό maximum

$$\left(\frac{-1}{2}, f\left(\frac{-1}{2}\right)\right)=\left(\frac{-1}{2}, 0\right)$$

Εφαρμογή 48 Μελέτη της μονοτονίας

Να μελετηθεί ως προς τη μονοτονία η $f(x) = \frac{(x+a)(x+\beta)}{(x-a)(x-\beta)}$

Είναι $D(f) = \mathbb{R} - \{\alpha, \beta\}$ και $f'(x) = \frac{-2(\alpha+\beta)(x^2-\alpha\beta)}{(x-a)^2(x-\beta)^2}$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = \pm\sqrt{a\beta}$, θέσεις πιθανών ακρότατων $x_0 = a$, $x_0 = \beta$, $x_0 = \pm\sqrt{a\beta}$

x	$-\infty$	$-\sqrt{a\beta}$	a	$\sqrt{a\beta}$	β	$+\infty$
f'	-	0	+	0	-	-
f	↘	↗	↗	↘	↘	

Τοπικό minimum   Τοπικό maximum

Εφαρμογή 49 Απόδειξη ανισότητας

Ναδειχθεί ότι $\forall x > 0$ και $0 < a < 1$ είναι $x^a - ax \leq 1 - a$

Αρκεί ναδειχθεί ότι η συνάρτηση $f(x) = x^a - ax$ έχει μέγιστο το $1 - a$

Είναι $D(f) = (0, +\infty)$ Η f είναι δύο φορές παραγωγίσιμη στο $D(f)$ με $f'(x) = a(x^{a-1} - 1)$ και $f(x) = a(a-1)x^{a-2}$ Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 1$ και $f''(1) = a(a-1) < 0$, άρα η f παρουσιάζει μέγιστο το οποίο είναι $f(1) = 1 - a$

Εφαρμογή 50 Εύρεση των ακρότατων

Να βρεθούν τα τοπικά ακρότατα της $f(x) = 4x^5 - 5x^4 + 2$

Η f ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$ Είναι $f'(x) = 20x^3(x-1)$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 0$ ή $x = 1$ θέσεις πιθανών ακρότατων.

x	$-\infty$	0	1	$+\infty$		
f'		+	0	-	0	+
f		↗	↘	↗		
		Τοπικό max (0, 2)	Τοπικό min (1, 1)			

Σχόλιο $f''(x) = 80x^3 - 60x^2 = 20x^2(4x-3)$, $f''(0) = 0$

Εφαρμογή 51 Εύρεση των ακρότατων

Να βρεθούν τα τοπικά ακρότατα της $f(x) = 2x^3 - 9x^2 + 12x + 2$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ ως πολυωνυμική. Η f είναι παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$ με

$f'(x) = 6(x-1)(x-2)$ Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 1$ ή $x = 2$ θέσεις πιθανών ακρότατων.

x	$-\infty$	1	2	$+\infty$		
f'		+	0	-	0	+
f		↗	↘	↗		
		Τοπικό max	Τοπικό min			
		(1, 7)	(2, $f(2)$)			

Σχόλιο

$$f''(x) = 12x - 18$$

$f''(1) = -6 < 0$, άρα για $x_0 = 1$ η f παρουσιάζει τοπικό μέγιστο

$f''(2) = 6 > 0$, άρα για $x_0 = 2$ η f παρουσιάζει τοπικό ελάχιστο

Εφαρμογή 52 Εύρεση των ακρότατων

Να βρεθούν τα τοπικά ακρότατα της $f(x) = x^4$

$\forall x \in \mathbb{R}$ είναι $f(x) \geq f(0)$ άρα στη θέση $x_0 = 0$ η f παρουσιάζει ελάχιστο. Αλλά

$f'(x) = 4x^3$ και $f'(0) = 0$ Επίσης $f''(x) = 12x^2$ και $f''(0) = 0$ δηλαδή, οι

συνθήκες $f'(\xi) = 0$ και $f''(\xi) \neq 0$ είναι ικανές για την ύπαρξη ακρότατου. Δεν είναι αναγκαίες.

x	$-\infty$	0	$+\infty$
f'	$-$	0	$+$
f	$\searrow$		$\nearrow$

Ολικό minimum

Εφαρμογή 53 Μεγιστοποίηση εσόδων

Ο αριθμός x των τόνων πετρελαίου που πουλά μία εταιρεία, εξαρτάται από την τιμή k (σε €) του ενός τόνου. Αν $x = 100 - \frac{k}{10}$, όπου $100 \leq k \leq 1.000$, ποια είναι τα έσοδα από την πώληση x τόνων; Για ποια τιμή του k μεγιστοποιούνται τα έσοδα;

Τα έσοδα από την πώληση x τόνων είναι $f(k) = x \cdot k = \left(100 - \frac{k}{10}\right)k = 100k - \frac{k^2}{10}$

άρα, $f'(k) = 100 - \frac{k}{5}$ Είναι $f'(k) = 0 \Leftrightarrow k = 500$ Ισχύει ότι

$f'(k) > 0 \Leftrightarrow 100 - \frac{k}{5} > 0 \Leftrightarrow k < 500$ Ισχύει ότι $f'(k) < 0 \Leftrightarrow 100 - \frac{k}{5} < 0 \Leftrightarrow k > 500$

Άρα, τα έσοδα μεγιστοποιούνται όταν ο τόνος πωλείται προς 500 €

k	100	500	1.000
$f'(k)$	$+$	0	$-$
$f(k)$	$\nearrow$	Ολικό max	$\searrow$

Εφαρμογή 54 Μεγιστοποίηση κέρδους

Τα έσοδα από την παραγωγή x τεμαχίων προϊόντος είναι $E(x) = 500x - 20x^2$
Το κόστος για την παραγωγή τους είναι $K(x) = x^3 - 50x^2 + 500x + 250$, με $0 \leq x \leq 35$ Βρείτε την τιμή του x για την οποία μεγιστοποιείται το κέρδος.

Είναι Κέρδος = Έσοδα - Έξοδα άρα, αν $P(x)$ το κέρδος, ισχύει ότι $P(x) = E(x) - K(x) = -x^3 + 30x^2 - 250$ Συνεπώς $P'(x) = -3x(x - 20)$

Άρα $P'(x) = -3x(x - 20)$ και $P'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 0$ ή $x = 20$

Είναι $P'(x) > 0 \Leftrightarrow x \in (0, 20)$ και $P'(x) < 0 \Leftrightarrow x > 20$ άρα, το κέρδος μεγιστοποιείται όταν παράγονται 20 τεμάχια προϊόντος.

x	0	20	$+\infty$
$P'(x)$	$+$	0	$-$
$P(x)$	$\nearrow$	Ολικό max	$\searrow$

Εφαρμογή 55 Ορθογώνιο μεγίστου εμβαδού

Βρείτε τα μήκη των πλευρών ενός ορθογωνίου παραλληλογράμμου μεγίστου εμβαδού, αν οι δύο πλευρές του βρίσκονται πάνω στους θετικούς ημιάξονες του ορθοκανονικού συστήματος αξόνων και η μία από τις κορυφές του ανήκει στην ευθεία $y = -x + 2$

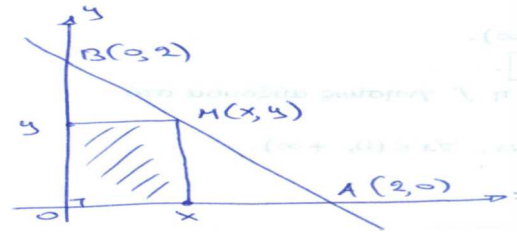
$$E(x) = x \cdot y = x(-x + 2) = -x^2 + 2x$$

$$E'(x) = -2x + 2 = 2(1 - x)$$

$$E'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 1$$

$$E''(x) = -2 < 0$$

Αν $x = 1 \Rightarrow y = 1$, άρα το ορθογώνιο παραλληλόγραμμο γίνεται τετράγωνο

Εφαρμογή 55 Ορθογώνιο σταθερού εμβαδού

Δείξτε ότι από όλα τα ορθογώνια παραλληλόγραμμο με σταθερό εμβαδόν k^2 ($k > 0$), το τετράγωνο έχει την ελάχιστη περίμετρο.

E	x	y	Περίμετρος
100	100	1	202
100	50	2	104
100	25	4	58
100	200	0,5	401
100	10	10	40

$$\left. \begin{array}{l} E = k^2 \\ E = x \cdot y \end{array} \right\} \Rightarrow x \cdot y = k^2 \Rightarrow y = \frac{k^2}{x}$$

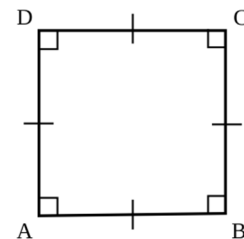
Η περίμετρος είναι $2(x + y)$ και η ελαχιστοποίηση της σημαίνει ελαχιστοποίηση της παράστασης $x + y$ δηλαδή της παράστασης $x + \frac{k^2}{x}$

Έστω συνάρτηση f με $f(x) = x + \frac{k^2}{x}$ Είναι $f'(x) = \frac{(x+k)(x-k)}{x^2}$

Είναι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = \begin{cases} k, & \text{Δεκτή} \\ -k < 0, & \text{Απορρίπτεται} \end{cases}$

Είναι $f''(x) = \frac{2k^2}{x^3}$, άρα $f''(k) = \frac{2k^2}{k^3} = \frac{2}{k} > 0$, συνεπώς $x = y = k$

οπότε $E = x \cdot y = x^2 = k^2$

Εφαρμογή 56 Εγγραφή κώνου σε σφαίρα

Σε σφαίρα ακτίνας R να εγγραφεί κώνος με μέγιστο όγκο.

Είναι $OA = OB = OG = R$ Άρα, $V = \frac{1}{3}\pi \cdot (KB)^2 \cdot AK = \frac{1}{3}\pi \cdot (R^2 - x^2)(R + x) =$

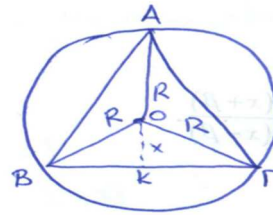
$$\frac{1}{3}\pi \cdot (R^3 + R^2x - Rx^2 - x^3) = V(x)$$

x : Η απόσταση του κέντρου της σφαίρας από το επίπεδο της βάσης του κώνου.

Είναι $V'(x) = \frac{1}{3}\pi \cdot (R^2 - 2Rx - 3x^2)$ και $V''(x) = \frac{1}{3}\pi \cdot (-2R - 6x)$

$$V'(x) = 0 \Leftrightarrow R^2 - 2Rx - 3x^2 = 0 \Leftrightarrow x = \begin{cases} -R, & \text{Απόρριψη} \\ \frac{R}{3}, & \text{Δεκτή} \end{cases}$$

$$V''\left(\frac{R}{3}\right) = \frac{-4}{3} \pi \cdot R < 0 \text{ άρα, } OK = x = \frac{R}{3}$$

Σχήμα. Τομή της σφαίρας και του κώνου

6.4 Κυρτές συναρτήσεις – σημεία καμψής

Έστω συνάρτηση f συνεχής στο $[a, \beta]$ και παραγωγίσιμη στο (a, β)

- Αν η f' είναι γνησίως αύξουσα στο (a, β) , τότε η f είναι **κυρτή** ή στρέφει τα **κοίλα πάνω** στο $[a, \beta]$

- Αν η f' είναι γνησίως φθίνουσα στο (a, β) , τότε η f είναι **μη κυρτή** ή στρέφει τα **κοίλα κάτω** στο $[a, \beta]$

Από τους παραπάνω ορισμούς προκύπτει η ακόλουθη πρόταση:

Έστω συνάρτηση f συνεχής στο $[a, \beta]$ και δυο φορές παραγωγίσιμη στο (a, β)

- Όταν $\forall x \in (a, \beta)$ είναι $f''(x) > 0$ τότε η f στρέφει τα κοίλα πάνω στο $[a, \beta]$

- Όταν $\forall x \in (a, \beta)$ είναι $f''(x) < 0$ τότε η f στρέφει τα κοίλα κάτω στο $[a, \beta]$

Ένα σημείο $M(x_0, f(x_0))$ ονομάζεται **σημείο καμψής** της γραφικής παράστασης της f , όταν

(α) Η f είναι συνεχής στην θέση x_0

(β) Υπάρχει η εφαπτομένη της γραφικής παράστασης της f στο $M(x_0, f(x_0))$

(γ) Η $f''(x)$ αλλάζει πρόσημο εκατέρωθεν του σημείου x_0

6.4.1 Ειδική περίπτωση

Αν $f'(x_0) = 0$ (το x_0 είναι στάσιμο σημείο της f), λέμε ότι έχουμε σημείο καμψής με οριζόντια εφαπτομένη. Από τον παραπάνω ορισμό προκύπτει η πρόταση:

Αν το $M(x_0, f(x_0))$ είναι σημείο καμψής της γραφικής παράστασης της f , τότε είναι $f''(x_0) = 0$ ή δεν ορίζεται η f'' στο x_0

6.4.2 Γεωμετρική ερμηνεία

- Αν η f στρέφει τα κοίλα πάνω στο διάστημα Δ , τότε η γραφική της παράσταση μένει πάνω από την εφαπτομένη σε κάθε σημείο της.

- Αν η f στρέφει τα κοίλα κάτω στο διάστημα Δ , τότε η γραφική της παράσταση μένει κάτω από την εφαπτομένη σε κάθε σημείο της.

• Αν η f παρουσιάζει καμπή στο σημείο x_0 , τότε η εφαπτομένη της γραφικής της παράστασης στο σημείο $M(x_0, f(x_0))$ «διαπερνά» τη γραφική παράσταση της συνάρτησης.

Εφαρμογή 57 Μελέτη της κυρτότητας

Να βρεθούν τα διαστήματα κυρτότητας – κοιλότητας και τα σημεία καμπής της $f(x) = 3x^2 - 2x^3 + 1$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ Η f είναι δυο φορές παραγωγίσιμη στο πεδίο ορισμού της.

Είναι $f'(x) = 6x - 6x^2$ και $f''(x) = [f'(x)]' = 6 - 12x = 6(1 - 2x)$

Είναι $f''(x) = 0 \Leftrightarrow 6(1 - 2x) = 0 \Leftrightarrow 1 - 2x = 0 \Leftrightarrow x = 0,5$ θέση πιθανού σημείου καμπής.

x	$-\infty$	$0,5$	$+\infty$	
f''		$+$	0	$-$
f		$\cup$	$\cap$	
		$\sigma. \kappa$		

σ.κ

Άρα, σημείο καμπής είναι το $\left(\frac{1}{2}, f\left(\frac{1}{2}\right)\right) = \left(\frac{1}{2}, \frac{3}{2}\right)$

Εφαρμογή 58 Μελέτη της κυρτότητας

Να βρεθούν τα διαστήματα κυρτότητας – κοιλότητας και τα σημεία καμπής της $f(x) = x \ln x - 1$

Είναι $D(f) = (0, +\infty)$ Η f είναι δυο φορές παραγωγίσιμη στο πεδίο ορισμού της.

Είναι $f'(x) = 1 + \ln x$ και $f''(x) = \frac{1}{x} \quad \forall x \in D(f)$ είναι $f''(x) > 0$, άρα η f στρέφει τα κοίλα άνω. Δεν υπάρχουν σημεία καμπής.

Εφαρμογή 59 Μελέτη της κυρτότητας

Να βρεθούν τα διαστήματα κυρτότητας – κοιλότητας και τα σημεία καμπής της $f(x) = \frac{x^3}{x^2 - 1}$ Είναι $D(f) = \mathbb{R} - \{\pm 1\}$ Η f είναι δυο φορές παραγωγίσιμη στο

πεδίο ορισμού της. Είναι $f'(x) = \frac{x^4 - 3x^2}{(x^2 - 1)^2}$, $f''(x) = \frac{2x(3 + x^2)}{(x^2 - 1)^3}$, $f''(x) = 0 \Leftrightarrow x = 0$

θέση πιθανού σημείου καμπής. Η f'' έχει το ίδιο πρόσημο με την παράσταση $\frac{x}{x^2 - 1}$, δηλαδή με το γινόμενο $x(x - 1)(x + 1)$

x	$-\infty$	-1	0	1	$+\infty$		
f''	$-$	Π	$+$	0	$-$	Π	$+$
f	$\cap$	Π	$\cup$	$\cap$	Π	$\cup$	

Άρα, σημείο καμπής είναι το $(0, 0)$

Εφαρμογή 60 Εύρεση παραμέτρων

Να βρεθούν οι $\alpha, \beta \in \mathbb{R}$ ώστε η γραφική παράσταση της $f(x) = \frac{\alpha x}{x^2 + \beta}$ να έχει σημείο καμπής το σημείο $M\left(\sqrt{3}, \frac{\sqrt{3}}{2}\right)$

Η γραφική παράσταση διέρχεται από το M, άρα $f(\sqrt{3}) = \frac{\sqrt{3}}{2} \Leftrightarrow 2\alpha = 3 + \beta$ (1) Για να παρουσιάζει η f καμπή στο M πρέπει $f''(\sqrt{3}) = 0$ και η $f''(x)$ να αλλάζει πρόσημο στη θέση $x_0 = \sqrt{3}$. Είναι $f'(x) = \frac{\alpha\beta - \alpha x^2}{(x^2 + \beta)^2}$, $f''(x) = \frac{2x(\alpha x^2 - 3\alpha\beta)}{(x^2 + \beta)^3}$, $f''(\sqrt{3}) = 0 \Leftrightarrow 6\alpha\sqrt{3}(1 - \beta) = 0 \Leftrightarrow \alpha(1 - \beta) = 0 \Leftrightarrow \beta = 1$

Αποκλείεται $\alpha = 0$, διότι τότε $f(x) = 0$ και η f δεν έχει σημείο καμπής.

Από (1) έπεται ότι $\alpha = 2$ άρα $f''(x) = \frac{4x(x - \sqrt{3})(x + \sqrt{3})}{(x^2 + 1)^3}$. Η f'' έχει το ίδιο πρόσημο με την παράσταση $x(x - \sqrt{3})(x + \sqrt{3})$

x	$-\infty$	$-\sqrt{3}$	0	$\sqrt{3}$	$+\infty$			
f''		-	0	+	0	-	0	+
f		$\cap$		$\cup$		$\cap$		$\cup$
		Σημείο καμπής		Σημείο καμπής		Σημείο καμπής		

Εφαρμογή 61 Εφαπτομένη

Ναδειχθεί ότι η εφαπτομένη της γραφικής παράστασης της $f(x) = x^4 - x^3 + \frac{3}{2}x^2 - 1$ σε οποιοδήποτε σημείο της M, δεν έχει άλλο κοινό σημείο με τη γραφική παράσταση πλην του M

Αρκεί ναδειχθεί ότι η γραφική παράσταση της συνάρτησης μένει, διαρκώς, πάνω ή κάτω από οποιαδήποτε εφαπτομένη της, δηλαδή αρκεί ναδειχθεί ότι η f στρέφει τα κοίλα άνω ή κάτω σε όλο το πεδίο ορισμού της που είναι το σύνολο $\mathbb{R}$. Πράγματι, $f'(x) = 4x^3 - 3x^2 + 3x$ και $f''(x) = 12x^2 - 6x + 3$. Είναι $f''(x) > 0 \forall x \in \mathbb{R}$ άρα, η f στρέφει τα κοίλα άνω.

Εφαρμογή 62 Σύνθεση συναρτήσεων και κυρτότητα

Η συνάρτηση f στρέφει τα κοίλα άνω σε ένα διάστημα Δ . Η συνάρτηση g είναι αύξουσα και στρέφει τα κοίλα άνω στο διάστημα $f(\Delta)$. Δείξτε ότι η $g \circ f$ στρέφει τα κοίλα άνω στο Δ .

Αρκεί ναδειχθεί ότι $(g \circ f)''(x) \geq 0$. Είναι $(g \circ f)'(x) = g'(f(x)) \cdot f'(x)$

Είναι $(g \circ f)''(x) = g''(f(x)) \cdot [f'(x)]^2 + g'(f(x)) \cdot f''(x)$

Ισχύει ότι $(g \circ f)''(x) \geq 0$, διότι:

- Η f στρέφει τα κοίλα άνω, άρα $f''(x) > 0 \quad \forall x \in \Delta$
- Η g στρέφει τα κοίλα άνω, άρα $g''(f(x)) \geq 0 \quad \forall x \in \Delta$
- Η g αύξουσα άρα $g'(f(x)) \geq 0 \quad \forall x \in \Delta$
- Ισχύει ότι $[f'(x)]^2 \geq 0 \quad \forall x \in \Delta$

Εφαρμογή 63 Συνευθειακά σημεία καμπής

Δείξτε ότι η γραφική παράσταση της $f(x) = \frac{x+1}{x^2+1}$ έχει τρία σημεία καμπής

που είναι συνευθειακά.

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$ Η f είναι δυο φορές παραγωγίσιμη στο πεδίο ορισμού της. Είναι

$$f'(x) = \frac{-x^2 - 2x + 1}{(x^2 + 1)^2}, \quad f''(x) = \frac{2(x^3 + 3x^2 - 3x - 1)}{(x^2 + 1)^3} \quad \text{Η } f'' \text{ έχει το ίδιο πρόσημο με}$$

$$\text{το πολυώνυμο } P(x) = x^3 + 3x^2 - 3x - 1 = (x-1)[x - (-2 - \sqrt{3})][x - (-2 + \sqrt{3})]$$

x	$-\infty$	$-2-\sqrt{3}$	$-2+\sqrt{3}$	1	$+\infty$			
f''		-	0	+	0	-	0	+
f		$\cap$		$\cup$		$\cap$		$\cup$
		Σημείο καμπής		Σημείο καμπής		Σημείο καμπής		

$$\text{Είναι } f(-2 - \sqrt{3}) = \frac{1 - \sqrt{3}}{4}, \quad f(-2 + \sqrt{3}) = \frac{1 + \sqrt{3}}{4} \quad \text{και} \quad f(1) = 1$$

Η ευθεία που διέρχεται από τα σημεία $\left(-2 - \sqrt{3}, \frac{1 - \sqrt{3}}{4}\right), \left(-2 + \sqrt{3}, \frac{1 + \sqrt{3}}{4}\right)$ έχει

συντελεστή διεύθυνσης $\lambda = \frac{1}{4}$ και εξίσωση $x - 4y + 3 = 0$ την οποία επαληθεύουν οι συντεταγμένες του σημείου $(1, 1)$

Εφαρμογή 64 Εύρεση των σημείων καμπής

Εύρεση των σημείων καμπής της $f(x) = \sqrt{(x^2 - 1)^2}$

$$\text{Είναι } f(x) = |x^2 - 1|, \quad D(f) = \mathbb{R}$$

$$\text{Είναι } f'(x) = \frac{2(x^2 - 1)2x}{2|x^2 - 1|} = \begin{cases} 2x, & x > 1 \text{ ή } x < -1 \\ -2x, & -1 < x < 1 \end{cases}, \quad D(f') = \mathbb{R} - \{\pm 1\}$$

$$\text{Είναι } f''(x) = \begin{cases} 2, & x > 1 \text{ ή } x < -1 \\ -2, & -1 < x < 1 \end{cases}, \quad D(f'') = \mathbb{R} - \{\pm 1\} \quad \text{Η } f'' \text{ αλλάζει πρόσημο στα}$$

σημεία $x_0 = 1$ και $x_0 = -1$ στα οποία και δεν ορίζεται. Η f είναι συνεχής στα σημεία

$x_0 = 1$ και $x_0 = -1$. Η γραφική παράσταση της f δεν έχει εφαπτομένη στα σημεία αυτά. Άρα, η γραφική της παράσταση δεν έχει σημεία καμπής.

Εφαρμογή 65 Εύρεση των σημείων καμπής

$$\text{Εύρεση των σημείων καμπής της } f(x) = \begin{cases} \sqrt[3]{x}, & x \geq 0 \\ -\sqrt[3]{-x}, & x < 0 \end{cases}$$

$$\text{Είναι } f'(x) = \begin{cases} \frac{1}{3\sqrt[3]{x^2}}, & x > 0 \\ \frac{1}{3\sqrt[3]{(-x)^2}}, & x < 0 \end{cases}, \quad f''(x) = \begin{cases} \frac{-2}{9\sqrt[3]{x^5}}, & x > 0 \\ \frac{2}{9\sqrt[3]{(-x)^5}}, & x < 0 \end{cases}$$

- Είναι $f''(x) < 0$ όταν $x > 0$
- Είναι $f''(x) > 0$ όταν $x < 0$
- Είναι $f'_s(0) = f'_a(0) = +\infty$, άρα δεν υπάρχει το $f'(0)$

Η f'' αλλάζει πρόσημο στη θέση $x_0 = 0$. Η f είναι συνεχής στη θέση $x_0 = 0$

Η γραφική παράσταση της f έχει εφαπτομένη στο σημείο $x_0 = 0$

Άρα, το $(0, f(0)) = (0, 0)$ είναι σημείο καμπής της γραφικής παράστασης της f

Εφαρμογή 66 Εύρεση των σημείων καμπής

$$\text{Εύρεση των σημείων καμπής της } f(x) = \frac{x^2 + 1}{x}$$

$$\text{Είναι } D(f) = \mathbb{R}^*, \quad f'(x) = \frac{x^2 - 1}{x^2}, \quad f''(x) = \frac{2}{x^3} \quad \text{και} \quad \begin{cases} f''(x) < 0, & \forall x \in (-\infty, 0) \\ f''(x) > 0, & \forall x \in (0, +\infty) \end{cases}$$

Άρα, η θέση $x_0 = 0$ επειδή δεξιά και αριστερά της αλλάζει πρόσημο η f'' «φαίνεται» να είναι σημείο καμπής. Όμως $0 \notin D(f)$, άρα δεν υπάρχει σημείο καμπής.

Εφαρμογή 67 Εύρεση των σημείων καμπής

$$\text{Εύρεση των σημείων καμπής της } f(x) = 3x^4 - 4x^3 + 1$$

$$\text{Είναι } f'(x) = 12x^3 - 12x^2, \quad f''(x) = 36x \left(x - \frac{2}{3} \right)$$

Είναι $f''(x) = 0 \Leftrightarrow x = 0$ η $x = \frac{2}{3}$ θέσεις πιθανών σημείων καμπής.

x	$-\infty$	0	$\frac{2}{3}$	$+\infty$	
f''	+	0	-	0	+
f	∪	∩	∪		
		Σημείο καμπής	Σημείο καμπής		

- Όταν $x = 0 \Rightarrow f'(0) = 0$, άρα το $(0, f(0)) = (0, 1)$ είναι σημείο καμπής με οριζόντια εφαπτομένη.

• Όταν $x = \frac{2}{3} \Rightarrow f'\left(\frac{2}{3}\right) \neq 0$, άρα το $\left(\frac{2}{3}, f\left(\frac{2}{3}\right)\right)$ είναι σημείο καμπής με πλάγια εφαπτομένη.

6.5 Απροσδιόριστες μορφές

1^η μορφή $\frac{\pm\infty}{\pm\infty}, \frac{0}{0}$

Εμφανίζεται όταν έχω να υπολογίσω το $\lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x)}{g(x)}$ με $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = \pm\infty$ και

$$\lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = \pm\infty \text{ ή } \lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = 0 \text{ και } \lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = 0$$

Τότε, αν υπάρχει το $\lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f'(x)}{g'(x)}$, ισχύει ότι $\lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x)}{g(x)} = \lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f'(x)}{g'(x)}$

2^η μορφή $(+\infty)-(+\infty)$ ή $(-\infty)-(-\infty)$

Εμφανίζεται όταν έχω να υπολογίσω το $\lim_{x \rightarrow x_0} [f(x) - g(x)]$ και είναι

$$\begin{cases} \lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = +\infty \text{ και } \lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = +\infty \\ \text{ή} \\ \lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = -\infty \text{ και } \lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = -\infty \end{cases}$$

Τότε κάνω τη διαφορά (των κλασμάτων) κλάσμα και καταλήγω **πάντα** στη μορφή $\frac{0}{0}$

3^η μορφή $0 \cdot (\pm\infty)$ ή $(\pm\infty) \cdot 0$

Εμφανίζεται όταν έχω να υπολογίσω το $\lim_{x \rightarrow x_0} [f(x) \cdot g(x)]$ με

$$x_0 \in \overline{\mathbb{R}} = \mathbb{R} \cup \{+\infty, -\infty\} \text{ και } \begin{cases} \lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = 0 \text{ και } \lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = \pm\infty \\ \text{ή} \\ \lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = \pm\infty \text{ και } \lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = 0 \end{cases}$$

Τότε έχω $f(x) \cdot g(x) = \frac{f(x)}{\frac{1}{g(x)}}$ μορφή $\frac{0}{0}$ ή $f(x) \cdot g(x) = \frac{g(x)}{\frac{1}{f(x)}}$ μορφή $\frac{\pm\infty}{\pm\infty}$

Παρατήρηση Ποτέ δεν αντιστρέφω τη συνάρτηση $y = \ln x$

4^η μορφή 0^0 ή $(+\infty)^0$ ή $1^{\pm\infty}$

Εμφανίζεται όταν έχω να υπολογίσω το $\lim_{x \rightarrow x_0} [f(x)]^{g(x)}$ όπου $f(x) > 0$ και

$$x_0 \in \overline{\mathbb{R}} = \mathbb{R} \cup \{+\infty, -\infty\}$$

- Αν $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = \lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = 0$, προκύπτει η μορφή 0^0
- Αν $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = +\infty$ και $\lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = 0$, προκύπτει η μορφή $(+\infty)^0$

- Αν $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = 1$ και $\lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = \pm\infty$, προκύπτει η μορφή $1^{\pm\infty}$

Όλες αυτές οι μορφές αντιμετωπίζονται ως εξής:

$$f(x) > 0 \Rightarrow f(x) = e^{\ln f(x)} \Rightarrow [f(x)]^{g(x)} = e^{g(x) \cdot \ln f(x)} \Rightarrow$$

$$\lim_{x \rightarrow x_0} [f(x)]^{g(x)} = \lim_{x \rightarrow x_0} e^{g(x) \cdot \ln f(x)} = e^{\lim_{x \rightarrow x_0} g(x) \cdot \ln f(x)}$$

6.5.1 Παρατηρήσεις

1 Οι συναρτήσεις e^x , $\ln x$, x^y , $\sin x$, $\cos x$, $\tan x$, $\cot x$ είναι συνεχείς στα πεδία ορισμού τους. Άρα, $\lim_{x \rightarrow x_0} e^x = e^{x_0}$, $\lim_{x \rightarrow x_0} \ln x = \ln x_0$, κ.ο.κ. Επίσης, κάθε αλγεβρική παράσταση των παραπάνω συναρτήσεων, είναι συνεχής.

2 Κάνοντας χρήση του θεωρήματος της σύγκλισης και σύνθεσης μπορώ να υπολογίσω τα $\lim_{x \rightarrow x_0} e^{f(x)}$, $\lim_{x \rightarrow x_0} [\ln f(x)]$, $\lim_{x \rightarrow x_0} [\eta\mu f(x)]$, κ.ο.κ.

3. Απροσδιόριστες μορφές είναι

- Για την πρόσθεση στο $\mathbb{R}$ οι μορφές: $(+\infty) + (-\infty)$, $(-\infty) + (+\infty)$
- Για την αφαίρεση στο $\mathbb{R}$ οι μορφές: $(+\infty) - (+\infty)$, $(-\infty) - (-\infty)$
- Για τον πολλαπλασιασμό στο $\mathbb{R}$ οι μορφές: $0(\pm\infty)$, $(\pm\infty)0$
- Για τη διαίρεση στο $\mathbb{R}$ οι μορφές: $\frac{\pm\infty}{\pm\infty}$, $\frac{0}{0}$
- Για τις δυνάμεις στο $\mathbb{R}$ οι μορφές: $(+\infty)^0$, 0^0 , $1^{\pm\infty}$

Εφαρμογή 68 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{x}{e^x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} x = +\infty$, $\lim_{x \rightarrow +\infty} e^x = +\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{+\infty}{+\infty} \right)$ Οι

συναρτήσεις $\begin{cases} f, f(x) = x \\ g, g(x) = e^x \end{cases}$ είναι παραγωγίσιμες στο $\mathbb{R}$ με $\begin{cases} f', f'(x) = 1 \\ g', g'(x) = e^x \end{cases}$ άρα,

$$\text{είναι } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{x}{e^x} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{1}{e^x} = 0$$

Εφαρμογή 69 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{x^2 + \ln x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} e^x = +\infty$, $\lim_{x \rightarrow +\infty} (x^2 + \ln x) = +\infty$, διότι $\lim_{x \rightarrow +\infty} x^2 = \lim_{x \rightarrow +\infty} \ln x = +\infty$ άρα,

απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{+\infty}{+\infty} \right)$

Οι συναρτήσεις $\begin{cases} f, f(x) = e^x \\ g, g(x) = x^2 + \ln x \end{cases}$ είναι παραγωγίσιμες στο $(0, +\infty)$ με

$$\begin{cases} f', f'(x) = e^x \\ g', g'(x) = 2x + \frac{1}{x} \neq 0 \end{cases} \quad \text{Είναι} \quad \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{x^2 + \ln x} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{f'(x)}{g'(x)} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{2x + \frac{1}{x}}$$

Αλλά $\lim_{x \rightarrow +\infty} e^x = +\infty$ και $\lim_{x \rightarrow +\infty} \left(2x + \frac{1}{x}\right) = +\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{+\infty}{+\infty}\right)$

Οι f', g' είναι παραγωγίσιμες στο $(0, +\infty)$ με $\begin{cases} f'', f''(x) = e^x \\ g'', g''(x) = 2 - \frac{1}{x^2} \neq 0 \end{cases}$

$$\text{Είναι} \quad \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{x^2 + \ln x} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{f'(x)}{g'(x)} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{f''(x)}{g''(x)} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{2 - \frac{1}{x^2}} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \left(e^x \cdot \frac{1}{2 - \frac{1}{x^2}} \right) = +\infty$$

Εφαρμογή 70 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το} \quad \lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 - \sigma\upsilon\nu x}{x^2}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (1 - \sigma\upsilon\nu x) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} x^2 = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

Οι συναρτήσεις $\begin{cases} f, f(x) = 1 - \sigma\upsilon\nu x \\ g, g(x) = x^2 \end{cases}$ είναι παραγωγίσιμες στο $\mathbb{R}$ με

$$\begin{cases} f', f'(x) = \eta\mu x \\ g', g'(x) = 2x \neq 0, x \in \mathbb{R}^* \end{cases}$$

$$\text{Είναι} \quad \lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 - \sigma\upsilon\nu x}{x^2} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{f'(x)}{g'(x)} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{\eta\mu x}{2x} = \frac{1}{2} \lim_{x \rightarrow 0} \frac{\eta\mu x}{x} = \frac{1}{2} 1 = \frac{1}{2}$$

Εφαρμογή 71 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το} \quad \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x + e^{-x} - 2}{2x^2}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (e^x + e^{-x} - 2) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} 2x^2 = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

Οι συναρτήσεις $\begin{cases} f, f(x) = e^x + e^{-x} - 2 \\ g, g(x) = 2x^2 \end{cases}$ είναι παραγωγίσιμες στο $\mathbb{R}$ με

$$\begin{cases} f', f'(x) = e^x - e^{-x} \\ g', g'(x) = 4x \neq 0, x \in \mathbb{R}^* \end{cases} \quad \text{Είναι} \quad \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x + e^{-x} - 2}{2x^2} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{f'(x)}{g'(x)} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x - e^{-x}}{4x}$$

αλλά $\lim_{x \rightarrow 0} (e^x - e^{-x}) = 0$ και $\lim_{x \rightarrow 0} (4x) = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

Οι συναρτήσεις f', g' είναι παραγωγίσιμες στο $\mathbb{R}$ $\begin{cases} f'', f''(x) = e^x + e^{-x} \\ g'', g''(x) = 4 \neq 0 \end{cases}$ άρα, είναι

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x + e^{-x} - 2}{2x^2} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{f'(x)}{g'(x)} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{f''(x)}{g''(x)} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x + e^{-x}}{4} = \frac{e^0 + e^0}{4} = \frac{2}{4} = \frac{1}{2}$$

Εφαρμογή 72 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

Υπολογίστε το $\lim_{x \rightarrow 1} \frac{1-x^2}{1-x^5}$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 1} (1-x^2) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 1} (1-x^5) = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

Συνεπώς, $\lim_{x \rightarrow 1} \frac{1-x^2}{1-x^5} = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{(1-x^2)'}{(1-x^5)'} = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{-2x}{-5x^4} = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{2}{5x^3} = \frac{2}{5}$

Εφαρμογή 73 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

Υπολογίστε το $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\eta\mu(3x)}{2x}$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (\eta\mu 3x) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} (2x) = 0$ (*) άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

Συνεπώς $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\eta\mu(3x)}{2x} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(\eta\mu(3x))'}{(2x)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{3 \cdot \sigma\upsilon\nu(3x)}{2} = \frac{3}{2} \cdot \lim_{x \rightarrow 0} \sigma\upsilon\nu(3x) = \frac{3}{2} \cdot 1 = \frac{3}{2}$

(*) **Επεξήγηση** $\varphi, \varphi(x) = \eta\mu(3x)$, $\phi = f \circ g$, $\begin{cases} f, f(x) = \eta\mu x \\ g, g(x) = 3x = \psi \end{cases}$

$\lim_{x \rightarrow 0} g(x) = \lim_{x \rightarrow 0} 3x = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} f(\psi) = \lim_{\psi \rightarrow 0} \eta\mu\psi = 0$

Εφαρμογή 74 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

Υπολογίστε το $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1-\sigma\upsilon\nu x}{\eta\mu x + x \cdot \sigma\upsilon\nu x}$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (1-\sigma\upsilon\nu x) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} (\eta\mu x + x \cdot \sigma\upsilon\nu x) = 0$ απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

άρα, $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1-\sigma\upsilon\nu x}{\eta\mu x + x \cdot \sigma\upsilon\nu x} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(1-\sigma\upsilon\nu x)'}{(\eta\mu x + x \cdot \sigma\upsilon\nu x)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{\eta\mu x}{2 \cdot \sigma\upsilon\nu x - x \cdot \eta\mu x} = \frac{0}{2} = 0$

Εφαρμογή 75 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

Υπολογίστε το $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{x - \eta\mu x}{x^3}$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (x - \eta\mu x) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} x^3 = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

Συνεπώς, $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{x - \eta\mu x}{x^3} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(x - \eta\mu x)'}{(x^3)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 - \sigma\upsilon\nu x}{3x^2}$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (1 - \sigma \nu \nu x) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} 3x^2 = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow 0} \frac{x - \eta \mu x}{x^3} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(x - \eta \mu x)'}{(x^3)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 - \sigma \nu \nu x}{3x^2} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(1 - \sigma \nu \nu x)'}{(3x^2)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{\eta \mu x}{6x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} \eta \mu x = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} 6x = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow 0} \frac{x - \eta \mu x}{x^3} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{\eta \mu x}{6x} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(\eta \mu x)'}{(6x)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sigma \nu \nu x}{6} = \frac{1}{6}$$

Εφαρμογή 76 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow 1^+} \frac{7x^7 - 8x^5 - x + 2}{x^3 - x^2 - x + 1}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 1^+} (7x^7 - 8x^5 - x + 2) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 1^+} (x^3 - x^2 - x + 1) = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή

$$(?) \left(\frac{0}{0}\right) \text{ άρα, } \lim_{x \rightarrow 1^+} \frac{7x^7 - 8x^5 - x + 2}{x^3 - x^2 - x + 1} = \lim_{x \rightarrow 1^+} \frac{(7x^7 - 8x^5 - x + 2)'}{(x^3 - x^2 - x + 1)'} = \lim_{x \rightarrow 1^+} \frac{49x^6 - 40x^4 - 1}{3x^2 - 2x - 1}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 1^+} (49x^6 - 40x^4 - 1) = 8$ και $\lim_{x \rightarrow 1^+} (3x^2 - 2x - 1) = 0$

$$\text{Άρα, } \lim_{x \rightarrow 1^+} \frac{7x^7 - 8x^5 - x + 2}{x^3 - x^2 - x + 1} = \lim_{x \rightarrow 1^+} (49x^6 - 40x^4 - 1) \cdot \lim_{x \rightarrow 1^+} \frac{1}{3x^2 - 2x - 1} = 8 \cdot (+\infty) = +\infty$$

Επεξήγηση Είναι $3x^2 - 2x - 1 = 3 \cdot (x - 1) \cdot \left(x + \frac{1}{3}\right)$

x	$-\infty$	$-\frac{1}{3}$	1	$+\infty$
$3x^2 - 2x - 1$		+	0 -	0 +

$$x \rightarrow 1^+ \Rightarrow x > 1 \Rightarrow 3x^2 - 2x - 1 > 0 \Rightarrow \lim_{x \rightarrow 1^+} (3x^2 - 2x - 1) = 0 \Rightarrow \lim_{x \rightarrow 1^+} \frac{1}{3x^2 - 2x - 1} = +\infty$$

Εφαρμογή 77 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{x^3 - 5x^2 + 7}{2x^3 - 1}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} (x^3 - 5x^2 + 7) = +\infty$, $\lim_{x \rightarrow +\infty} (2x^3 - 1) = +\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?)

$$\left(\frac{+\infty}{+\infty}\right) \text{ Άρα, } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{x^3 - 5x^2 + 7}{2x^3 - 1} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{(x^3 - 5x^2 + 7)'}{(2x^3 - 1)'} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{3x - 10}{6x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} (3x - 10) = +\infty$ και $\lim_{x \rightarrow +\infty} 6x = +\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{+\infty}{+\infty}\right)$

$$\text{Άρα, } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{x^3 - 5x^2 + 7}{2x^3 - 1} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{3x - 10}{6x} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{(3x - 10)'}{(6x)'} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{3}{6} = \frac{1}{2}$$

Εφαρμογή 78 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{x^{10}}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} e^x = +\infty$, $\lim_{x \rightarrow +\infty} x^{10} = +\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{+\infty}{+\infty}\right)$ άρα,

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{x^{10}} = \dots = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{(e^x)^{(10)}}{(x^{10})^{(10)}} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{10!} = \frac{1}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot \dots \cdot 10} \lim_{x \rightarrow +\infty} e^x = \frac{1}{10!} (+\infty) = +\infty$$

Εφαρμογή 79 Απροσδιοριστία 1^{ης} και 3^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{\ln(1 + e^x)}{x + 1}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} [\ln(1 + e^x)] = +\infty$ (*), $\lim_{x \rightarrow +\infty} (x + 1) = +\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?)

$$\left(\frac{+\infty}{+\infty}\right) \text{ Συνεπώς } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{\ln(1 + e^x)}{x + 1} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{[\ln(1 + e^x)]'}{(x + 1)'} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{1 + e^x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} e^x = +\infty$ και $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{1}{1 + e^x} = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $0 \cdot (+\infty)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{\ln(1 + e^x)}{x + 1} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{[e^x]'}{(1 + e^x)'} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{e^x} = \lim_{x \rightarrow +\infty} 1 = 1$$

(*) **Επεξήγηση** $\varphi, \varphi(x) = \ln(1 + e^x)$, $\phi = f \circ g$, $\begin{cases} f, f(x) = \ln x \\ g, g(x) = 1 + e^x = \psi \end{cases}$

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} g(x) = \lim_{x \rightarrow +\infty} (1 + e^x) = +\infty, \lim_{\psi \rightarrow +\infty} f(\psi) = \lim_{\psi \rightarrow +\infty} \ln \psi = +\infty$$

Εφαρμογή 80 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{\ln x}{x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} \ln x = +\infty$, $\lim_{x \rightarrow +\infty} x = +\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{+\infty}{+\infty}\right)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{\ln x}{x} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{(\ln x)'}{x'} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{1}{x} = 0$$

Εφαρμογή 81 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x + \eta \mu x - 1}{\ln(1 + x)}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (e^x + \eta\mu x - 1) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} [\ln(1+x)] = 0$ (*) απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x + \eta\mu x - 1}{\ln(1+x)} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(e^x + \eta\mu x - 1)'}{[\ln(1+x)]'} = \lim_{x \rightarrow 0} \left[(1+x) \cdot (e^x + \sigma\upsilon\nu x) \right] = 2$$

(*) **Επεξήγηση** $\varphi, \varphi(x) = \ln(1+x)$, $\phi = f \circ g$, $\begin{cases} f, f(x) = \ln x \\ g, g(x) = 1+x = \psi \end{cases}$

$$\lim_{x \rightarrow 0} g(x) = \lim_{x \rightarrow 0} (1+x) = 1, \lim_{\psi \rightarrow 1} f(\psi) = \lim_{\psi \rightarrow 1} \ln \psi = 0$$

Εφαρμογή 82 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x - e^{-x} - 2x}{x - \eta\mu x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (e^x - e^{-x} - 2x) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} (x - \eta\mu x) = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

$$\text{Συνεπώς } \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x - e^{-x} - 2x}{x - \eta\mu x} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(e^x - e^{-x} - 2x)'}{(x - \eta\mu x)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x + e^{-x} - 2}{1 - \sigma\upsilon\nu x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (e^x + e^{-x} - 2) = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0} (1 - \sigma\upsilon\nu x) = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

$$\text{Συνεπώς } \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x - e^{-x} - 2x}{x - \eta\mu x} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(e^x + e^{-x} - 2)'}{(1 - \sigma\upsilon\nu x)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x - e^{-x}}{\eta\mu x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (e^x - e^{-x}) = 0$ και $\lim_{x \rightarrow 0} \eta\mu x = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x - e^{-x} - 2x}{x - \eta\mu x} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(e^x - e^{-x})'}{(\eta\mu x)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x + e^{-x}}{\sigma\upsilon\nu x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (e^x + e^{-x}) = 2$ και $\lim_{x \rightarrow 0} \sigma\upsilon\nu x = 1$ άρα, $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x - e^{-x} - 2x}{x - \eta\mu x} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x + e^{-x}}{\sigma\upsilon\nu x} = 2$

Εφαρμογή 83 Απροσδιοριστία 1^{ης} και 3^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow 0^+} (x^a \cdot \ln x)$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0^+} x^a = 0$ και $\lim_{x \rightarrow 0^+} \ln x = -\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $0 \cdot (-\infty)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow 0^+} (x^a \cdot \ln x) = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\ln x}{\frac{1}{x^a}}. \text{ Είναι } \lim_{x \rightarrow 0^+} \ln x = -\infty \text{ και } \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{1}{x^a} = +\infty$$

Άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{-\infty}{+\infty}\right)$

$$\text{Συνεπώς } \lim_{x \rightarrow 0^+} (x^a \cdot \ln x) = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\ln x}{\frac{1}{x^a}} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{(\ln x)'}{\left(\frac{1}{x^a}\right)'} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{x^a}{-a} = \frac{1}{-a} \cdot \lim_{x \rightarrow 0^+} x^a = 0$$

Εφαρμογή 84 Απροσδιοριστία 1^{ης} και 3^{ης} μορφής

Υπολογίστε το $\lim_{x \rightarrow 0^+} (\varepsilon\phi x \cdot \ln x)$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0^+} \varepsilon\phi x = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0^+} \ln x = -\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $0 \cdot (-\infty)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow 0^+} (\varepsilon\phi x \cdot \ln x) = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\ln x}{\sigma\phi x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0^+} \ln x = -\infty$ και $\lim_{x \rightarrow 0^+} \sigma\phi x = +\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{-\infty}{+\infty}\right)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow 0^+} (\varepsilon\phi x \cdot \ln x) = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\ln x}{\sigma\phi x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{(\ln x)'}{(\sigma\phi x)'} = - \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\eta\mu^2 x}{x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0^+} \eta\mu^2 x = 0$ και $\lim_{x \rightarrow 0^+} x = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow 0^+} (\varepsilon\phi x \cdot \ln x) = - \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{(\eta\mu^2 x)'}{x'} = -2 \cdot \lim_{x \rightarrow 0^+} (\eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x) = 0$$

Εφαρμογή 85 Απροσδιοριστία 1^{ης}, 3^{ης} και 4^{ης} μορφής

Υπολογίστε το $\lim_{x \rightarrow 0^+} \left(\varepsilon\phi \frac{x}{2}\right)^{\frac{1}{\ln x}}$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0^+} \varepsilon\phi \frac{x}{2} = 0$, $\lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{1}{\ln x} = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) (0^0)

$$\text{Είναι } y = e^{\ln y} \text{ άρα } \varepsilon\phi \frac{x}{2} = e^{\ln \varepsilon\phi \frac{x}{2}} \Rightarrow \left(\varepsilon\phi \frac{x}{2}\right)^{\frac{1}{\ln x}} = e^{\frac{1}{\ln x} \cdot \ln \left(\varepsilon\phi \frac{x}{2}\right)} \Rightarrow \lim_{x \rightarrow 0^+} \left(\varepsilon\phi \frac{x}{2}\right)^{\frac{1}{\ln x}} =$$

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} e^{\frac{1}{\ln x} \cdot \ln \left(\varepsilon\phi \frac{x}{2}\right)} = \lim_{x \rightarrow 0^+} e^{\frac{\ln \left(\varepsilon\phi \frac{x}{2}\right)}{\ln x}} = e^{\lim_{x \rightarrow 0^+} \left[\frac{1}{\ln x} \cdot \ln \left(\varepsilon\phi \frac{x}{2}\right)\right]} = e^{\lim_{x \rightarrow 0^+} \left[\frac{1}{\ln x} \cdot \ln \left(\varepsilon\phi \frac{x}{2}\right)\right]} e^1 = e^* .$$

(*) Επεξήγηση

$$\text{Είναι } \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{1}{\ln x} = 0 \text{ και } \lim_{x \rightarrow 0^+} \left[\ln \left(\varepsilon\phi \left(\frac{x}{2}\right)\right)\right] = -\infty \text{ και } \frac{1}{\ln x} \cdot \ln \left(\varepsilon\phi \left(\frac{x}{2}\right)\right) = \frac{\ln \left(\varepsilon\phi \left(\frac{x}{2}\right)\right)}{\ln x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0^+} \varepsilon\phi \left(\frac{x}{2}\right) = -\infty$ και $\lim_{x \rightarrow 0^+} \ln x = -\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{-\infty}{-\infty}\right)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\ln \left(\varepsilon\phi \left(\frac{x}{2}\right)\right)}{\ln x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\left[\ln \left(\varepsilon\phi \left(\frac{x}{2}\right)\right)\right]'}{(\ln x)'} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{x}{\eta\mu x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0^+} x = 0$ και $\lim_{x \rightarrow 0^+} \eta \mu x = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\ln\left(\varepsilon \phi \frac{x}{2}\right)}{\ln x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{x}{\eta \mu x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{x'}{(\eta \mu x)'} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{1}{\sigma \upsilon \nu x} = \frac{\lim_{x \rightarrow 0^+} 1}{\lim_{x \rightarrow 0^+} \sigma \upsilon \nu x} = \frac{1}{1} = 1$$

(*) Επεξήγηση

$$\varphi, \varphi(x) = \ln\left(\varepsilon \phi\left(\frac{x}{2}\right)\right), \varphi = f \circ g, \text{ όπου } f(x) = \ln x \text{ και } g(x) = \varepsilon \phi\left(\frac{x}{2}\right)$$

$$\text{Είναι } \lim_{x \rightarrow 0^+} g(x) = 0 \text{ και } \lim_{\psi \rightarrow 0} f(\psi) = \lim_{\psi \rightarrow 0} \ln \psi = -\infty$$

Εφαρμογή 86 Απροσδιοριστία 1^{ης}, 3^{ης} και 4^{ης} μορφής

$$\text{Υπολογίστε το } \lim_{x \rightarrow -\infty} \left(1 + \frac{1}{x}\right)^x$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow -\infty} \left(1 + \frac{1}{x}\right) = 1$, $\lim_{x \rightarrow -\infty} x = -\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $(1^{-\infty})$

$$\text{Είναι } y = e^{\ln y} \text{ άρα } \left(1 + \frac{1}{x}\right) = e^{\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)} \Rightarrow \left(1 + \frac{1}{x}\right)^x = e^{x \cdot \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)}$$

$$\text{Συνεπώς, } \lim_{x \rightarrow -\infty} \left(1 + \frac{1}{x}\right)^x = \lim_{x \rightarrow -\infty} e^{x \cdot \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)} = e^{\lim_{x \rightarrow -\infty} \left[x \cdot \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)\right]} = e^1 = e$$

(*) Επεξήγηση του γιατί ισχύει ότι $\lim_{x \rightarrow -\infty} \left[x \cdot \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)\right] = 1$

Είναι $\lim_{x \rightarrow -\infty} x = -\infty$ και $\lim_{x \rightarrow -\infty} \left[\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)\right] = 0$ (*) άρα απροσδιόριστη μορφή (?) $(-\infty) \cdot 0$

$$\text{Είναι } \lim_{x \rightarrow -\infty} \left[x \cdot \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)\right] = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)}{\frac{1}{x}}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow -\infty} \left[\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)\right] = 0$ και $\lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{1}{x} = 0$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$

$$\text{Είναι } \lim_{x \rightarrow -\infty} \left[x \cdot \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)\right] = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)}{\frac{1}{x}} = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{\left[\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)\right]'}{\left(\frac{1}{x}\right)'} = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{x}{x+1} = 1$$

(*) Επεξήγηση του γιατί ισχύει ότι $\lim_{x \rightarrow -\infty} \left[\ln\left(1 + \frac{1}{x}\right)\right] = 0$

Είναι $\phi, \phi(x) = \ln\left(1 + \frac{1}{x}\right), \phi = f \circ g \begin{cases} f(x) = \ln x \\ g(x) = 1 + \frac{1}{x} = \psi \end{cases}, \lim_{x \rightarrow \infty} g(x) = \lim_{x \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{1}{x}\right) = 1,$

$$\lim_{\psi \rightarrow 1} f(\psi) = 0$$

Εφαρμογή 87 Απροσδιοριστία 1^{ης} και 2^{ης} μορφής

Υπολογίστε το $\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{\eta\mu^2 x} - \frac{1}{x^2} \right)$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1}{\eta\mu^2 x} = +\infty$ και $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1}{x^2} = +\infty$ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $(+\infty) - (+\infty)$

Συνεπώς,

$$\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{\eta\mu^2 x} - \frac{1}{x^2} \right) = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{x^2 - \eta\mu^2 x}{x^2 \cdot \eta\mu^2 x} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(x^2 - \eta\mu^2 x)'}{(x^2 \cdot \eta\mu^2 x)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{x - \eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x}{x \cdot \eta\mu^2 x + x^2 \cdot \eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x}.$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (x - \eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x) = 0$ και $\lim_{x \rightarrow 0} (x \cdot \eta\mu^2 x + x^2 \cdot \eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x) = 0$

άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$ Συνεπώς,

$$\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{\eta\mu^2 x} - \frac{1}{x^2} \right) = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(x - \eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x)'}{(x \cdot \eta\mu^2 x + x^2 \cdot \eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x)'} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 - \sigma\upsilon\nu 2x}{\eta\mu^2 x + 2 \cdot x \cdot \eta\mu 2x + x^2 \cdot \sigma\upsilon\nu 2x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} (1 - \sigma\upsilon\nu(2x)) = 0$ και $\lim_{x \rightarrow 0} (\eta\mu^2 x + 2 \cdot x \cdot \eta\mu 2x + x^2 \cdot \sigma\upsilon\nu 2x) = 0$

άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$ Συνεπώς

$$\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{\eta\mu^2 x} - \frac{1}{x^2} \right) = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(1 - \sigma\upsilon\nu 2x)'}{(\eta\mu^2 x + 2 \cdot x \cdot \eta\mu 2x + x^2 \cdot \sigma\upsilon\nu 2x)'} =$$

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\eta\mu 2x}{\eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x + \eta\mu 2x + 3 \cdot x \cdot \sigma\upsilon\nu 2x - x^2 \cdot \eta\mu 2x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} \eta\mu(2x) = 0$ και $\lim_{x \rightarrow 0} (\eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x + \eta\mu 2x + 3 \cdot x \cdot \sigma\upsilon\nu 2x - x^2 \cdot \eta\mu 2x) = 0$

άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0}\right)$ Συνεπώς

$$\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{\eta\mu^2 x} - \frac{1}{x^2} \right) = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{(\eta\mu 2x)'}{(\eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x + \eta\mu 2x + 3 \cdot x \cdot \sigma\upsilon\nu 2x - x^2 \cdot \eta\mu 2x)'} =$$

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sigma\upsilon\nu 2x}{3 \cdot \sigma\upsilon\nu 2x - 4 \cdot x \cdot \eta\mu 2x - x^2 \cdot \sigma\upsilon\nu 2x}$$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 0} \sigma\upsilon\nu(2x) = 1$ και $\lim_{x \rightarrow 0} (3 \cdot \sigma\upsilon\nu 2x - 4 \cdot x \cdot \eta\mu 2x - x^2 \cdot \sigma\upsilon\nu 2x) = 3$ άρα,

$$\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{\eta \mu^2 x} - \frac{1}{x^2} \right) = \frac{1}{3}$$

(*) **Επεξήγηση** του γιατί ισχύει ότι $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1}{\eta \mu^2 x} = +\infty$

Όταν $x \rightarrow 0 \Rightarrow \eta \mu^2 x > 0$ από $\lim_{x \rightarrow 0} \eta \mu^2 x = 0 \Rightarrow \lim_{x \rightarrow 0} \frac{1}{\eta \mu^2 x} = +\infty$

Εφαρμογή 88 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

Βρείτε η τιμή του $a \in \mathbb{R}$ ώστε η $f, f(x) = \frac{e^{ax} - e^x - x}{x^2}$ να έχει στο σημείο $x_0 = 0$, όριο πραγματικό αριθμό.

$$\lim_{x \rightarrow 0} (e^{ax} - e^x - x) = 0 = \lim_{x \rightarrow 0} x^2 \text{ άρα, απροσδιόριστη μορφή (?) } \left(\frac{0}{0} \right)$$

Οι συναρτήσεις $\begin{cases} g, g(x) = e^{ax} - e^x - x \\ h, h(x) = x^2 \end{cases}$ είναι παραγωγίσιμες στο $\mathbb{R}$

$$\text{Είναι } \begin{cases} g', g'(x) = ae^{ax} - e^x - 1 \\ h', h'(x) = 2x \neq 0, \quad (x \neq 0) \end{cases}$$

$$\text{άρα, } \lim_{x \rightarrow 0} \frac{g'(x)}{h'(x)} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{ae^{ax} - e^x - 1}{2x} = 1 \quad \begin{cases} \lim_{x \rightarrow 0} (2x) = 0 \\ \lim_{x \rightarrow 0} (ae^{ax} - e^x - 1) = a - 2 \end{cases}$$

Όταν $a - 2 \neq 0$ το όριο δεν είναι πραγματικός αριθμός άρα, $a = 2$, οπότε απροσδιόριστη μορφή (?) $\left(\frac{0}{0} \right)$. Οι g', h' είναι παραγωγίσιμες στο $\mathbb{R}$ με

$$\begin{cases} g''(x) = 4e^{2x} - e^x \\ h''(x) = 2 \neq 0 \end{cases} \quad \lim_{x \rightarrow 0} \frac{g''(x)}{h''(x)} = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{4e^{2x} - e^x}{2} = \frac{3}{2} \quad \text{άρα, } \lim_{x \rightarrow 0} f(x) = \frac{3}{2}$$

Εφαρμογή 89 Απροσδιοριστία 1^{ης} μορφής

$$\text{Έστω η συνάρτηση } f, f(x) = \begin{cases} \frac{\eta \mu^2(\pi x)}{x-1}, & x \neq 1 \\ 0, & x = 1 \end{cases}$$

(α) Αποδείξτε ότι η f είναι παραγωγίσιμη στο σύνολο $\mathbb{R}$

(β) Εξετάστε αν η f' είναι συνεχής στο σημείο $x_0 = 1$

(α)

$$\forall x \in \mathbb{R} - \{1\} \Rightarrow f(x) = \frac{\eta \mu^2(\pi x)}{x-1} \Rightarrow f'(x) = \frac{2 \cdot \pi \cdot (x-1) \cdot \eta \mu(\pi x) \cdot \sigma \upsilon \nu(\pi x) - \eta \mu^2(\pi x)}{(x-1)^2}$$

Εξετάζω την παραγωγισιμότητα της f στη θέση $x_0 = 1$

$$f'(1) = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{f(x) - f(1)}{x-1} = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{\eta \mu^2(\pi x)}{(x-1)^2} \text{ απροσδιόριστη μορφή (?) } \left(\frac{0}{0} \right)$$

$$\text{Συνεπώς } f'(1) = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{[\eta\mu^2(\pi x)]'}{[(x-1)^2]'} = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{\pi \cdot \eta\mu(2\pi x)}{2(x-1)} \text{ απροσδιόριστη μορφή (?) } \left(\frac{0}{0} \right)$$

$$\text{Συνεπώς, } f'(1) = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{\pi \cdot [\eta\mu(2\pi x)]'}{2(x-1)'} = \lim_{x \rightarrow 1} (\pi^2 \cdot \sigma\upsilon\nu(2\pi x)) = \pi^2 \cdot \sigma\upsilon\nu(2\pi) = \pi^2$$

Άρα, η f είναι παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$

$$f', f'(x) = \begin{cases} \frac{2 \cdot \pi \cdot (x-1) \cdot \eta\mu(\pi x) \cdot \sigma\upsilon\nu(\pi x) - \eta\mu^2(\pi x)}{(x-1)^2}, & x \neq 1 \\ \pi^2 & , x = 1 \end{cases}$$

$$(\beta) \lim_{x \rightarrow 1} f'(x) = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{2 \cdot \pi \cdot (x-1) \cdot \eta\mu(\pi x) \cdot \sigma\upsilon\nu(\pi x) - \eta\mu^2(\pi x)}{(x-1)^2} =$$

$$\lim_{x \rightarrow 1} \frac{2 \cdot \pi \cdot (x-1) \cdot \eta\mu(\pi x) \cdot \sigma\upsilon\nu(\pi x)}{(x-1)^2} - \lim_{x \rightarrow 1} \frac{\eta\mu^2(\pi x)}{(x-1)^2} = 2\pi^2 - \pi^2 = \pi^2 = f'(1)$$

Άρα, η f' είναι συνεχής στη θέση $x_0 = 1$

6.6 Ασύμπτωτες

Ασύμπτωτες της γραφικής παράστασης μίας συνάρτησης $y = f(x)$ είναι οι ευθείες που για πολύ μικρές ή πολύ μεγάλες τιμές των x, y προσεγγίζουν ικανοποιητικά τη γραφική παράσταση της f

Η $x = a$ είναι **κατακόρυφη ασύμπτωτη** της γραφικής παράστασης της f όταν ένα τουλάχιστον από τα $\lim_{x \rightarrow a} f(x)$, $\lim_{x \rightarrow a^+} f(x)$, $\lim_{x \rightarrow a^-} f(x)$ είναι $+\infty$ ή $-\infty$

Εφαρμογή 90 Οριζόντια ασύμπτωτη

$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1}{x^2} = +\infty$ Άρα, η $x = 0$ είναι κατακόρυφη ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της $f, f(x) = \frac{1}{x^2}$ Η $y = \beta$ είναι **οριζόντια ασύμπτωτη** της γραφικής παράστασης της f όταν $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} f(x) = \beta$

Εφαρμογή 91 Πλάγια ασύμπτωτη

$\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{2x-1}{x+2} = 2$ Άρα, η $y = 2$ είναι οριζόντια ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της $f, f(x) = \frac{2x-1}{x+2}$ σε μία περιοχή του $+\infty$ Η $y = \lambda x + \beta$ είναι **πλάγια ασύμπτωτη** της γραφικής παράστασης της f όταν $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} [f(x) - (\lambda x + \beta)] = 0$. Η ασύμπτωτη είναι πλάγια όταν $\lambda \neq 0$ και οριζόντια όταν $\lambda = 0$

Εφαρμογή 92 Πλάγια ασύμπτωτη

$$\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \left(\frac{x^2 + 1}{x} - x \right) = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{1}{x} = 0 \quad \text{Άρα, η } y = x \text{ είναι πλάγια ασύμπτωτη της}$$

γραφικής παράστασης της $f, f(x) = \frac{x^2 + 1}{x}$. Η εύρεση της οριζόντιας ή πλάγιας ασύμπτωτης γίνεται με χρήση της πρότασης: Η $y = \lambda x + \beta$ είναι ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της f , αν και μόνο αν $\lambda = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{f(x)}{x}$ και $\beta = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} [f(x) - \lambda x]$, όπου $\lambda, \beta \in \mathbb{R}$.

6.6.1 Παρατηρήσεις

1 Οι γραφικές παραστάσεις των ρητών συναρτήσεων έχουν κατακόρυφες ασύμπτωτες της μορφής $x = a$, όπου a είναι η ρίζα του παρονομαστή μόνο. Αν το a είναι ρίζα και του αριθμητή, για να είναι η ευθεία $x = a$ κατακόρυφη ασύμπτωτη πρέπει το a να είναι ρίζα του παρονομαστή με μεγαλύτερη πολλαπλότητα από αυτήν του αριθμητή.

2 Καθώς $x \rightarrow +\infty$ (ή $x \rightarrow -\infty$) δεν είναι δυνατό να υπάρχει οριζόντια και πλάγια ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης. Άρα, έχω το πολύ δύο ασύμπτωτες της μορφής $y = \lambda x + \beta$.

3 Η γραφική παράσταση πολυωνυμικών συναρτήσεων με βαθμό $\nu \geq 2$ δεν έχει οριζόντια ούτε πλάγια ασύμπτωτη. Πράγματι, αν $f, f(x) = a_\nu x^\nu + a_{\nu-1} x^{\nu-1} + \dots + a_1 x + a_0$, όπου $a_\nu \neq 0$ και $\nu \geq 2$, τότε $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{f(x)}{x} = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{a_\nu x^\nu}{x} = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} (a_\nu x^{\nu-1}) = a_\nu \lim_{x \rightarrow \pm\infty} x^{\nu-1} = \pm\infty$ άρα, η γραφική παράσταση της $f, f(x) = ax + \beta$ που είναι η ευθεία $y = ax + \beta$ έχει ασύμπτωτη την ίδια την ευθεία.

4 Είναι δυνατόν η γραφική παράσταση συνάρτησης να τέμνει μία ασύμπτωτη της, σε ένα τουλάχιστον σημείο.

5 Για τη γραφική παράσταση των ρητών συναρτήσεων, ισχύει ένα από τα παρακάτω:

- Όταν ο βαθμός του αριθμητή είναι μικρότερος ή ίσος του βαθμού παρονομαστή, τότε υπάρχει μόνο μία οριζόντια ασύμπτωτη.
- Όταν ο βαθμός του αριθμητή είναι κατά ένα μεγαλύτερος του βαθμού παρονομαστή, τότε υπάρχει μόνο μία πλάγια ασύμπτωτη.
- Όταν ο αριθμητής έχει βαθμό τουλάχιστον κατά δυο μεγαλύτερο από τον παρονομαστή, τότε δεν υπάρχουν ούτε οριζόντια ούτε πλάγια ασύμπτωτη.

6 Αν $f(x) = \lambda x + \beta + g(x)$ με $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} g(x) = 0$, τότε η $y = \lambda x + \beta$ είναι ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της f , διότι $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} [f(x) - (\lambda x + \beta)] = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} g(x) = 0$.

Εφαρμογή 93 Κατακόρυφες ασύμπτωτες

Βρείτε τις ασύμπτωτες της γραφικής παράστασης της $f, f(x) = \frac{x^5}{x^2 - 4}$
 $x^2 - 4 = 0 \Leftrightarrow x = \pm 2$

Είναι $\lim_{x \rightarrow 2^+} f(x) = \lim_{x \rightarrow 2^+} f(x) = +\infty$, $\lim_{x \rightarrow 2^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow 2^-} f(x) = -\infty$ άρα, οι $x = \pm 2$ είναι κατακόρυφες ασύμπτωτες της γραφικής παράστασης της f . Είναι $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{f(x)}{x} = +\infty$ άρα, δεν υπάρχουν οριζόντια ούτε πλάγια ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της f .

Εφαρμογή 94 Οριζόντια ασύμπτωτη

Βρείτε τις ασύμπτωτες της γραφικής παράστασης της $f, f(x) = \frac{x^3 - x}{x^2 + 2x + 3}$

Εύρεση της κατακόρυφης ασύμπτωτης

Για κάθε $x \in \mathbb{R}$ είναι $x^2 + 2x + 3 > 0$ άρα, δεν υπάρχει $a \in \mathbb{R}$ ώστε $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = \pm\infty$ ή $\lim_{x \rightarrow a^+} f(x) = \pm\infty$ ή $\lim_{x \rightarrow a^-} f(x) = \pm\infty$ άρα, η γραφική παράσταση της f δεν έχει κατακόρυφες ασύμπτωτες.

Εύρεση της οριζόντιας ασύμπτωτης

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{f(x)}{x} = \lambda = 1$ και $\lim_{x \rightarrow +\infty} [f(x) - \lambda x] = \beta = -2$ άρα, η $y = x - 2$ είναι πλάγια ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της f σε μία περιοχή του $+\infty$

Είναι $\lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{f(x)}{x} = \lambda = 1$ και $\lim_{x \rightarrow -\infty} [f(x) - \lambda x] = \beta = -2$ άρα, η $y = x - 2$ είναι πλάγια ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της f σε μία περιοχή του $-\infty$

Εφαρμογή 95 Κατακόρυφη και οριζόντια ασύμπτωτη

Βρείτε τις ασύμπτωτες της γραφικής παράστασης της $f, f(x) = \frac{3|x| - 2x + 1}{x + 3}$

Εύρεση της κατακόρυφης ασύμπτωτης

Είναι $\lim_{x \rightarrow -3} (x + 3) = 0$, $\lim_{x \rightarrow -3} [3|x| - 2x + 1] = 16 > 0$ άρα, είναι $\lim_{x \rightarrow -3^+} f(x) = +\infty$, $\lim_{x \rightarrow -3^-} f(x) = -\infty$ άρα, η $x = -3$ είναι κατακόρυφη ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της f . Η γραφική παράσταση προσεγγίζει την $x = -3$ από δεξιά και αριστερά.

Εύρεση της οριζόντιας – πλάγιας ασύμπτωτης

Είναι $f, f(x) = \begin{cases} \frac{x+1}{x+3}, & x \geq 0 \\ \frac{1-5x}{x+3}, & x < 0 \text{ και } x \neq -3 \end{cases}$

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{f(x)}{x} = \lambda = 0$ και $\lim_{x \rightarrow +\infty} [f(x) - \lambda x] = \beta = 1$

Άρα, η $y = 1$ είναι οριζόντια ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της f σε μία περιοχή του $+\infty$. Είναι $\lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{f(x)}{x} = \lambda = 0$ και $\lim_{x \rightarrow -\infty} [f(x) - \lambda x] = \beta = -5$

Άρα, η $y = -5$ είναι οριζόντια ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της f σε μία περιοχή του $-\infty$

Εφαρμογή 96 Κατακόρυφη και πλάγια ασύμπτωτη

Βρείτε τις ασύμπτωτες της γραφικής παράστασης της $f : (1, +\infty) \rightarrow \mathbb{R}$ με

$$f(x) = \frac{x\sqrt{x^2-1}}{x-1}$$

Εύρεση της κατακόρυφης ασύμπτωτης

Είναι $D(f) = (1, +\infty)$ Πιθανή κατακόρυφη ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της

f είναι η $x=1$ Είναι $\lim_{x \rightarrow 1^+} f(x) = \lim_{x \rightarrow 1^+} \frac{x\sqrt{x+1}}{\sqrt{x-1}} = +\infty$ άρα, η $x=1$ είναι κατακόρυφη ασύμπτωτη γραφικής παράστασης της f

Εύρεση της οριζόντιας ασύμπτωτης

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{f(x)}{x} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \sqrt{\frac{x+1}{x-1}} = 1 = \lambda, \quad \lim_{x \rightarrow +\infty} [f(x) - \lambda x] = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{\frac{2x}{\sqrt{\frac{x+1}{x-1}} + 1}}{x-1} = \frac{2}{1+1} = 1 = \beta$$

άρα, η $y = x + 1$ είναι πλάγια ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της f

Εφαρμογή 97 Εύρεση παραμέτρων

Βρείτε τους $a, \beta \in \mathbb{R}$ για τους οποίους ισχύει ότι

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} \left[ax + \beta - \frac{2x^2 + x - 1}{x + 2} \right] = 0$$

$$\text{Αν } f(x) = \frac{2x^2 + x - 1}{x + 2}, \text{ τότε } \lim_{x \rightarrow -\infty} [ax + \beta - f(x)] = 0 \Leftrightarrow \lim_{x \rightarrow -\infty} [f(x) - (ax + \beta)] = 0$$

άρα, η $y = ax + \beta$ είναι ασύμπτωτη της γραφικής παράστασης της f καθώς

$$x \rightarrow -\infty \text{ άρα, } a = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{f(x)}{x} = 2 \text{ και } \beta = \lim_{x \rightarrow -\infty} [f(x) - ax] = 3$$

6.6.2 Παρατήρηση

Έστω συνάρτηση $f, f(x)$. Η $y = ax + \beta$ ονομάζεται πλάγια ασύμπτωτη της f αν και μόνο αν $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} f(x) = ax + \beta$ ή ισοδύναμα $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} [f(x) - ax - \beta] = 0$. Για την

$$\text{εύρεση των } a, \beta \text{ είναι } a = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{f(x)}{x} \text{ και } \lim_{x \rightarrow \pm\infty} [f(x) - ax] = \beta$$

6.6.3 Μελέτη περιπτώσεων

- Όταν $a = 0$ και $\beta = 0$, υπάρχει οριζόντια ασύμπτωτη που είναι ο άξονας xx'
- Όταν $a = 0$ και $\beta \neq 0$, υπάρχει οριζόντια ασύμπτωτη που είναι η $y = \beta$
- Όταν $a \neq 0$ και $\beta = 0$, υπάρχει πλάγια ασύμπτωτη που είναι η $y = ax$
- Όταν $a \neq 0$ και $\beta \neq 0$, υπάρχει πλάγια ασύμπτωτη που είναι η $y = ax + \beta$

Εφαρμογή 98 Πλάγια ασύμπτωτη

Βρείτε σε μία περιοχή του $+\infty$ την ασύμπτωτη $y = ax + \beta$ της γραφικής παράστασης της $f, f(x) = \sqrt[3]{x^3 + 2x + 3} + \sqrt{9x^2 + 1}$

Είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} f(x) = ax + \beta \Leftrightarrow \lim_{x \rightarrow +\infty} [f(x) - ax - \beta] = 0$ άρα,

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \left[\sqrt[3]{x^3 + 2x + 3} + \sqrt{9x^2 + 1} - ax - \beta \right] =$$

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \left\{ x \left[\sqrt[3]{1 + \frac{2}{x^2} + \frac{3}{x^3}} + \sqrt{9 + \frac{1}{x^2}} - a - \frac{\beta}{x} \right] \right\} = (+\infty)(4 - a)$$

• Όταν $4 - a > 0 \Leftrightarrow 4 > a$, είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} [f(x) - ax - \beta] = +\infty$

• Όταν $4 - a < 0 \Leftrightarrow 4 < a$, είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} [f(x) - ax - \beta] = -\infty$

• Όταν $4 - a = 0 \Leftrightarrow 4 = a$, είναι $\lim_{x \rightarrow +\infty} [f(x) - ax - \beta] = (+\infty)0(?)$ απροσδιόριστη

μορφή συνεπώς, $\lim_{x \rightarrow +\infty} \left[\sqrt[3]{x^3 + 2x + 3} + \sqrt{9x^2 + 1} - 4x - \beta \right] =$

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \left[\sqrt[3]{x^3 + 2x + 3} - x \right] + \lim_{x \rightarrow +\infty} \left[\sqrt{9x^2 + 1} - 3x \right] - \beta$$

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \left[\sqrt[3]{x^3 + 2x + 3} + \sqrt{9x^2 + 1} - 4x - \beta \right] =$$

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \left[\sqrt[3]{x^3 + 2x + 3} - x \right] + \lim_{x \rightarrow +\infty} \left[\sqrt{9x^2 + 1} - 3x \right] - \beta$$

Χρησιμοποιώντας δύο φορές συζυγή παράσταση προκύπτει

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \left[\sqrt[3]{x^3 + 2x + 3} - x \right] + \lim_{x \rightarrow +\infty} \left[\sqrt{9x^2 + 1} - 3x \right] - \beta = 0 + 0 - \beta = -\beta$$

Άρα, $\lim_{x \rightarrow +\infty} [f(x) - ax - \beta] = 0 \Leftrightarrow a = 4, \beta = 0$

6.7 Θεώρημα του Fermat

Αν μία συνάρτηση f : ορίζεται σε ένα ανοικτό διάστημα Δ

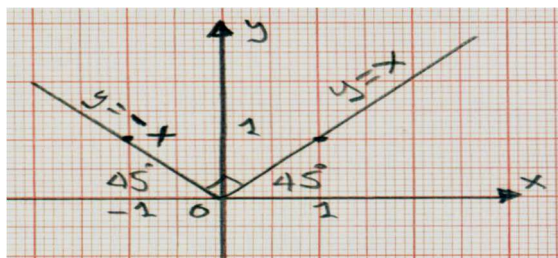
παρουσιάζει τοπικό ακρότατο στο $x_0 \in \Delta$

είναι παραγωγίσιμη στο x_0

τότε $f'(x_0) = 0$

6.7.1 Παρατηρήσεις

1 Μία συνάρτηση μπορεί να έχει ακρότατο σε ένα σημείο του πεδίου ορισμού της, χωρίς να είναι παραγωγίσιμη στο σημείο αυτό. Η $f, f(x) = |x|$ δεν είναι παραγωγίσιμη στη θέση $x_0 = 0$, όμως παρουσιάζει ελάχιστο στη θέση αυτή. Δηλαδή $f(x) = |x| \geq 0 = f(0), \forall x \in \mathbb{R}$

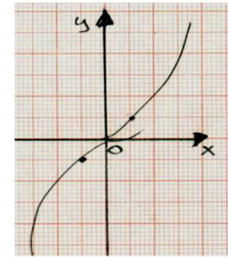

2 Ο μηδενισμός της παραγώγου μίας συνάρτησης σε ένα σημείο, δεν εξασφαλίζει την ύπαρξη ακρότατου σε αυτό το σημείο.

Η $f, f(x) = x^3$ έχει παράγωγο συνάρτηση $f'(x) = 3x^2$ που μηδενίζεται στη θέση $x_0 = 0$. Πράγματι $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = 0$

Όμως στη θέση αυτή η f δεν παρουσιάζει ακρότατο.

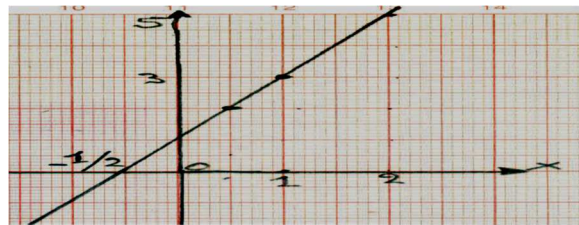
- Δεν παρουσιάζει μέγιστο διότι: $\forall x > 0$ είναι $f(x) > 0$
- Δεν παρουσιάζει ελάχιστο διότι: $\forall x < 0$ είναι $f(x) < 0$

3 Η υπόθεση ότι το x_0 είναι σημείο ανοικτού διαστήματος είναι αναγκαία.

Έστω η $f: [0, 1] \rightarrow \mathbb{R}$ με $f(x) = 2x + 1$. Στη θέση $x_0 = 1$ η f παρουσιάζει μέγιστο διότι $\forall x \in [0, 1]$ είναι $f(x) = 2x + 1 \leq 2 \cdot 1 + 1 = 3 = f(1)$

Όμως η f' με τύπο $f'(x) = 2$, στη θέση $x_0 = 1$ δεν μηδενίζεται, διότι $f'(1) = 2 \neq 0$

Εφαρμογή 99

Βρείτε τα πιθανά ακρότατα της $f, f(x) = \frac{\eta\mu x - \sigma\upsilon\nu x}{2 \cdot e^x}$, στο $(0, 2\pi)$

$$f'(x) = \frac{1}{2} \left(\frac{\eta\mu x - \sigma\upsilon\nu x}{e^x} \right)' = \frac{\sigma\upsilon\nu x}{e^x}, \quad f'(x) = 0 \Leftrightarrow \sigma\upsilon\nu x = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} x = \frac{\pi}{2} \\ x = \frac{3\pi}{2} \end{cases}$$

Άρα, τα $\frac{\pi}{2}, \frac{3\pi}{2}$ τα πιθανά ακρότατα.

Σημείωση Η f είναι παραγωγίσιμη στο $(0, 2\pi)$ ως πηλίκο παραγωγίσιμων συναρτήσεων.

Εφαρμογή 100

Ισχύει το θεώρημα Fermat για την $f, f(x) = \eta\mu x$ με $D(f) = [0, 2\pi]$;

- Η f είναι ορισμένη στο $(0, 2\pi)$
- Η f παρουσιάζει ακρότατο για $x_0 = \frac{\pi}{2}, x_0 = \frac{3\pi}{2}$
- Η f είναι παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$, άρα και στις θέσεις $\frac{\pi}{2}, \frac{3\pi}{2}$

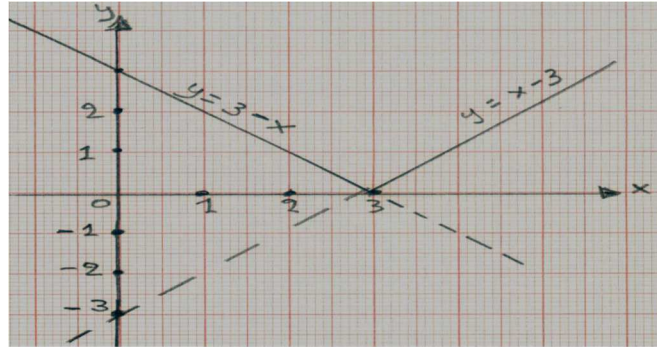
Είναι $f\left(\frac{\pi}{2}\right)$ ολικό μέγιστο και $f\left(\frac{3\pi}{2}\right)$ ολικό ελάχιστο.

Πράγματι, $f'(x) = \sigma\upsilon\nu x$, $f'(x) = 0 \Leftrightarrow \sigma\upsilon\nu x = 0 \Leftrightarrow x = \frac{\pi}{2}$ ή $x = \frac{3\pi}{2}$

ή διαφορετικά $f'(x) = \sin x$, $f'\left(\frac{\pi}{2}\right) = \sin\left(\frac{\pi}{2}\right) = 0$, $f'\left(\frac{3\pi}{2}\right) = \sin\left(\frac{3\pi}{2}\right) = 0$

Εφαρμογή 101

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = |x-3| = \begin{cases} x-3, & x \geq 3 \\ 3-x, & x < 3 \end{cases}$

Η f παρουσιάζει ολικό ακρότατο στη θέση $x_0 = 3$, το $f(3)$, αλλά δεν ισχύει το θεώρημα Fermat. Γιατί;

- $D(f) = \mathbb{R} = (-\infty, +\infty)$, ανοικτό διάστημα
- Η f παρουσιάζει ακρότατο στη θέση $x_0 = 3$, το $f(x_0) = 0 < f(x) \forall x \in \mathbb{R}$
- Η f δεν είναι παραγωγίσιμη στη θέση $x_0 = 3$ Πράγματι

$$\left\{ \begin{array}{l} f'_s(3) = \lim_{x \rightarrow 3^+} \frac{f(x) - f(3)}{x - 3} = \lim_{x \rightarrow 3^+} \frac{x - 3}{x - 3} = 1 \\ f'_a(3) = \lim_{x \rightarrow 3^-} \frac{f(x) - f(3)}{x - 3} = \lim_{x \rightarrow 3^-} \frac{3 - x}{x - 3} = -1 \end{array} \right\} \Leftrightarrow f'_s(3) = 1 \neq -1 = f'_a(3) \text{ άρα, δεν υπάρχει}$$

το $f'(3)$

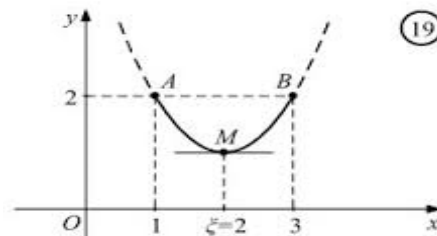
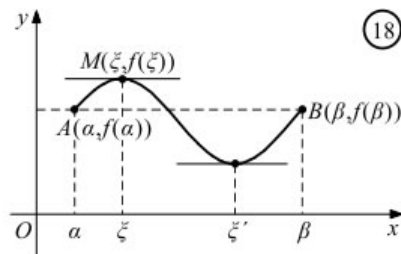
6.8 Θεώρημα του Rolle

Αν μία συνάρτηση f είναι: ορισμένη και συνεχής στο διάστημα $[\alpha, \beta]$

παραγωγίσιμη στο διάστημα (α, β)

$$f(\alpha) = f(\beta)$$

τότε υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (\alpha, \beta)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$

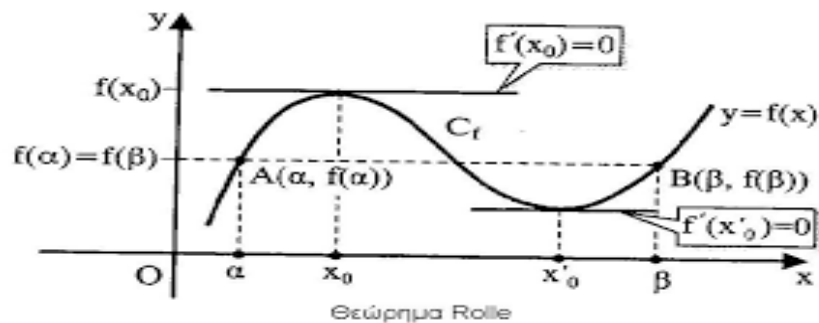

6.8.1 Πρόρισμα

Αν μία συνάρτηση f είναι: ορισμένη και συνεχής στο διάστημα $[\alpha, \beta]$

παραγωγίσιμη στο διάστημα (α, β)

τα a, β είναι ρίζες της $f(x)$,
τότε υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (a, \beta)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$

6.8.2 Παρατηρήσεις

1 Για την εφαρμογή του θεωρήματος Rolle είναι δυνατό να μην έχει η συνάρτηση f παράγωγο στα σημεία a, β . Πράγματι, έστω $f, f(x) = \sqrt{1-x^2}$ τότε:

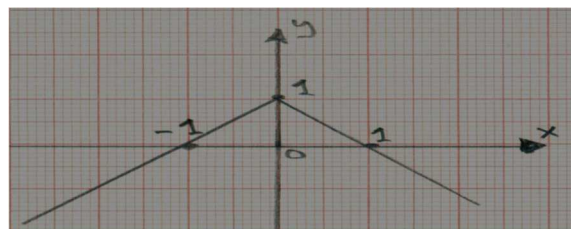
- Η f είναι συνεχής στο $[-1, 1]$
- Η f είναι παραγωγίσιμη στο $(-1, 1)$
- $f(1) = f(-1) = 0$

Συνεπώς, από το θεώρημα Rolle έπεται ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (-1, 1)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$. Πράγματι, $f'(0) = 0$, δηλαδή $\xi = 0$. Και ενώ ισχύουν αυτά, δεν υπάρχουν τα $f'(1), f'(-1)$.

2 Η ύπαρξη της παραγώγου της συνάρτησης στο (a, β) είναι αναγκαία για την εφαρμογή του θεωρήματος. Η $f, f(x) = 1 - |x| = \begin{cases} 1-x, & x \geq 0 \\ 1+x, & x < 0 \end{cases}$, είναι:

- συνεχής στο $[-1, 1]$
- $f(1) = f(-1) = 0$
- $f'(x) = \begin{cases} -1, & x > 0 \\ 1, & x < 0 \end{cases}$, δεν υπάρχει το $f'(0)$

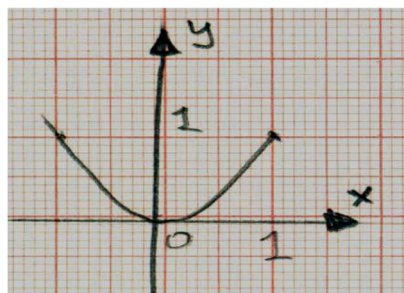
Άρα, η f όχι παραγωγίσιμη στο $(-1, 1)$ άρα $\nexists \xi \in (-1, 1)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$ και αυτό διότι δεν υπάρχει η παράγωγος της $f \ \forall x \in (-1, 1)$

3 Η υπόθεση $f(a) = f(\beta)$ για το θεώρημα Rolle είναι αναγκαία. Πράγματι αν $f, f(x) = x^2$ με $[\alpha, \beta] = [0, 1]$ είναι:

- συνεχής στο $[0, 1]$ και παραγωγίσιμη στο $(0, 1)$ ως πολυωνυμική
- αλλά $f(0) = 0 \neq 1 = f(1)$, οπότε $\nexists \xi \in (0, 1)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$

Πράγματι, $f'(x) = 2x$, $f'(\xi) = 0 \Leftrightarrow 2\xi = 0 \Leftrightarrow \xi = 0 \notin (0, 1)$

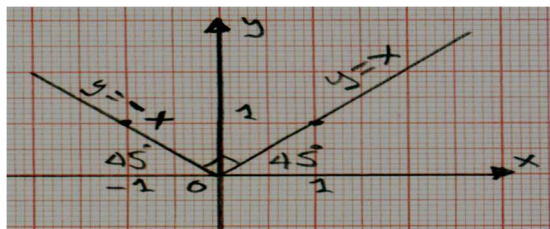
4 Η υπόθεση της συνέχειας της συνάρτησης στο $[\alpha, \beta]$ είναι αναγκαία για το θεώρημα Rolle. Πράγματι, έστω $f, f(x) = \frac{1}{x} + 1$, $D(f) = \mathbb{R}^*$

- $f(0) = f(1) = 2$
- f παραγωγίσιμη στο $(0,1)$, $f'(x) = \frac{-1}{x^2}$
- f ασυνεχής στη θέση $x_0 = 0$. Άρα $\nexists \xi \in (0,1)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$

Πράγματι, $f'(\xi) = 0 \Leftrightarrow \frac{-1}{\xi^2} = 0$ αδύνατη

Εφαρμογή 102

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = |x|$. Είναι συνεχής στο $[-2, 2]$, $f(2) = f(-2)$, δεν είναι όμως παραγωγίσιμη στη θέση $x_0 = 0$, άρα ούτε στο $(-2, 2)$ οπότε δεν εφαρμόζεται για αυτή το θεώρημα Rolle.

Εφαρμογή 103

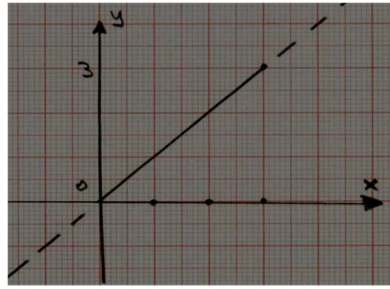
Έστω συνάρτηση $f, f(x) = \frac{2}{3}x$. Είναι συνεχής στο $[\alpha, \beta]$, παραγωγίσιμη στο (α, β) αλλά $f(\alpha) \neq f(\beta)$ άρα, δεν εφαρμόζεται για αυτή το θεώρημα Rolle

Εφαρμογή 104

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = \begin{cases} 3, & x = 0 \\ x, & 0 < x \leq 3 \end{cases}$

Είναι παραγωγίσιμη στο $(0, 3)$ και ισχύει ότι $f(0) = f(3) = 3$

Δεν είναι συνεχής στο $[0, 3]$ διότι δεν είναι συνεχής στη θέση $x_0 = 0$ άρα, δεν εφαρμόζεται για αυτή το θεώρημα Rolle.

Εφαρμογή 105

Έστω συνάρτηση $f(x) = \begin{cases} x^2, & x \leq 0 \\ x^3, & x > 0 \end{cases}$. Ισχύει το θεώρημα Rolle στο $[-1, 1]$;

Αν ναι να υπολογίσετε την τιμή του ξ

$$\left. \begin{aligned} \forall x < 0 \Rightarrow f(x) = x^2 \Rightarrow f'(x) = 2x \\ \forall x > 0 \Rightarrow f(x) = x^3 \Rightarrow f'(x) = 3x^2 \end{aligned} \right\} \Rightarrow f \text{ παραγωγίσιμη στο } \mathbb{R}^*$$

Εξετάζω την παραγωγισιμότητα της f στη θέση $x_0 = 0$

$$\left. \begin{aligned} \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{f(x) - f(0)}{x - 0} &= \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{f(x)}{x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{x^3}{x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} x^2 = 0 \\ \lim_{x \rightarrow 0^-} \frac{f(x) - f(0)}{x - 0} &= \lim_{x \rightarrow 0^-} \frac{f(x)}{x} = \lim_{x \rightarrow 0^-} \frac{x^2}{x} = \lim_{x \rightarrow 0^-} x = 0 \end{aligned} \right\} \Rightarrow f'(0) = 0$$

Άρα, η f είναι παραγωγίσιμη συνεπώς και συνεχής στο $\mathbb{R}$

Έτσι, η f είναι συνεχής στο $[-1, 1]$, παραγωγίσιμη στο $(-1, 1)$ και $f(1) = f(-1) = 1$

Από το θεώρημα Rolle υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (-1, 1)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$

$$\text{Είναι } f', f'(x) = \begin{cases} 2x, & x \leq 0 \\ 3x^2, & x > 0 \end{cases}, \text{ άρα } \xi = 0$$

Εφαρμογή 106

Δείξτε με το θεώρημα Rolle ότι η $6x^5 - 4x + 1 = 0$ έχει τουλάχιστον μία ρίζα στο $(0, 1)$. Έστω συνάρτηση $f, f(x) = 6x^5 - 4x + 1$. Θεωρώ συνάρτηση $h, h(x) = x^6 - 2x^2 + x$, δηλαδή $h'(x) = f(x)$. Η h ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$ άρα και στο $(0, 1)$

Η h ως πολυωνυμική, είναι συνεχής στο $\mathbb{R}$ άρα και στο $[0, 1]$

Είναι $h(0) = h(1) = 1$ άρα, από το θεώρημα Rolle έπεται ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (0, 1)$ έτσι ώστε $h'(\xi) = 0$ δηλαδή, υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (0, 1)$ έτσι ώστε $f(\xi) = 0$ άρα, η $f(x) = 0$ έχει τουλάχιστον μία λύση στο $(0, 1)$

Εφαρμογή 107

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = (2x - 1)(x + 3)(x - 5)(x - 7)$ με $D(f) = \mathbb{R}$. Βρείτε πόσες πραγματικές ρίζες έχει η $f'(x) = 0$. Οι ρίζες της $f(x) = 0$ είναι $-3, \frac{1}{2}, 5, 7$. Η $f'(x)$ είναι πολυώνυμο 3^{ου} βαθμού άρα, έχει τουλάχιστον μία πραγματική ρίζα. Η f ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη, άρα και συνεχής στο $\mathbb{R}$

- Η f στο $\left[-3, \frac{1}{2}\right]$ ικανοποιεί τις συνθήκες του θεωρήματος Rolle, άρα $\exists \xi_1 \in \left(-3, \frac{1}{2}\right)$ έτσι ώστε $f'(\xi_1) = 0$
  - Η f στο $\left[\frac{1}{2}, 5\right]$ ικανοποιεί τις συνθήκες του θεωρήματος Rolle, άρα $\exists \xi_2 \in \left(\frac{1}{2}, 5\right)$ έτσι ώστε $f'(\xi_2) = 0$
  - Η f στο $[5, 7]$ ικανοποιεί τις συνθήκες του θεωρήματος Rolle, άρα $\exists \xi_3 \in (5, 7)$ έτσι ώστε $f'(\xi_3) = 0$
- Συνεπώς, η $f'(x) = 0$ έχει τρεις πραγματικές και διακεκριμένες ρίζες.

Εφαρμογή 108

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = x^5 + 4x^3 + 5x + 2012$. Δείξτε ότι η $f(x) = 0$ έχει μία πραγματική και τέσσερις μιγαδικές ρίζες.

Το πολυώνυμο είναι περιττού βαθμού, άρα έχει τουλάχιστον μία πραγματική ρίζα, έστω την ρ . Έστω ότι $\rho_1 \neq \rho$ είναι μία άλλη πραγματική ρίζα του πολυώνυμου.

Η f ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη, άρα και συνεχής στο $\mathbb{R}$. Αν $\rho_1 < \rho$, η f ικανοποιεί τις προϋποθέσεις του θεωρήματος Rolle στο $[\rho_1, \rho]$, οπότε υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (\rho_1, \rho)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$. Άτοπο, διότι $f'(x) = 5x^4 + 12x^2 + 5 > 0, \forall x \in \mathbb{R}$. Κατέληξα σε άτοπο διότι δέχθηκα την ύπαρξη και 2^{ης} πραγματικής ρίζας της $f(x) = 0$, άρα αυτή έχει μία μόνο πραγματική ρίζα, οπότε οι άλλες τέσσερις είναι μιγαδικές.

Θεώρημα

Κάθε πολυωνυμική εξίσωση περιττού βαθμού, έχει τουλάχιστον μία πραγματική ρίζα.

Εφαρμογή 109

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = x^5$ με $D(f) = \mathbb{R}$. Ισχύει το θεώρημα Rolle για την f στο $[-1, 1]$; Η f ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη, άρα και συνεχής στο $\mathbb{R}$. Οπότε η f είναι:

- συνεχής στο $[-1, 1]$ και παραγωγίσιμη στο $(-1, 1)$

$$\bullet f(-1) = -1 \neq 1 = f(1)$$

Άρα, δεν ισχύει το θεώρημα Rolle για την f στο $[-1, 1]$

Εφαρμογή 110

Δείξτε ότι η συνάρτηση $f, f(x) = (1-x)\sin x - \eta\mu x$ έχει τουλάχιστον μία ρίζα στο $(0, 1)$

- f συνεχής στο $[0, 1]$

- $\left. \begin{array}{l} f(0)=1>0 \\ f(1)=-\eta\mu 1<0 \end{array} \right\} \Rightarrow f(0) \cdot f(1)<0$ άρα, από το θεώρημα Bolzano υπάρχει τουλάχιστον μία ρίζα της f στο $(0,1)$

Εφαρμογή 111

Έστω συνάρτηση $f, f(x)=1+x^\mu(1-x)^\nu$, $\mu, \nu \in \mathbb{N}$. Χωρίς να υπολογισθεί η $f'(x)$, δείξτε ότι η $f'(x)=0$ έχει τουλάχιστον μία ρίζα στο $(0,1)$

Η f ως πολυωνυμική είναι παραγωγίσιμη άρα συνεχής στο $\mathbb{R}$. Από θεώρημα Rolle:

- Η f είναι συνεχής στο $[0,1]$ και παραγωγίσιμη στο $(0,1)$
- $f(0)=1=f(1)$

Συνεπώς, υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (0,1)$ έτσι ώστε $f'(\xi)=0$

Άρα, η $f'(x)=0$ έχει τουλάχιστον μία ρίζα στο $(0,1)$

Εφαρμογή 112

Έστω συνάρτηση $f, f(x)=\frac{c_0}{1}x+\frac{c_1}{2}x^2+\dots+\frac{c_\nu}{\nu+1}x^{\nu+1}$, όπου $c_0, c_1, \dots, c_\nu \in \mathbb{R}$ με $\frac{c_0}{1}+\frac{c_1}{2}+\dots+\frac{c_\nu}{\nu+1}=0$. Δείξτε ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (0,1)$ έτσι ώστε $f'(\xi)=0$. Η f ως πολυωνυμική είναι παραγωγίσιμη, άρα και συνεχής στο $\mathbb{R}$. Από

θεώρημα Rolle: • Η f είναι συνεχής στο $[0,1]$ και παραγωγίσιμη στο $(0,1)$

- $f(0)=0=f(1)$

Άρα, υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (0,1)$ έτσι ώστε $f'(\xi)=0$

Εφαρμογή 113

Δείξτε ότι η $a_0x^\nu+a_1x^{\nu-1}+\dots+a_{\nu-1}x+a_\nu=0$ έχει τουλάχιστον μία ρίζα στο διάστημα $(0,1)$ όταν $\frac{a_0}{\nu+1}+\frac{a_1}{\nu}+\dots+\frac{a_{\nu-1}}{2}+a_\nu=0$

Αν $f, f(x)=a_0x^\nu+a_1x^{\nu-1}+\dots+a_{\nu-1}x+a_\nu$ τότε η συνάρτηση η οποία έχει την

f σαν παράγωγο είναι η $h, h(x)=\frac{a_0}{\nu+1}x^{\nu+1}+\frac{a_1}{\nu}x^\nu+\dots+\frac{a_{\nu-1}}{2}x^2+a_\nu x$

Η h , ως πολυωνυμική είναι παραγωγίσιμη, άρα συνεχής στο $\mathbb{R}$

Εφαρμόζω το θεώρημα του Rolle.

- Η h είναι συνεχής στο $[0,1]$ και παραγωγίσιμη στο $(0,1)$
- $h(0)=0=h(1)$

Άρα, υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (0,1)$ έτσι ώστε $h'(\xi)=0$

Δηλαδή υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (0,1)$ έτσι ώστε $f(\xi)=0$

Άρα, η f έχει στο $(0,1)$ τουλάχιστον μία ρίζα

Μέθοδος εργασίας 1

Αν θέλω να δείξω ότι η $f(x) = 0$ έχει μία τουλάχιστον ρίζα στο (α, β) , θα προσδιορίζω μία συνάρτηση $h, h(x)$ ώστε $h'(x) = f(x)$ και για την h θα διαπιστώνω ότι στο $[\alpha, \beta]$ ικανοποιεί τις προϋποθέσεις του θεωρήματος Rolle, οπότε θα υπάρχει στο (α, β) μία τουλάχιστον ρίζα για την $h'(x)$, δηλαδή για την $f(x)$

Μέθοδος εργασίας 2

Υπάρχουν δύο κατηγορίες ασκήσεων στο θεώρημα Rolle.

- Ναδειχθεί αν για μία συγκεκριμένη συνάρτηση τηρούνται, σε κάποιο διάστημα, οι προϋποθέσεις του θεωρήματος ή αν ισχύει το θεώρημα.
- Ναδειχθεί ότι κάποιο πολώνυμο ή πολωνυμική εξίσωση ή συνάρτηση ή το παράγωγο πολώνυμο ή η παράγωγος εξίσωση ή η παράγωγος συνάρτηση έχει ακριβώς μία ή το πολύ μία ή το πολύ k ή τουλάχιστον k ή τουλάχιστον μία ρίζα.

Μέθοδος εργασίας 3

Αν ζητείται να αποδειχθεί ότι μία εξίσωση έχει k το πολύ ρίζες, θα το αποδεικνύω ως εξής: Θα υποθέτω ότι έχει $k+1$ το πλήθος ρίζες και θα καταλήγω σε άτοπο. Θα γίνεται χρήση του θεωρήματος Rolle στα διαστήματα ανάμεσα σε δυο διαδοχικές ρίζες.

Εφαρμογή 114

Δείξτε ότι $\forall a \in \mathbb{R}$ η $x^5 + x^3 + 2x + a = 0$ έχει μία μόνο πραγματική ρίζα.

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = x^5 + x^3 + 2x + a$ συνεχής και παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$

Είναι $f', f'(x) = 5x^4 + 3x^2 + 2$

Έστω ότι η f έχει δυο πραγματικές ρίζες ρ_1, ρ_2 με $\rho_1 < \rho_2$

Η f στο $[\rho_1, \rho_2]$ ικανοποιεί τις προϋποθέσεις του θεωρήματος Rolle. Άρα, υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (\rho_1, \rho_2)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$

Άτοπο, διότι είναι $f'(x) > 0 \quad \forall x \in \mathbb{R}$

Εφαρμογή 115

Δείξτε ότι η $x^3 - 3x + a = 0$ δεν έχει για κανένα $a \in \mathbb{R}$ δυο ρίζες στο $(0, 1)$

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = x^3 - 3x + a$ με $D(f) = \mathbb{R}$ παραγωγίσιμη, άρα συνεχής στο $\mathbb{R}$. Έστω ότι $\exists a \in \mathbb{R}: 0 < \rho_1 < \rho_2 < 1$ και $f(\rho_1) = f(\rho_2) = 0$. Η f στο $[\rho_1, \rho_2]$ ικανοποιεί τις απαιτήσεις του θεωρήματος Rolle, άρα υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (\rho_1, \rho_2)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$. Άτοπο, διότι $f'(x) = 3x^2 - 3 = 3(x-1)(x+1)$ και $f'(x) = 0 \Leftrightarrow x = \pm 1$

Σχόλιο $\pm 1 \notin (\rho_1, \rho_2) \subset (0, 1)$

Εφαρμογή 116

Έστω $\rho \in \mathbb{R}$ απλή ρίζα ενός πολωνύμου $f(x)$. Έστω $\rho \in \mathbb{R}$ απλή ρίζα της παραγώγου $f'(x)$. Τότε το $(x - \rho)^2$ είναι παράγοντας του $f(x)$

Εξ' υποθέσεως είναι $f(x) = (x - \rho)P(x)$ και $f'(x) = (x - \rho)Q(x)$

Επίσης

$$f'(x) = [(x - \rho) \cdot P(x)]' = (x - \rho)' \cdot P(x) + (x - \rho) \cdot P'(x) = P(x) + (x - \rho) \cdot P'(x)$$

$$\text{Συνεπώς, } P(x) = (x - \rho) \cdot Q(x) - (x - \rho) \cdot P'(x) = (x - \rho) \cdot [Q(x) - P'(x)]$$

Από την $f(x) = (x - \rho)P(x)$ έπεται ότι:

$$f(x) = (x - \rho) \cdot (x - \rho) \cdot [Q(x) - P'(x)] = (x - \rho)^2 \cdot [Q(x) - P'(x)]$$

Εφαρμογή 117

Αν ρ είναι ρίζα ενός πολωνύμου $f(x)$ με πολλαπλότητα $k \in \mathbb{N}$, τότε και η παράγωγος του $f(x)$ η $f'(x)$, έχει ρίζα ρ με πολλαπλότητα $k - 1$

Εξ' υποθέσεως είναι $f(x) = (x - \rho)^k P(x)$ άρα,

$$\begin{aligned} f'(x) &= [(x - \rho)^k]' \cdot P(x) + (x - \rho)^k \cdot P'(x) = k \cdot (x - \rho)^{k-1} P(x) + (x - \rho)^k \cdot P'(x) = \\ &= (x - \rho)^{k-1} \cdot [k \cdot P(x) + (x - \rho) \cdot P'(x)] = (x - \rho)^{k-1} \cdot Q(x) \end{aligned}$$

Εφαρμογή 118

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = x^{2\nu} + ax + \beta$, όπου $a, \beta \in \mathbb{R}$, $\nu \in \mathbb{N}$ και $D(f) = \mathbb{R}$. Δείξτε ότι δεν έχει περισσότερες από δύο πραγματικές ρίζες.

Η f ως πολωνυμική, είναι παραγωγίσιμη, άρα συνεχής στο $\mathbb{R}$

Έστω ότι η εξίσωση $f(x) = 0$ έχει τρεις ρίζες $\rho_1, \rho_2, \rho_3 \in \mathbb{R}$ με $\rho_1 < \rho_2 < \rho_3$

- Στο $[\rho_1, \rho_2]$ ισχύει το θεώρημα Rolle για την f , άρα υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi_1 \in (\rho_1, \rho_2)$ έτσι ώστε $f'(\xi_1) = 0$ (1)

- Στο $[\rho_2, \rho_3]$ ισχύει το θεώρημα Rolle για την f , άρα υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi_2 \in (\rho_2, \rho_3)$ έτσι ώστε $f'(\xi_2) = 0$ (2)

$$\text{Αλλά } f'(x) = 2\nu x^{2\nu-1} + a \text{ και } f'(x) = 0 \Leftrightarrow x^{2\nu-1} = \frac{-a}{2\nu} \Leftrightarrow x = \sqrt[2\nu-1]{\frac{-a}{2\nu}} \quad \text{δηλαδή η}$$

εξίσωση $f'(x) = 0$ έχει ακριβώς μία ρίζα. Από τις (1), (2) καταλήγω σε άτοπο, διότι υπέθεσα ότι η $f(x) = 0$ έχει τρεις ρίζες.

Εφαρμογή 119

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = (x^2 - 1)e^x$. Δείξτε με χρήση του θεωρήματος Rolle ότι υπάρχει $x_0 \in (-1, 1)$ έτσι ώστε $f'(x_0) = 0$. Να βρεθεί το x_0

Η f είναι παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$ ως γινόμενο παραγωγίσιμων συναρτήσεων άρα, είναι συνεχής στο $\mathbb{R}$

- Η f είναι συνεχής στο $[-1, 1]$ και παραγωγίσιμη στο $(-1, 1)$
- Είναι $f(-1) = 0 = f(1)$

Από το θεώρημα Rolle έπεται ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα $x_0 \in (-1, 1)$ έτσι ώστε

$$f'(x_0) = 0. \text{ Αλλά } f'(x) = (x^2 - 1 + 2x)e^x,$$

$$f'(x) = 0 \Leftrightarrow x^2 - 1 + 2x = 0 \Leftrightarrow x_0 = \begin{cases} -1 + \sqrt{2} \in (-1, 1) \\ -1 - \sqrt{2} \notin (-1, 1) \end{cases}$$

Εφαρμογή 120

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = 2x^3 - 3x - 1$. Δείξτε ότι η $f(x) = 0$ έχει ακριβώς μία ρίζα $\rho \in \left(\frac{-\sqrt{2}}{2}, \frac{\sqrt{2}}{2} \right)$

Είναι $D(f) = \mathbb{R}$. Η f ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη, άρα συνεχής στο $\mathbb{R}$. Από το θεώρημα Bolzano:

- Η f είναι συνεχής στο $\left[\frac{-\sqrt{2}}{2}, \frac{\sqrt{2}}{2} \right]$
- $\left\{ \begin{array}{l} f\left(\frac{-\sqrt{2}}{2}\right) = \sqrt{2} - 1 > 0 \\ f\left(\frac{\sqrt{2}}{2}\right) = -\sqrt{2} - 1 < 0 \end{array} \right\} \Leftrightarrow f\left(\frac{-\sqrt{2}}{2}\right) \cdot f\left(\frac{\sqrt{2}}{2}\right) < 0$

Άρα, υπάρχει τουλάχιστον ένα $\rho \in \left(\frac{-\sqrt{2}}{2}, \frac{\sqrt{2}}{2} \right)$ έτσι ώστε $f(\rho) = 0$

Έστω ότι υπάρχει $\rho_1 \in \left(\frac{-\sqrt{2}}{2}, \frac{\sqrt{2}}{2} \right)$ με $\rho_1 < \rho$ έτσι ώστε $f(\rho_1) = 0$

Τότε από το θεώρημα Rolle:

- Η f είναι συνεχής στο $[\rho_1, \rho]$
- Η f είναι παραγωγίσιμη στο (ρ_1, ρ)
- $f(\rho_1) = 0 = f(\rho)$

Άρα, υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (\rho_1, \rho)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$ άτοπο, διότι

$$f'(x) = 6x^2 - 3, \quad f'(x) = 0 \Leftrightarrow 6x^2 - 3 = 0 \Leftrightarrow 2x^2 - 1 = 0 \Leftrightarrow x^2 = \frac{1}{2} \Leftrightarrow x = \pm \frac{1}{\sqrt{2}} = \pm \frac{\sqrt{2}}{2}$$

$$\text{Είναι } (\rho_1, \rho) \subset \left(\frac{-\sqrt{2}}{2}, \frac{\sqrt{2}}{2} \right)$$

Εφαρμογή 121

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = x^2 - x \cdot \eta \mu x - \sigma \upsilon \nu x$. Δείξτε ότι έχει το πολύ δύο πραγματικές ρίζες.

Έστω ότι η εξίσωση έχει τρεις πραγματικές και διακεκριμένες ρίζες ρ_1, ρ_2, ρ_3 με $\rho_1 < \rho_2 < \rho_3$. Η f ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη, άρα συνεχής στο $\mathbb{R}$.

• Στο $[\rho_1, \rho_2]$ ισχύει το θεώρημα Rolle για την f , άρα υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi_1 \in (\rho_1, \rho_2)$ έτσι ώστε $f'(\xi_1) = 0$. (1)

• Στο $[\rho_2, \rho_3]$ ισχύει το θεώρημα Rolle για την f , άρα υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi_2 \in (\rho_2, \rho_3)$ έτσι ώστε $f'(\xi_2) = 0$. (2)

Όμως $f'(x) = 2x - x \cdot \sigma\upsilon\nu x = x \cdot (2 - \sigma\upsilon\nu x)$ και $f'(x) = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} x = 0 \\ \sigma\upsilon\nu x = 2 \text{ Αδύνατο} \end{cases}$

Δηλαδή, η εξίσωση $f'(x) = 0$ έχει μοναδική λύση. Άρα, από τα (1), (2) προκύπτει άτοπο.

Εφαρμογή 122

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = \begin{cases} x^2 + ax + \beta, & x \in [-2, 0) \\ \gamma x^2 + 3x + 3, & x \in [0, 2] \end{cases}$. Βρείτε τους $\alpha, \beta, \gamma \in \mathbb{R}$ ώστε να ισχύει το θεώρημα Rolle για την f στο $[-2, 2]$.

Προκειμένου να ισχύει το θεώρημα Rolle για τη συνάρτηση f στο $[-2, 2]$, πρέπει:

• Η f να είναι συνεχής στο $[-2, 2]$ άρα συνεχής και στη θέση $x_0 = 0$, δηλαδή $\lim_{x \rightarrow 0^-} f(x) = f(0)$. Επειδή $f(0) = 3$, $\lim_{x \rightarrow 0^+} f(x) = 3$, $\lim_{x \rightarrow 0^-} f(x) = \beta$ είναι $\beta = 3$

• Η f να είναι παραγωγίσιμη στο $(-2, 2)$ άρα και στη θέση $x_0 = 0$, δηλαδή:

$$\left\{ \begin{array}{l} \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{f(x) - f(0)}{x - 0} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\gamma x^2 + 3x + \beta - \beta}{x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} (\gamma x + 3) = 3 = f'_\delta(0) \\ \lim_{x \rightarrow 0^-} \frac{f(x) - f(0)}{x - 0} = \lim_{x \rightarrow 0^-} \frac{x^2 + ax + \beta - \beta}{x} = \lim_{x \rightarrow 0^-} (x + a) = a = f'_\alpha(0) \end{array} \right\} \Leftrightarrow \alpha = 3$$

$$\bullet \left\{ \begin{array}{l} f(2) = 4\gamma + 6 + 3 = 4\gamma + 9 \\ f(-2) = 4 - 6 + 3 = 1 \end{array} \right\} \Leftrightarrow f(2) = f(-2) \Leftrightarrow 4\gamma + 9 = 1 \Leftrightarrow \gamma = -2$$

Εφαρμογή 123

Αν η $a_\nu x^\nu + a_{\nu-1} x^{\nu-1} + \dots + a_1 x = 0$ έχει μία θετική ρίζα x_0 , τότε η $\nu a_\nu x^{\nu-1} + (\nu-1)a_{\nu-1} x^{\nu-2} + \dots + a_1 = 0$ έχει τουλάχιστον μία θετική ρίζα μικρότερη του x_0

Θεωρώ συνάρτηση $f, f(x) = a_\nu x^\nu + a_{\nu-1} x^{\nu-1} + \dots + a_1 x$. Είναι $f(0) = f(x_0) = 0$

Η f ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη, άρα και συνεχής στο $\mathbb{R}$

• Η f είναι συνεχής στο $[0, x_0]$ και παραγωγίσιμη στο $(0, x_0)$

• $f(0) = f(x_0)$

Άρα, από το θεώρημα Rolle έπεται ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (0, x_0)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$. Δηλαδή το ξ είναι ρίζα της εξίσωσης $f'(x) = 0$ και είναι $\xi < x_0$, διότι $\xi \in (0, x_0)$

Εφαρμογή 124

Να υπολογισθούν οι $\alpha, \beta, \gamma \in \mathbb{R}$ έτσι ώστε να ισχύει το θεώρημα Rolle στο $[-1, 1]$

$$\text{για την συνάρτηση } f, f(x) = \begin{cases} x^2 + \beta x + \gamma, & x \in [-1, 0] \\ ax^2 + 4x + 4, & x \in (0, 1) \end{cases}$$

• Η f είναι ορισμένη στο $[-1, 1]$ και ως πολυωνυμική, είναι συνεχής στο $(-1, 0) \cup (0, 1)$

Εξετάζω τη συνέχεια της f στη θέση $x_0 = -1$

$$\lim_{x \rightarrow -1^+} f(x) = \lim_{x \rightarrow -1^+} (x^2 + \beta x + \gamma) = 1 - \beta + \gamma = f(-1)$$

Εξετάζω τη συνέχεια της f στη θέση $x_0 = 1$

$$\lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow 1^-} (ax^2 + 4x + 4) = a + 8 = f(1)$$

Εξετάζω τη συνέχεια της f στη θέση $x_0 = 0$

$$\lim_{x \rightarrow 0^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow 0^-} (x^2 + \beta x + \gamma) = \gamma, \quad f(0) = \gamma, \quad \lim_{x \rightarrow 0^+} f(x) = \lim_{x \rightarrow 0^+} (ax^2 + 4x + 4) = 4$$

Άρα $\gamma = 4$

$$\begin{aligned} \bullet \quad \forall x \in (-1, 0) &\Rightarrow f(x) = x^2 + \beta x + \gamma \Rightarrow f'(x) = 2x + \beta \\ \forall x \in (0, 1) &\Rightarrow f(x) = ax^2 + 4x + 4 \Rightarrow f'(x) = 2ax + 4 \end{aligned}$$

Εξετάζω την παραγωγισιμότητα της f στη θέση $x_0 = 0$

$$\left. \begin{aligned} f'_a(0) &= \lim_{x \rightarrow 0^-} \frac{x^2 + \beta x + \cancel{\gamma} - \cancel{\gamma}}{x} = \lim_{x \rightarrow 0^-} (x + \beta) = \beta \\ f'_s(0) &= \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{ax^2 + 4x + \cancel{4} - \cancel{4}}{x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} (ax + 4) = 4 \end{aligned} \right\} \Rightarrow \beta = 4$$

$$\bullet \quad \left. \begin{aligned} f(-1) &= 1 - \beta + \gamma = 1 - \cancel{4} + \cancel{4} = 1 \\ f(1) &= a + 8 \end{aligned} \right\} \Leftrightarrow a + 8 = 1 \Leftrightarrow a = -7$$

Εφαρμογή 125

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = (x - \alpha + 1)(x - \alpha)(x - \alpha - 1)$. Δείξτε ότι η

$$f'(x) = 0 \text{ έχει δύο ακριβώς πραγματικές ρίζες. Είναι } f(x) = 0 \Leftrightarrow x = \begin{cases} \alpha - 1 \\ \alpha \\ \alpha + 1 \end{cases}$$

Η f ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη, άρα συνεχής στο $\mathbb{R}$ οπότε:

- Η f είναι συνεχής στα $[a-1, a]$, $[a, a+1]$
- Η f είναι παραγωγίσιμη στα $(a-1, a)$, $(a, a+1)$
- $f(\alpha-1) = f(\alpha) = f(\alpha+1) = 0$

Από το θεώρημα Rolle προκύπτει ότι στο διάστημα:

- $(a-1, a)$ υπάρχει τουλάχιστον ένα x_1 , έτσι ώστε $f'(x_1) = 0$ (1)

- $(a, a+1)$ υπάρχει τουλάχιστον ένα x_2 , έτσι ώστε $f'(x_2) = 0$ (2)

Αλλά $f'(x) = 3x^2 - 6ax + (2a^2 - 1)$, τριώνυμο, άρα έχει το πολύ δυο πραγματικές ρίζες. Από (1), (2) έπεται ότι η $f'(x) = 0$ έχει ακριβώς δυο πραγματικές ρίζες $x_1 \in (a-1, a)$, $x_2 \in (a, a+1)$, οπότε είναι διακεκριμένες.

Εφαρμογή 126

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = (x - \alpha)(x - \beta)(x - \gamma)$, όπου $\alpha < \beta < \gamma \in \mathbb{R}$.

Δείξτε ότι η $f'(x) = 0$ έχει δυο ακριβώς πραγματικές και διακεκριμένες ρίζες.

Η f ως πολυωνυμική, είναι παραγωγίσιμη, άρα συνεχής στο $\mathbb{R}$

Οπότε: • Η f είναι συνεχής στα $[\alpha, \beta], [\beta, \gamma]$

- Η f είναι παραγωγίσιμη στα $(\alpha, \beta), (\beta, \gamma)$

- Είναι $f(\alpha) = f(\beta) = f(\gamma) = 0$

- Στο $[\alpha, \beta]$, από το θεώρημα Rolle υπάρχει τουλάχιστον ένα $x_1 \in (\alpha, \beta)$: $f'(x_1) = 0$

- Στο $[\beta, \gamma]$, από το θεώρημα Rolle υπάρχει τουλάχιστον ένα $x_2 \in (\beta, \gamma)$: $f'(x_2) = 0$

Δηλαδή η $f', f'(x) = 3x^2 - 2(\alpha^2 + \beta^2 + \gamma^2)x + (\alpha\beta + \beta\gamma + \gamma\alpha)$, που είναι τριώνυμο, έχει τουλάχιστον δυο ρίζες $x_1 \in (\alpha, \beta)$, $x_2 \in (\beta, \gamma)$, προφανώς διακεκριμένες. Όμως η $f'(x) = 0$ ως δευτεροβάθμια εξίσωση έχει το πολύ δυο πραγματικές ρίζες. Άρα, αυτές θα είναι οι x_1, x_2

Εφαρμογή 127

Εξετάστε αν ισχύει το θεώρημα Rolle στο $[-4, 0]$ για την $f, f(x) = \sqrt[3]{(x+2)^2}$

Είναι $f = (h \circ g) \circ \phi$, όπου $h, h(x) = \sqrt[3]{x}$, $D(h) = \mathbb{R}$

$$g, g(x) = x^2, \quad D(g) = \mathbb{R}$$

$$\phi, \phi(x) = x + 2, \quad D(\phi) = \mathbb{R}$$

$$D(h \circ g) = \{x \in \mathbb{R} : x^2 \in \mathbb{R}\} = \mathbb{R}, \quad D(f) = D((h \circ g) \circ \phi) = \{x \in \mathbb{R} : (x+2) \in \mathbb{R}\} = \mathbb{R}$$

Η f , ως σύνθεση συνεχών συναρτήσεων, είναι συνεχής στο πεδίο ορισμού της δηλαδή το $\mathbb{R}$, άρα και στο $[-4, 0]$. Επίσης $f(-4) = f(0) = \sqrt[3]{4}$

Όμως η f δεν είναι παραγωγίσιμη στο $(-4, 0)$ διότι δεν είναι παραγωγίσιμη

στη θέση -2 καθόσον $f', f'(x) = \frac{2}{3} \cdot \frac{1}{\sqrt[3]{x+2}}$

Άρα, δεν ισχύει το θεώρημα Rolle για την f στο $[-4, 0]$

Εφαρμογή 128

Αποδείξτε ότι αν μία πολυωνυμική συνάρτηση f μηδενίζεται για k διαφορετικές τιμές του $x \in \mathbb{R}$, τότε η f' μηδενίζεται για $(k-1)$ τουλάχιστον τιμές του $x \in \mathbb{R}$.

Έστω $\rho_1, \rho_2, \rho_3, \dots, \rho_{k-1}, \rho_k \in \mathbb{R}$ ρίζες της f , διαφορετικές ανά δύο μεταξύ τους, με $\rho_1 < \rho_2 < \rho_3 < \dots < \rho_{k-1} < \rho_k$. Η f ως πολυωνυμική έχει $D(f) = \mathbb{R}$. Είναι παραγωγίσιμη και συνεχής στο $\mathbb{R}$. Θεωρώ τα διαστήματα $[\rho_1, \rho_2], [\rho_2, \rho_3], \dots, [\rho_{k-1}, \rho_k]$. Από το θεώρημα του Rolle για την f προκύπτει ότι:

- Στο $[\rho_1, \rho_2]$ υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi_1 \in (\rho_1, \rho_2)$ έτσι ώστε $f'(\xi_1) = 0$
  - Στο $[\rho_2, \rho_3]$ υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi_2 \in (\rho_2, \rho_3)$ έτσι ώστε $f'(\xi_2) = 0$
  - .....
  - Στο $[\rho_{k-1}, \rho_k]$ υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi_{k-1} \in (\rho_{k-1}, \rho_k)$ έτσι ώστε $f'(\xi_{k-1}) = 0$
- Άρα, η f' έχει τουλάχιστον $k-1$ πραγματικές ρίζες, διακεκριμένες.

Εφαρμογή 129

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = \log(\eta\mu x)$ με $D(f) = \left[\frac{\pi}{6}, \frac{5\pi}{6}\right]$. Δείξτε ότι η $f'(x) = 0$ έχει μία λύση στο $\left(\frac{\pi}{6}, \frac{5\pi}{6}\right)$ η οποία και να βρεθεί.

$$D(f) = \{x \in \mathbb{R} : \eta\mu x > 0\} = \{x \in \mathbb{R} : 0 < x < \pi\} = \{x \in \mathbb{R} : 2k\pi < x < (2k+1)\pi\} = \bigcup_{k \in \mathbb{Z}} [2k\pi, (2k+1)\pi]$$

Η f είναι παραγωγίσιμη, άρα συνεχής στο $D(f)$ άρα:

- Η f είναι συνεχής στο $\left[\frac{\pi}{6}, \frac{5\pi}{6}\right]$ και παραγωγίσιμη στο $\left(\frac{\pi}{6}, \frac{5\pi}{6}\right)$
- $f\left(\frac{\pi}{6}\right) = f\left(\frac{5\pi}{6}\right) = \log \frac{1}{2}$ άρα, από το θεώρημα Rolle προκύπτει ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in \left(\frac{\pi}{6}, \frac{5\pi}{6}\right)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = 0$

$$\text{Είναι } f'(x) = \sigma\phi x, \quad f'(\xi) = 0 \Leftrightarrow \sigma\phi\xi = 0 \Leftrightarrow \sigma\nu\xi = 0 \Leftrightarrow \xi = k\pi + \frac{\pi}{2}, \quad k \in \mathbb{Z}$$

$$\text{Αλλά } \xi \in \left(\frac{\pi}{6}, \frac{5\pi}{6}\right) \Leftrightarrow \frac{\pi}{6} < \xi < \frac{5\pi}{6} \Leftrightarrow \frac{\pi}{6} < k\pi + \frac{\pi}{2} < \frac{5\pi}{6} \Leftrightarrow \frac{1}{6} < k + \frac{1}{2} < \frac{5}{6} \Leftrightarrow$$

$$1 < 6k + 3 < 5 \Leftrightarrow -2 < 6k < 2 \Leftrightarrow -\frac{1}{3} < k < \frac{1}{3} \stackrel{k \in \mathbb{Z}}{\Leftrightarrow} k = 0. \quad \text{Άρα, } \xi = k\pi + \frac{\pi}{2} \stackrel{k=0}{=} \frac{\pi}{2}. \quad \text{Δηλαδή,}$$

το ξ έχει μια μόνο τιμή την $\frac{\pi}{2}$, διότι και το k έχει μία μόνο τιμή, την $k = 0$

6.9 Θεώρημα μέσης τιμής του διαφορικού λογισμού

Αν η συνάρτηση f είναι:

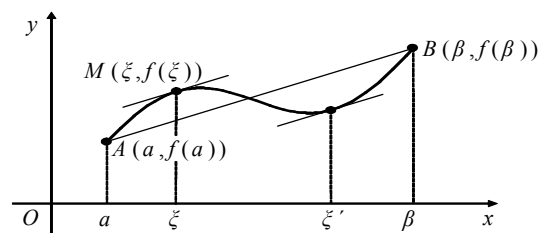
- Συνεχής στο κλειστό διάστημα $[\alpha, \beta]$

- Παραγωγίσιμη στο ανοικτό διάστημα (α, β)

Τότε υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (\alpha, \beta)$ έτσι ώστε $f'(\xi) = \frac{f(\beta) - f(\alpha)}{\beta - \alpha}$

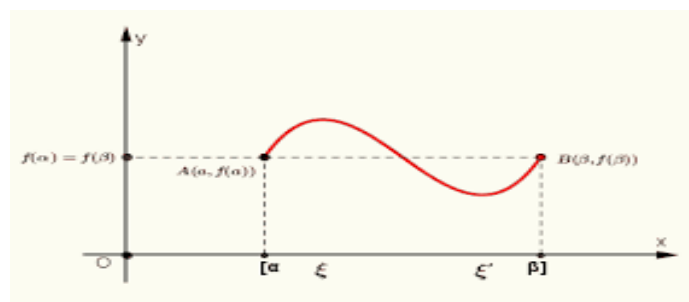
6.9.1 Γεωμετρική ερμηνεία

Υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (\alpha, \beta)$ ώστε η εφαπτομένη του διαγράμματος της f , στο σημείο $M(\xi, f(\xi))$ να είναι παράλληλη προς το τμήμα AB , με $A(\alpha, f(\alpha))$, $B(\beta, f(\beta))$, οπότε η κλίση της εφαπτομένης είναι $f'(\xi)$ και του AB είναι $\lambda_{AB} = \frac{f(\beta) - f(\alpha)}{\beta - \alpha}$, με $\lambda_{AB} = f'(\xi)$

6.9.2 Παρατηρήσεις

1 Από το θεώρημα μέσης τιμής, αν $f(\beta) = f(\alpha)$, υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (\alpha, \beta)$ ώστε $f'(\xi) = 0$ δηλαδή προκύπτει το συμπέρασμα του θεωρήματος Rolle. Άρα, το θεώρημα Rolle είναι μερική περίπτωση του θεωρήματος μέσης τιμής.

2 Μεταξύ δύο ριζών μίας παραγωγίσιμης συνάρτησης, υπάρχει τουλάχιστον μία ρίζα της παραγώγου συνάρτησης.

Απόδειξη

Έστω ρ_1, ρ_2 δυο ρίζες της παραγωγίσιμης συνάρτησης f . Ισχύει ότι:

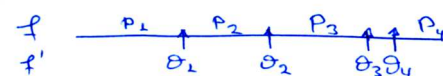
- Η f είναι συνεχής στο $[\rho_1, \rho_2]$ και παραγωγίσιμη στο (ρ_1, ρ_2)
- $f(\rho_1) = f(\rho_2) = 0$

Από το θεώρημα Rolle έπεται ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (\rho_1, \rho_2)$ ώστε $f'(\xi) = 0$

3 Μεταξύ δύο διαδοχικών ριζών της παραγώγου συνάρτησης, υπάρχει το πολύ μία ρίζα της αρχικής συνάρτησης.

Απόδειξη

Έστω θ_1, θ_2 δυο διαδοχικές ρίζες της παραγώγου συνάρτησης. Έστω ρ_1, ρ_2 δυο ρίζες της αρχικής συνάρτησης. Αν $\rho_1, \rho_2 \in (\theta_1, \theta_2)$ έπεται ότι υπάρχει $\theta_3 \in (\rho_1, \rho_2)$

όπου θ_3 ρίζα της παραγώγου συνάρτησης. Άρα, οι ρίζες θ_1, θ_2 δεν είναι διαδοχικές, άτοπο.

Εφαρμογή 130

Δείξτε ότι αν $0 < x_1 < x_2$, τότε $e^{x_1} < \frac{e^{x_2} - e^{x_1}}{x_2 - x_1} < e^{x_2}$

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = e^x$, παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$

Η f είναι συνεχής στο $[x_1, x_2]$ και παραγωγίσιμη στο (x_1, x_2)

Άρα, από το θεώρημα μέσης τιμής έπεται ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (x_1, x_2)$

έτσι ώστε $f'(\xi) = \frac{f(x_2) - f(x_1)}{x_2 - x_1} \Rightarrow e^\xi = \frac{e^{x_2} - e^{x_1}}{x_2 - x_1}$. Όμως η f είναι γνησίως αύξουσα,

άρα από $0 < x_1 < \xi < x_2 \Rightarrow e^{x_1} < e^\xi < e^{x_2}$, δηλαδή $e^{x_1} < \frac{e^{x_2} - e^{x_1}}{x_2 - x_1} < e^{x_2}$

Εφαρμογή 131

Δείξτε ότι αν $0 < x_1 < x_2$, τότε: $1 - \frac{x_1}{x_2} < \ln \frac{x_2}{x_1} < \frac{x_2}{x_1} - 1$

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = \ln x$, παραγωγίσιμη στο $(0, +\infty)$ με $f'(x) = \frac{1}{x}$

Η f είναι συνεχής στο $[x_1, x_2]$ και παραγωγίσιμη στο (x_1, x_2)

Άρα, από το θεώρημα μέσης τιμής έπεται ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα $\xi \in (x_1, x_2)$

ώστε $f'(\xi) = \frac{f(x_2) - f(x_1)}{x_2 - x_1} \Rightarrow \frac{1}{\xi} = \frac{\ln x_2 - \ln x_1}{x_2 - x_1} = \frac{\ln \left(\frac{x_2}{x_1} \right)}{x_2 - x_1}$

Όμως η f είναι γνησίως αύξουσα, άρα από $0 < x_1 < \xi < x_2 \Rightarrow \frac{1}{x_2} < \frac{1}{\xi} < \frac{1}{x_1}$

Άρα, $0 < x_1 < \xi < x_2 \Rightarrow \frac{1}{x_2} < \frac{\ln \frac{x_2}{x_1}}{x_2 - x_1} < \frac{1}{x_1} \Rightarrow \frac{1}{x_2} (x_2 - x_1) < \ln \frac{x_2}{x_1} < \frac{1}{x_1} (x_2 - x_1) \Rightarrow$

$$1 - \frac{x_1}{x_2} < \ln \frac{x_2}{x_1} < \frac{x_2}{x_1} - 1$$

Εφαρμογή 132

Δείξτε ότι $\forall x \in (0, 1)$ είναι $1 + x < e^x < 1 + ex$

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = e^x$, παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$. Επειδή η f είναι

παραγωγίσιμη στο $[0, x]$ με $f'(x) = e^x$, από το θεώρημα της μέσης τιμής έπεται ότι

υπάρχει $\xi \in (0, x)$ τέτοιος ώστε $\frac{e^x - e^0}{x - 0} = e^\xi \Leftrightarrow \frac{e^x - 1}{x} = e^\xi$

Όμως η f είναι γνησίως αύξουσα και επειδή $0 < \xi < x < 1$ είναι $e^0 < e^\xi < e^1$

$$\text{Άρα } e^0 < \frac{e^x - 1}{x} < e^1 \Leftrightarrow 1 < \frac{e^x - 1}{x} < e \Leftrightarrow x < e^x - 1 < ex \Leftrightarrow x + 1 < e^x < ex + 1$$

Εφαρμογή 133

Δείξτε ότι $\nu x^{\nu-1}(x-y) \geq x^\nu - y^\nu \geq \nu y^{\nu-1}(x-y)$, όπου $x \geq y > 0$

• Όταν $x = y$ ισχύει η ισότητα.

• Όταν $x > y$, θεωρώ τη συνάρτηση $f, f(x) = x^\nu$ οπότε $f', f'(x) = \nu x^{\nu-1}$

Από το θεώρημα της μέσης τιμής στο $[y, x]$ έπεται ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα

$$\xi \in (y, x) \text{ ώστε } \nu \xi^{\nu-1} = \frac{x^\nu - y^\nu}{x - y}. \text{ Θέλω να αποδείξω ότι } \nu x^{\nu-1} \geq \frac{x^\nu - y^\nu}{x - y} \geq \nu y^{\nu-1}$$

$$\text{Αρκεί να δειχθεί ότι } \nu x^{\nu-1} \geq \nu \xi^{\nu-1} \geq \nu y^{\nu-1} \Leftrightarrow x^{\nu-1} \geq \xi^{\nu-1} \geq y^{\nu-1} \Leftrightarrow x \geq \xi \geq y$$

Αυτό όμως ισχύει.

Εφαρμογή 134

Έστω συνάρτηση $f: [0, 3] \rightarrow \mathbb{R}$ με $f(x) = x^3 - x + 1$. Να βρεθεί $x_0 \in (0, 3)$ ώστε $f'(x_0) = \frac{f(3) - f(0)}{3}$ και να διαπιστώσετε ότι η εφαπτομένη της γραφικής παράστασης της f στο σημείο με τετμημένη x_0 , είναι παράλληλη προς την χορδή που ορίζεται από τα σημεία $(0, 1)$ και $(3, 25)$

Η f είναι συνεχής στο $[0, 3]$ και παραγωγίσιμη στο $(0, 3)$

Από το θεώρημα μέσης τιμής έπεται ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα $x_0 \in (0, 3)$ ώστε

$$f'(x_0) = \frac{f(3) - f(0)}{3 - 0} = \frac{f(3) - f(0)}{3} = \frac{25 - 1}{3} = 8$$

$$\text{Επειδή } f'(x) = 3x^2 - 1 \Rightarrow f'(x_0) = 3x_0^2 - 1$$

$$\text{Άρα, } 3x_0^2 - 1 = 8 \Leftrightarrow x_0^2 = 3 \Leftrightarrow x_0 = \begin{cases} \sqrt{3} & \text{Δεκτή} \\ -\sqrt{3} & \text{Απορρίπτεται} \end{cases}$$

Εφαρμογή 135

Δείξτε ότι για κάθε $x, y \in \mathbb{R}$ είναι $|\eta\mu x - \eta\mu y| \leq |x - y|$

• Για $x = y$ η προς απόδειξη σχέση είναι προφανής, διότι ισχύει η ισότητα.

• Για $x \neq y$, χωρίς βλάβη της γενικότητας, υποθέτω ότι $x < y$

$$\text{Η προς απόδειξη σχέση γίνεται } \left| \frac{\eta\mu x - \eta\mu y}{x - y} \right| \leq 1$$

Έστω συνάρτηση $f, f(x) = \eta\mu x$, παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$

Στο $[x, y]$ από το θεώρημα της μέσης τιμής για την f , έπεται ότι υπάρχει

$$\text{τουλάχιστον ένα } \xi \in (x, y) \text{ ώστε } f', f'(\xi) = \frac{f(x) - f(y)}{x - y} \Leftrightarrow \sigma\upsilon\nu\xi = \frac{\eta\mu x - \eta\mu y}{x - y}$$

Αρκεί να δειχθεί ότι $|\sigma\upsilon\nu\xi| \leq 1$ Είναι προφανές ότι ισχύει.

$$\text{Άρα, είναι και } \left| \frac{\eta\mu x - \eta\mu y}{x - y} \right| \leq 1$$

6.10 Άλυσες ασκήσεις

Άσκηση 1 Μελέτη της μονοτονίας

Μελετήστε τη μονοτονία των συναρτήσεων:

$$\begin{array}{lll}
 (\alpha) f(x) = 3x - 2 & (\beta) f(x) = 2x^2 - 3x + 5 & (\gamma) f(x) = 3x - 4x^2 \\
 (\delta) f(x) = \frac{1}{x} + \frac{1}{x^2} & (\epsilon) f(x) = \frac{x+3}{2x-1} & (\sigma\tau) f(x) = \frac{2x}{x^2+1} \\
 (\zeta) f(x) = -x^2 + 2x - 1 & (\eta) f(x) = -x^4 + 4x^2 - 3 & (\theta) f(x) = x - \ln x \\
 (\iota) f(x) = x \ln x & (\iota\alpha) f(x) = 3 - x - x^2 - x^3 & (\iota\beta) f(x) = x^3 - 3x + 2 \\
 (\gamma) f(x) = e^x - x + 1 & (\iota\delta) f(x) = x \cdot e^{\frac{1}{x}} & (\iota\epsilon) f(x) = x^3 - 6x^2 + 9x - 1
 \end{array}$$

Άσκηση 2 Διαστήματα κοιλότητας και σημεία καμπής

Εύρεση διαστημάτων κοιλότητας και σημείων καμπής των συναρτήσεων:

$$\begin{array}{lll}
 (\alpha) f(x) = 3x^4 - 4x^3 + 1 & (\beta) f(x) = \frac{x^2+1}{x} & (\gamma) f(x) = x^3 - 9x^2 + 24x + 2 \\
 (\delta) f(x) = 2x - x^3 & (\epsilon) f(x) = 3x^2 - 2x^3 + 1 & (\sigma\tau) f(x) = x \ln x - 1
 \end{array}$$

Άσκηση 3 Παραγωγή σύνθετων συναρτήσεων

Έστω οι συναρτήσεις $f, f(x) = \frac{e^x + e^{-x}}{2}$ και $g, g(x) = \frac{e^x - e^{-x}}{2}$. Δείξτε ότι $f'(x) = g(x)$ και $g'(x) = f(x)$.

Άσκηση 4 Παραγωγή σύνθετων συναρτήσεων

Αν $y = a \cos(kx) + b \sin(kx)$ δείξτε ότι $y'' + k^2 y = 0$.

Άσκηση 5 Παράγωγος με αναδρομικό τύπο

Αν $f(x) = \cos x - \sin x$ υπολογίστε τη συνάρτηση $f^{(2000)}(x)$.

Άσκηση 6 Παράγωγος άρτιας συνάρτησης

Έστω άρτια συνάρτηση f παραγωγίσιμη στο $\mathbb{R}$. Δείξτε ότι η f' είναι περιττή.

Άσκηση 7 Εύρεση πρώτης παραγώγου

Παραγωγίστε τις συναρτήσεις:

$$\begin{array}{ll}
 f(x) = |x| = \begin{cases} x, & x \geq 0 \\ -x, & x < 0 \end{cases} & g(x) = |x+5| = \begin{cases} x+5, & x \geq -5 \\ -x-5, & x < -5 \end{cases} \\
 h(x) = \begin{cases} x^2, & x > 0 \\ x^2+2, & x \leq 0 \end{cases} & w(x) = \begin{cases} x^2, & x \in (-\infty, 0] \cup [1, +\infty) \\ -x^2+2, & x \in (0, 1) \end{cases}
 \end{array}$$

Άσκηση 8 Παράγωγος αριθμός συνάρτησης

Με χρήση του ορισμού, βρείτε τον παράγωγο αριθμό της f , στη θέση x_0 .

$$\begin{array}{ll}
 (\alpha) f(x) = \sin x, \quad x_0 = 0 & (\beta) f(x) = \sqrt[3]{x}, \quad x_0 = 0 \\
 (\gamma) f(x) = \frac{1}{x^2+1}, \quad x_0 = 2 & (\delta) f(x) = x^2 - x - 2, \quad x_0 = -1 \text{ και } x_0 = 5
 \end{array}$$

Άσκηση 9 Εύρεση πρώτης παραγώγου

Παραγωγίστε τις συναρτήσεις:

$$\begin{array}{lll}
 (\alpha) f(x) = \sin(x^2 + 1) & (\beta) f(x) = \sin(3x) & (\gamma) f(x) = \sin(e^x) \\
 (\delta) f(x) = \cos(3x + 2) & (\epsilon) f(x) = \cos\left(\frac{3x}{2}\right) & (\sigma\tau) f(x) = \cos(x^3) \\
 (\zeta) f(x) = \sin(\cos x) & (\eta) f(x) = (x^2 + 1)^3 & (\theta) f(x) = e^{x^2} \\
 (\iota) f(x) = \log(x^2 + 1) & (\iota\alpha) f(x) = \sqrt{x^2 + 1} & (\iota\beta) f(x) = \tan(5x) \\
 (\iota\gamma) f(x) = \cot(x^2) & (\iota\delta) f(x) = \sqrt[3]{x} & (\iota\epsilon) f(x) = 1 + \sin x \\
 (\iota\sigma\tau) f(x) = x^3 + \cos x & (\iota\zeta) f(x) = x^2 \cdot \sin x & (\iota\eta) f(x) = x^2 \cdot \ln x \cdot e^x \\
 (\iota\theta) f(x) = x^2 \cdot \ln x & (\kappa) f(x) = e^x \cdot \cos x & (\kappa\alpha) f(x) = e^x \cdot x^3 \\
 (\kappa\beta) f(x) = (x^2 + 1)^5 & (\kappa\gamma) f(x) = \tan x - \cot x & (\kappa\delta) f(x) = x^4 + 5x^2 + 3 \\
 (\kappa\epsilon) f(x) = 2x \sin x - (x^2 - 2) \cos x & (\kappa\sigma\tau) f(x) = \frac{e^x}{2^x} & (\kappa\zeta) f(x) = \left(\frac{1+x}{1+x^2}\right)^2 \\
 (\kappa\eta) f(x) = \frac{x^2}{\log x} & (\kappa\theta) f(x) = x^3 \cdot \log x - \frac{1}{3}x^3 & (\kappa\iota) f(x) = \tan x \\
 (\lambda) f(x) = \cot x & (\lambda\alpha) f(x) = |x-1| + 2 & (\lambda\beta) f(x) = |x^2 - 4x + 3| \\
 (\lambda\gamma) f(x) = |\sin x| & (\lambda\delta) f(x) = (x-1)2^x & (\lambda\epsilon) f(x) = \frac{e^x}{x^2} \\
 (\lambda\sigma\tau) f(x) = \frac{1}{(x^2 - 2)^2} & (\lambda\zeta) f(x) = (x^2 + 1)^{3x} & (\lambda\eta) f(x) = \frac{\tan x}{x} \\
 (\lambda\theta) f(x) = \frac{\sin x}{x} + \frac{x}{\sin x} & (\lambda\iota) f(x) = \frac{\sin x}{1 + \cos x} & (\lambda\kappa) f(x) = \frac{1}{x - \sqrt{x}} \\
 (\mu) f(x) = \frac{x^2}{x^2 - 1} & (\mu\alpha) f(x) = \frac{1}{x \cdot \sqrt[3]{x}} & (\mu\beta) f(x) = \frac{1}{2x-1} - \frac{1}{x^2} \\
 (\mu\gamma) f(x) = \frac{x^5}{5} + \frac{x^3}{3} + 1 & (\mu\delta) f(x) = \sin^2 x \cdot \cos(2x) & (\mu\epsilon) f(x) = \sin^2(x^2 + 2x) \\
 (\mu\sigma\tau) f(x) = \cos^2(3x) + \sin^2(2x) & (\mu\zeta) f(x) = |\cos x| & (\mu\eta) f(x) = \sin^2\left(3x + \frac{\pi}{4}\right) \\
 (\mu\theta) f(x) = \begin{cases} x^2, & x \leq 1 \\ (x-2)^2, & x > 1 \end{cases} & (\mu\iota) f(x) = \begin{cases} x^2 \cdot \sin \frac{1}{x}, & x \neq 0 \\ 0, & x = 0 \end{cases} \\
 (\mu\kappa) f(x) = \begin{cases} x \cdot \sin \frac{1}{x}, & x \neq 0 \\ 0, & x = 0 \end{cases} & &
 \end{array}$$

Άσκηση 10 Εξισώσεις εφαπτομένων

Εύρεση εξισώσεων εφαπτόμενων $(\varepsilon_1), (\varepsilon_2)$ στα σημεία με τετμημένες $x_1 = 1$ και $x_2 = -1$ αντιστοίχως, της γραφικής παράστασης της συνάρτησης $f(x) = x^3 + 3x^2 + 2x$. Εξετάστε αν οι ευθείες $(\varepsilon_1), (\varepsilon_2)$ έχουν και άλλα κοινά σημεία με τη γραφική παράσταση της f

Άσκηση 11 Εξίσωση εφαπτομένης

Εύρεση $a \in \mathbb{R}$ ώστε η συνάρτηση $f(x) = a^x$ να έχει εφαπτομένη την $y = x$

Απάντηση $\left(a = e^{\frac{1}{e}} \right)$

Άσκηση 12 Εξίσωση εφαπτομένης

Εύρεση $a \in \mathbb{R}$ ώστε το διάγραμμα της συνάρτησης $f(x) = \frac{1}{4}(ax - x^3)$ να τέμνει τον άξονα xx' υπό γωνία $\hat{\omega} = 45^\circ$ **Απάντηση** $a = 4$

Άσκηση 13 Εξίσωση εφαπτομένης

Εύρεση ευθειών της μορφής $y = ax - 1$, όπου $a \in \mathbb{R}$ που εφάπτονται στη γραφική παράσταση της συνάρτησης $f(x) = x^2$ και ναδειχθεί ότι τέμνονται μεταξύ τους σε σημείο του άξονα yy' **Απάντηση** $(y = \pm 2x - 1, (x_0, y_0) = (0, -1))$

Άσκηση 14 Μεγιστοποίηση εμβαδού και περιμέτρου

Από όλα τα ορθογώνια τρίγωνα με την ίδια υποτείνουσα a , ποιο έχει: (α) μέγιστο εμβαδό, (β) μέγιστη περίμετρο;

Άσκηση 15 Ελαχιστοποίησης υποτείνουσας

Από όλα τα ορθογώνια τρίγωνα με την ίδια περίμετρο, ποιο έχει τη μικρότερη υποτείνουσα;

Άσκηση 16 Εγγραφή κυλίνδρου σε σφαίρα

Σε σφαίρα ακτίνας R , να εγγραφεί ορθός κύλινδρος με μέγιστο όγκο.

Άσκηση 17 Εγγραφή κυλίνδρου σε κώνο

Σε κώνο, να εγγραφάψετε κύλινδρο με μέγιστη ολική επιφάνεια.

Άσκηση 18 Εγγραφή ορθού κώνου σε σφαίρα

Σε σφαίρα (O, R) , να εγγραφάψετε ορθό κώνο με μέγιστη παράπλευρη επιφάνεια.

Άσκηση 19 Εγγραφή ορθογωνίου σε τρίγωνο

Σε τυχαίο τρίγωνο, να εγγραφεί ορθογώνιο παραλληλόγραμμο με μέγιστο εμβαδό.

Άσκηση 20 Ελαχιστοποίηση εμβαδού

Από όλους τους κώνους με τον ίδιο όγκο, ποιος έχει τη μικρότερη παράπλευρη επιφάνεια;

Άσκηση 21 Εγγραφή τετραγώνου σε τετράγωνο

Σε τετράγωνο πλευράς a , να εγγράψετε άλλο τετράγωνο με ελάχιστο εμβαδό.

Άσκηση 22 Τοπικά ακρότατα

Εύρεση τοπικών ακρότατων των συναρτήσεων:

$$(α) f(x) = x^3 - ax + β \text{ με } α, β ∈ ℝ \quad (β) f(x) = e^x \sin x$$

$$(γ) f(x) = (2x - 3)e^x + 2x(1 - x) + 1$$

Άσκηση 23 Ελαχιστοποίησης αποστάσεων

Βρείτε το σημείο της $x + 2y = 6$, του οποίου το άθροισμα των τετραγώνων των αποστάσεων από τα σημεία $A(3, 5)$ και $B(-7, -3)$ είναι ελάχιστο.

Άσκηση 24 Σημεία καμπής και διαστήματα κοιλότητας

Βρείτε τα διαστήματα κοιλότητας και τα σημεία καμπής των συναρτήσεων:

$$(α) f(x) = 2x - x^3 \quad (β) f(x) = \frac{x^2}{x+1} \quad (γ) f(x) = x \cdot e^x$$

$$(δ) f(x) = x \cdot |x| \quad (ε) f(x) = x^3 - 3x^2 \quad (στ) f(x) = x \cdot e^{\frac{1}{x}}$$

$$(ζ) f(x) = \sqrt[3]{x^2} \quad (η) f(x) = x^3 \cdot e^{-x^2} \quad (θ) f(x) = e^x \cdot \eta \mu x$$

$$(ι) f(x) = \ln |\ln x| \quad (ια) f(x) = \ln |x^2 - 1| \quad (ιβ) f(x) = \frac{\ln x}{x}$$

$$(ιγ) f(x) = \ln \left(\frac{1-x}{1+x} \right) \quad (ιδ) f(x) = \frac{e^x - e^{-x}}{e^x + e^{-x}} \quad (ιε) f(x) = x^x$$

$$(ιζ) f(x) = e^x \cdot (7 + x^2 - 5x) \quad (ιη) f(x) = \sin^3 x + \cos^3 x \quad (ιθ) f(x) = 4x^5 - 5x^4 + 2$$

$$(κ) f(x) = (x-1)^4 (3-x)^3 \quad (κα) f(x) = \frac{a}{x} \ln \left(\frac{a}{x} \right), a > 0$$

$$(κβ) f(x) = \frac{2a\sqrt{2ax-x^2}}{x}, a > 0 \quad (κγ) f(x) = x^3 - 9x^2 + 24x + 2$$

Άσκηση 25 Πλευρικές παράγωγοι

Δείξτε ότι η συνάρτηση $f, f(x) = e^{|x|}$ δεν είναι παραγωγίσιμη στο σημείο $x_0 = 0$

Άσκηση 26 Πλευρικές παράγωγοι

Δείξτε ότι η συνάρτηση $g, g(x) = |\ln x|$ δεν είναι παραγωγίσιμη στο σημείο $x_0 = 1$

Άσκηση 27 Παράγωγος και απόλυτη τιμή

Βρείτε την παράγωγο της $f, f(x) = a^{|x-\beta|}$, όπου $\beta \in \mathbb{R}$ και $0 < a \neq 1$

Άσκηση 28 Εύρεση ορίων

Βρείτε τα όρια:

(α) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{x - \sin x}{x^3}$

(β) $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{x}$

(γ) $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{e^x}{x^3}$

(δ) $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{x^3}{2^x}$

(ε) $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{\ln x}{x}$

(στ) $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{x + \ln x}{e^x}$

(ζ) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\ln x}{x^2 - 1}$

(η) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^x - e^{-x}}{x}$

(θ) $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{x}{\ln(x^2 + 1)}$

(ι) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{x}{x + \sin x}$

(κ) $\lim_{x \rightarrow 1} \frac{x - 1 - \ln x}{(x - 1) \cdot \ln x}$

(λ) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin(ax)}{\sin(bx)}$ με $a, b \in \mathbb{R}^*$

(μ) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\cos(ax) - \cos(bx)}{\sin(cx) - \sin(dx)}$ με $c \neq d$ (ν) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^{ax} - \cos(ax)}{e^{bx} - \cos(bx)}$ με $a, b \in \mathbb{R}^*$

Άσκηση 29 Πλευρικές παράγωγοι

$$\text{Παραγωγίστε τη συνάρτηση } f, f(x) = \begin{cases} \ln(1 + 2x), & -\frac{1}{2} < x \leq 0 \\ 2x, & x > 0 \end{cases}$$

Άσκηση 30 Πλευρικές παράγωγοιΒρείτε τους $\alpha, \beta \in \mathbb{R}$ ώστε να είναι παραγωγίσιμη στο σημείο $x_0 = 0$ η

$$f, f(x) = \begin{cases} a \cdot e^{2x}, & x \leq 0 \\ \eta\mu(2x) + \beta \cdot \sigma\upsilon\nu(3x), & x > 0 \end{cases}$$

Άσκηση 31 Πλευρικές παράγωγοιΒρείτε τους $\alpha, \beta \in \mathbb{R}$ για τους οποίους οι παρακάτω συναρτήσεις είναι

$$\text{παραγωγίσιμες: } f, f(x) = \begin{cases} ax + \beta, & x > e \\ \ln^3 x, & 0 < x \leq e \end{cases}, \quad g, g(x) = \begin{cases} \ln^4 x, & 0 < x < e \\ ax^2 + \beta x + 1, & x \geq e \end{cases}$$

Άσκηση 32 Πλευρικές παράγωγοι

$$\text{Δείξτε ότι η } f, f(x) = \begin{cases} \frac{x}{x-1}, & x \leq 0 \\ x \cdot \ln x, & 0 < x < 1 \\ \frac{1}{e} \cdot e^{-x}, & x \geq 1 \end{cases} \text{ δεν είναι παραγωγίσιμη στα σημεία}$$

0 και 1

Άσκηση 33 Ασύμπτωτες

Εύρεση ασύμπτωτων των γραφικών παραστάσεων των συναρτήσεων:

(α) $f(x) = \frac{1}{x^2 + 5}$

(β) $f(x) = \frac{x^2 + 1}{x}$

(γ) $f(x) = \frac{x^3}{x-1}$

(δ) $f(x) = 3x + \frac{1}{x^2}$

(ε) $f(x) = \frac{x^2 + 1}{x^2 - 1}$

(στ) $f(x) = \frac{x^3 + 1}{x^2 - 3}$

$$\begin{array}{lll}
 (\zeta) f(x) = \sqrt{x^2 + 1} & (\eta) f(x) = \frac{\sin x}{\sqrt{x}} & (\theta) f(x) = \frac{\sin(2x)}{x} \\
 (\iota) f(x) = 1 - \frac{|x|}{x-2} & (\kappa) f(x) = -x + \frac{1}{\sqrt{x}} &
 \end{array}$$

Άσκηση 34 Εύρεση παραμέτρων και όρια

Βρείτε τους $\alpha, \beta \in \mathbb{R}$ ώστε $\lim_{x \rightarrow +\infty} \left[\frac{3x^2 + 5x - 1}{x + 2} - (ax + \beta) \right] = 0$ και

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} \left[ax + \beta - \sqrt{x^2 + x + 2} \right] = 0$$

Άσκηση 35 Εύρεση παραμέτρων και ασύμπτωτες

Βρείτε τους $\alpha, \beta \in \mathbb{R}$ ώστε η γραφική παράσταση της $f, f(x) = \frac{3x^2 - 5}{x^2 + ax + \beta}$ να έχει ως κατακόρυφες ασύμπτωτες τις $x = -1, x = 2$ και εξετάστε αν η γραφική παράσταση έχει οριζόντια ή πλάγια ασύμπτωτη.

Άσκηση 36 Θεώρημα Rolle

Με το θεώρημα του Rolle, ναδειχθεί ότι η $x^3 + 6x + 1 = 0$ δεν μπορεί να έχει τρεις πραγματικές και άνισες ρίζες.

Άσκηση 37 Θεωρήματα Rolle και μέσης τιμής

Δείξτε ότι η $x^6 + ax + \beta = 0$, όπου $\alpha, \beta \in \mathbb{R}$ έχει το πολύ δυο πραγματικές ρίζες.